

Mirka Rot-Ilić

*Saga
o porodicama
Almozlino i Rot*

Mirka Rot-Ilić

*Saga
o porodicama
Almozlino i Rot*

Beograd, 2021.

*Ovu sagu posvećujem mom unuku Stefanu,
Verinim unucima Emi i Vuku i drugim
sadašnjim i budućim potomcima
Ree i Nikole Rot*

Zahvaljujem se mojoj užoj i široj porodici koja me je podržala u ideji o prikupljanju podataka o članovima porodice Rot i Almozlino, mom sinu Goranu koji je uvek bio spreman da mi pomogne tehnički prilikom izrade slika i dokumenata, kao i rođaku Zoranu Panteliću koji mi je pomogao u prikupljanju podataka o porodici Almozlino.

Sadržaj

1. <i>Uvod ...</i>	7
2. <i>Kratka istorija Jevreja ...</i>	9
3. <i>Moji roditelji ...</i>	15
4. <i>Rea Almozlino-Rot ...</i>	25
5. <i>Prof. dr Nikola Rot ...</i>	49
6. <i>Porodica Almozlino ...</i>	99
7. <i>Porodica Rot ...</i>	179
8. <i>Potomci ...</i>	199
<i>Literatura ...</i>	219

Uvod

Istražujući podatke o porodici Almozlino, u vezi sa restitucijom, dobila sam ideju da mojoj deci i njihovoj deci, i deci njihove dece ostavim pisane podatke o njihovom poreklu. Nažalost, pretpostavljam iz straha i da bi nas, moju sestru i mene, zaštitili od ponovljenog antisemitizma (predrasude o Jevrejima kao narodu i verskoj grupi), nisam saznala dovoljno od roditelja za vreme njihovog života, o njihovim porodicama, čiji su članovi stradali samo zbog svog porekla. Preko 200 ljudi bliskih rođaka moje majke Ree Almozlino-Rot i mog oca Nikole Rota, stradalo je za vreme Drugog svetskog rata (veći broj u koncentracionim logorima a manji broj u partizanima).

Iznosim sve podatke do kojih sam došla tokom petogodišnjeg prikupljanja podataka iz različitih dokumenata pohranjenih u muzejima, arhivama i knjigama, rukopisima moje majke i oca, sačuvanim člancima iz novina... Zapisala sam i svoja sećanja, iz malobrojnih razgovora sa roditeljima o njihovim stradalim. Moji roditelji su izbegavali ove razgovore, pogotovo mama koja je uvek sa dubokom tugom, ljubavi i poštovanjem pričala o svojim.

Dugo ni sama nisam znala da sam drugačija, da sam jevrejskog porekla, Jevrejka koja živi u Srbiji. U doba mog odrastanja, kao da poreklo nije bilo važno ili se možda krilo. Danas, sve više nailazim na pozorenje i ljude koji preda mnom, često ne znajući za moje poreklo, okrivljuju Jevreje za svu pošast ovoga sveta. Tada, ne znam da li da se suprotstavim tim idejama ili da branim nešto što je neodbranljivo u ovoj sredini. Možda će ova saga o porodicama koje su bile poštene, vredne, požrtvovane i odane otadžbini, dati najbolji odgovor.

Kratka istorija Jevreja

Naziv Jevrejin potiče od hebrejske reči *Ivri* što znači obala, prečanin ili došljak. Kasnije je prenetu u grčki jezik u obliku naziva *Ebraioi*. Dolaskom Jevreja preko Soluna u Osmanlijsko carstvo, reč dobija svoj slovenizirani oblik *Jevreji*.

Jevreji su *semitska* narodna i verska zajednica rasuta po celom svetu, stara grupa naroda, srodna po jeziku, etničkom poreklu i antropološkim osobinama. Sve tri religije (hrišćanstvo, judaizam i islam) imaju semitsku osnovu. Semiti su se za razliku od ostalih Indoevropljana rano opredelili za jednog boga – monoteizam. Danas se pod Semitima podrazumevaju Arapi, Jevreji i Maltežani.

Jevreji su jedan od najstarijih naroda na svetu, narod sa istorijom dugom najmanje četiri hiljade godina. Oni su jedan od mnogih naroda nastalih na antičkom Bliskom istoku, krajem drugog milenijuma pre nove ere, u oblasti nekadašnje Mesopotamije (današnji Irak). (1)

Prema jevrejskoj *Bibliji*, Jevreji potiču od Avrama, Isaka i Jakova koji su rođeni u sumerskom gradu *Ur Kasdim*. Kasnije, oni odlaze da žive u *Hanan* (Kanan) gde Jevreji postaju narod (u smislu plemenskog ujedinjavanja). Danas se na ovoj teritoriji nalaze države Jordan, Sirija, Liban i Izrael. Na ovim prostorima su Jevreji tokom gotovo hiljadu godina imali svoju državu, a bili su pod vlašću asirskog, vavilonskog, persijskog, grčkog i rimskog carstva. (2)

Religijski tekstovi objašnjavaju da Jevreji potiču iz 12 plemena (nazvani po dvanaest sinova Jakova), koji su napustili Hanan nakon velike gladi i naselili se u severnom Egiptu. Prema predanju, Jevreji su posle 400 godina ropstva napustili Egipat i dugo lutali Sinajskim poluostrvom i Arapskom pustinjom, da bi ponovo osvojili svoju domovinu Hanan.

U X veku p. n. e. Jevreji osnivaju kraljevinu u okviru koje je izgrađen i Prvi hram – *Solomonov hram*, tadašnji centar religioznog i društvenog života.

Slika 1. Mapa Hanana

Godine 931. p. n. e. Kraljevina Izrael se podělila na dve kraljevine – *Judeju* i *Izrael*. Kraljevinu Izrael posle skoro 200 godina samostalnosti osvajaju Asirci, čime ona prestaje da postoji. Godine 586. p. n. e., tokom vavilonskog osvajanja Judeje, hram je srušen a stanovnici odvedeni u ropstvo. Nakon višedecenijskog ropstva, Jevreji se vraćaju u Judeju gde grade Drugi hram – *Irodov hram*.

U I veku p. n. e. jevrejsku državu osvojili su Rimljani, koji su 70-ih godina nove ere uništili Irodov hram, koji je za Jevreje, kao i Prvi hram, bio centar religije i života. Razaranje ovog Hrama prouzrokovalo je masovno iseljavanje Jevreja iz njihove zemlje.

Slika 2. Rušenje Irodovog hrama

Tada, prema predanju, počinje *Galut* – jevrejska dijaspora. Jevreji se raseljavaju širom teritorije Evrope, severne Afrike i Azije gde osnivaju svoje zajednice. Unutar ovih zajednica razvio se poseban način života koji nije više zasnovan i skoncentrisan oko Hrama, već oko posebnih institucija od kojih su centralno mesto imale *sinagoge* i *Bet Midraš* (mesta učenja religioznih knjiga i zakona). Sa jevrejskom dijasporom počinje period, u judaizmu poznat kao *Period rabina* (70. god. n. e. – 500. god. n. e.). Tokom cele istorije jevrejske dijaspore, Jevreji su negovali vezu sa zemljom iz koje su proterani. Vremenom postaju narod poznat po raseljenosti po celom svetu.

U V veku, nakon raspada Rimskog carstva, Jevreji ne uspevaju da se vrate u Palestinu, već se većinom nalaze u zapadnoj Evropi, Španiji. Dolaskom Arapa u Španiju (711. godine) nastao je za Jevreje politički i kulturni preporod koji je trajao sve do XII veka. Jačanjem uticaja Rimokatoličke crkve, pogoršava se položaj španskih Jevreja. Dalje, proterivanjem Arapa sa Pirinejskog poluostrva (pad 1452. godine) i zavođenjem inkvizicije (1480. godine) njihov položaj postaje neodrživ i posebno težak.

U prvoj polovini XV veka, posle španske inkvizicije, Jevreji odlaze sa tih prostora podeljeni u dve velike grupe:

- Jedna grupa ide na istok, gde preko Carigrada i Smirne dolazi na Balkansko poluostrvo i naseljava današnju Tursku, Bugarsku, delimično Rumuniju. Pošto je Srbija porobljena od Turaka 1813. godine Jevreji dolaze u Srbiju, a njihova migracija traje sve do završetka II srpskog ustanka. Ova grupa Jevreja nazvana je *Sefardi* (sefer znači knjiga) zato što su se ovi Jevreji sve dok nisu zaboravili svoj maternji jezik – *ivrit-hebrejski*, govorili, čitali i pisali, gramatičkim jezikom.
- Druga grupa Jevreja migrira na zapad, u Francusku, Nemačku, Poljski deo Galicije, Rusiju, Englesku i u ostale zemlje zapadne Evrope i, postepeno zaboravljajući svoj maternji jezik, stvara novi jezik – to je bila mešavina starog hebrejskog i negramatičkog nemačkog jezika *Jidiš*. Ovi Jevreji dobijaju naziv *Eškenazi*. (3)

Još u srednjovekovnoj Evropi netrpeljivost prema Jevrejima je bila velika. Jevreji su bili omrznuti među većinskim hrišćanskim stanovništvom zbog svoje posebne vere i kulture. Kako je Rimokatolička crkva zabranjivala hrišćanima davanje zajmova pod kamatu, Jevreji tako postaju jedini pozajmljivači novca, što ih još dodatno čini omraženim među stanovništvom. S obzirom da Jevreji nisu mogli da poseduju zemlju (Aškenazi i Sefardi), u to vreme bave se trgovinom.

Izolacija Jevreja u doba reformacije i katoličke reakcije, postaje naročito teška, kada je papa Pavle IV (1555. godine) naredio da Jevreji moraju stanovati u *getu*, odeljenim delovima gradova. (4) Etimološki posmatrano, sam termin *geto* potiče iz italijanskog jezika, preciznije od reči *getto*, što znači odbaciti. Po nekim izvorima uticaj na formiranje ove reči imala je i grčka reč *getonija*, koja se koristi da označi naselje (*Γετονία*). Po definiciji, *geto* predstavlja deo grada koji nastanjuje određena socijalna, rasna, etnička ili klasna grupa, koja je tu izdvojena različitim oblicima društvenog, ekonomskog ili pravnog pritiska.

Jevreji su, naročito u XVI veku, kada su u većem broju naselili balkanske zemlje, bili deo tog stanovništva, ali kao žitelji sa posebnim karakteristikama po kojim su se lako razlikovali od ostalih. Odvajali su ih ne samo konfesija (veroispovest) i običaji života, nego i specifična zanimanja i jezik. U Srbiji, pa ni u Beogradu Jevreja nikada nije bilo mnogo. U starijoj prošlosti moglo je biti do 2% populacije Jevreja, a samo izuzetno 5% (na kraju austrijske okupacije severne Srbije 30-ih godina XVIII veka). (5)

Francuskom revolucijom (1791. godine) počinje novi period u istoriji Jevreja, kada se izjednačavaju u građanskim pravima sa ostalim građanima. Tokom XIX veka, Jevreji su se izborili za građansku ravnopravnost u svim

evropskim zemljama. Krajem XIX veka dešavaju se pogromi u Rusiji što prouzrokuje emigraciju Jevreja u SAD, Palestinu i Argentinu. U SAD Jevreji uživaju veće slobode nego u Evropi.

Na osnovu *antisemitizma*, koji je ozakonjen u Nemačkoj u periodu između dva svetska rata, Hitler posle izbijanja Drugog svetskog rata donosi plan o biološkom uništenju Jevreja i drugih „inferiornih rasa“. Taj plan se sprovodio u nekoliko faza na teritoriji čitave okupirane Evrope. Pojam antisemitizma predstavlja sve oblike netrpeljivosti prema Jevrejima, kao jednom od semitskih naroda, i prostire se od mržnje do organizovanog institucionalnog progona. Ovaj termin u svojoj knjizi *Pobeda jevrejstva nad germanstvom* smislio je radikalni nemački novinar Vilhelm Mar (Wilhelm Marr) 1879. godine, da bi odvojio to osećanje od tradicionalnih hrišćanskih formi netrpeljivosti prema judaizmu. Pojam antisemitizma nikada nije obuhvatao odnos prema nekom drugom narodu koji govori semitskim jezikom. Antisemitizam nije usamljen i izolovan pojam, već je uvek deo kompleksnog konzervativnog i autoritarnog pogleda na svet. Kada se za kriterijum uzme način njegove manifestacije, treba razlikovati *tradicionalni antijudaizam* od *modernog antisemitizma*. Za stari antijudaizam bila je karakteristična mržnja prema Jevrejima, koja počiva na religijsko zasnovanoj antipatiji, dok moderni antisemitizam iz XIX veka predstavlja sekularnu ideologiju (odvojenost države od bilo koje crkve i samim tim bilo koje religije), u kojoj se artikulišu konkretni politički i ekonomski interesi, i on počiva na rasnim, a ne na religijskim premisama. Neodvojivi deo antisemitizma je i verovanje u svetsku jevrejsku zaveru, opisanu u pamfletu „Protokoli sionskih mudraca“.

Prema odredbama Nirnberških zakona (Zakon o građanima Rajha i Zakon o zaštiti nemačke krvi i časti) iz 1935. godine, Jevreji su izgubili građanska prava, pravo na obrazovanje, pravo na rad u državnim institucijama, čak i pravo na boravak na javnim mestima. Od 1939. godine, Nemci su uz pomoć kvislinških aparata (pojam nastao po norveškom političaru a upotrebljava se za neolojalnu saradnju kada se šteta nanosi sopstvenom narodu), primenjivali ove zakone u svim okupiranim zemljama. U Srbiji ovi zakoni su doneti aprila 1941. godine pod nazivom „Konačno rešenje“, što je bio naziv plana za sistematsko istrebljenje evropskih Jevreja.

Broj Jevreja na svetu je doživeo vrhunac pred Drugi svetski rat, od oko 16,7 miliona stanovnika. Od tog broja 6 miliona Jevreja ubijeno je u *Holokaustu*, sistematskom progону i *genocidu* od strane nacističke Nemačke i njenih saradnika.

Holokaust je reč koja u originalu označava žrtvu spaljivanjem (gr., *ὁλόκαυστος*; *ὅλον*, potpuno i *καυστον*, spaljen). Termin se odnosi na smišljeno, sistematsko i državno kontrolisano uništenje (progon i ubistvo) Jevreja tokom Drugog svetskog rata. Što se tiče jugoslovenskih Jevreja, kojih je do početka Drugog svetskog rata bilo preko 75.000, za vreme krvave fašističke okupacije, na toj teritoriji nastradalo je preko 60.000 ljudi, žena i dece. To znači da je stradalo 80% jevrejskog jugoslovenskog stanovništva, po broju žrtava (u odnosu na sve jevrejske žrtve u Drugom svetskom ratu), na prvom mestu. U okviru Srbije, u Holokaustu je ubijeno približno 16.000 Jevreja (muškarci, žene i deca) ili skoro 90% predratnog jevrejskog stanovništva. Masovna ubistva sprovedena su u logorima ugljen-monoksidom, kao što je slučaj u logoru „Sajmište“, gasom ciklon-b ili streljanjem.

Genocid (gr. *genos*, rod, narod, i *l. accidere*, ubiti) spada u najtežu vrstu zločina protiv čovečanstva, međunarodni zločin namernog potpunog ili delimičnog uništavanja nacionalnih, etničkih, rasnih i religijskih grupa. Za razliku od *etničkog čišćenja*, gde je cilj da se data teritorija „očisti“ od određene grupe ljudi (proterivanje, gde je obično zastupljeno i fizičko uništenje), kod genocida je cilj samo fizičko istrebljenje.

U našoj zemlji, pre Drugog svetskog rata, bilo je uobičajeno da se za pripadnike jevrejske zajednice govori: „Srbini, Mojsijevе vere“. Onda je došao rat i svi koji su bili „Mojsijevе vere“ morali su da nose žute trake, a ubrzo zatim većina ih je pobijena. Posle Drugog svetskog rata, u vreme Titove Jugoslavije, religija je proglašena opijumom za narod. Ljudi koji su svoje verske praznike praznovali, činili su to krišom, a u crkve nije bilo preporučljivo odlaziti. Najveći deo stanovništva se, vadeći svoje nove isprave, izjašnjavao da su Jugosloveni.

Bilo je pojedinaca Jevreja, koji su uspeli da nabave dokumenta kojima su dokazivali da imaju drugo ime i prezime i, naravno, da pripadaju nekoj drugoj verskoj zajednici, najčešće hrišćanskoj. Zahvaljujući tome, oni su preživeli nacističke progone, a kada je rat završen oni su, dokazavši ko su, dobili isprave na svoja nekadašnja imena i vratili se Jevrejskoj zajednici.

Država Izrael osnovana je 1948. godine i u nju se uselilo nekoliko stotina hiljada Jevreja iz svih krajeva sveta. Useljavanje je bilo praćeno krvavim sukobima Jevreja i Arapa, a do mira između njih, uprkos mnogim mirovnim pregovorima, nije došlo ni do današnjeg dana.

Posle Drugog svetskog rata, broj Jevreja je ponovo rastao. Smatra se da danas oko 43% svih Jevreja živi u Izraelu, 39% u SAD, dok najveći deo ostalih živi u Evropi (1,5 miliona) i Kanadi (0,4 miliona).

Moji roditelji

*Mr ph. Rea Almozlino-Rot, potpukovnik
i prof. dr Nikola Rot*

Slika 3. Rea i Nikola, Beograd 1945. godine

Rea i Nikola su se upoznali po oslobodjenju Beograda nakon Drugog svet-skog rata u KNOJU (Korpus Narodne odbrane Jugoslavije), gde je Nikola bio načelnik, a Rea stupila na dužnost po dolasku iz partizana. Venčali su se 5. 12. 1946. godine u Beogradu.

ИЗЈОД
ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ ВЕНЧАНИХ

Народног одбора Никола, срез Београд, округа _____

СТРАНА 325

325 <small>Томска књига</small>	<u>Београд</u> <small>или одделение бр. _____</small>	
Породично и рођено име	Женица <u>Рота Никола</u>	Невесте <u>Алмозлино Реа</u>
Раније брачно стање	<u>нема</u>	<u>нема</u>
Дат, месец и година рођења	<u>20. јун 1910</u>	<u>11. јан 1919</u>
Место рођења (срез, округ)	<u>Кабаре</u> <u>- Београд</u>	<u>Београд</u>
Држављанство	<u>С. С. Р. Ј.</u>	<u>С. С. Р. Ј.</u>
Народност	<u>српски</u>	<u>српкиња</u>
Занимање	<u>маршант</u>	<u>портиница</u>
Место становања (срез, округ)	<u>Београд</u> <u>Теразије бр. 109</u>	<u>Београд</u> <u>Косовска д. 3</u>
Породично и рођено име родитеља	оца <u>Рота Нико</u> мајке <u>Рота Јелена</u>	оца <u>Алмозлино Мило</u> мајке <u>Алмозлино Јелена</u>
Породично и рођено име и место становања сведока при склапању брака	1) <u>Ђекић Мило</u> , <u>Београд</u> 2) <u>Ђекић Мило</u> , <u>Београд</u>	
Породично и рођено име и место становања тужиоца или туженица		
Породично и рођено име службеног лица пред којим је брак склопан	<u>Марић Бранко</u>	
Породично и рођено име матичара	<u>Марић Мило</u>	
Сведоци:	Брачни другови:	Надато дана <u>5. јун 1946</u> год.
1) <u>Ђекић Мило</u>	<u>Марић Мило</u>	(н. в.)
2) <u>Ђекић Мило</u>	<u>Марић Мило</u>	Матичар, <u>Марић Мило</u>
<u>Ђекић Мило</u> Сведок	<u>Марић Мило</u> Матичар	

Књига број 150 ливара

Напомена и штампане Државне штампарије у Београду

Slika 4. Originalna venčаница Ree Almozlino i Nikole Rota iz 1946. godine

Moji roditelji su se upoznali kao oficiri JNA. Prve zajedničke fotografije su im bile u uniformama. Nikola se demobilisao 1949. godine u činu potpukovnika, a Rea je ostala da radi u vojsci sve do penzije 1965. godine, kada se penzionisala u istom činu, kao potpukovnik. Potpukovnik je oficirski čin za komandante bataljona kao i za starešine koje obavljaju odgovarajuće komandno-štabne dužnosti u jedinicama ranga brigade. U čin potpukovnika unapređuje se major koji ispunjava opšte uslove za unapređenje.

Zajednički život su započeli u vili na Dedinju sa prelepom velikom terasom i dvorištem, u kući koja je danas jedna od najlepših u Beogradu, legat Rodoljuba Čolakovića. Tu su im se rodile obe ćerke, Vera 1948. i Mirka 1949. godine. Reino partizansko ime je bilo Vera. Mirka je dobila ime po tatinom imenu (Mirko) koje mu je majka dala, a otac ga je prijavio pod

Slika 5. Rea i Nikola 1946. godine

imenom Mikloš (prevod sa mađarskog je Nikola). Njegova majka je tek kasnije, prilikom upisa sina u školu, saznala da se njen sin ne zove Mirko, ali mu je to ime do kraja života ostalo u užoj porodici.

Kako je kuća bila udaljena od Reinog posla (Vojnomedicinska akademija – VMA), tada bez saobraćajne komunikacije, sele se (1951. godine) na Slaviju u manji trosoban stan, gde ostaju da žive zajedno do kraja života. Posle Reine smrti 1993. godine, uz Nikolu u njihovom stanu ostajem da živim sa svojom porodicom (suprug Vladimir i deca Ivana i Goran Ilić).

I danas, u stanu na Slaviji oseća se prisustvo Verinih i mojih roditelja – Ree i Nikole. Ostala je njihova biblioteka, fotelje u kojima su sedeli, porodične slike, mnoge uspomene...

Slika 6. Vera i Mirka Rot 1951. ispred kuće u Kralja Milutina 23, na ogradi III beogradske gimnazije

Slika 7. Porodica Rot na letovanju u Kuparima (1953. god.)

Slika 8. Porodica Rot u šetnji Beogradom (1962. god.)

Nikola i Rea su voleli zajednička putovanja, kafane, druženja sa prijateljima, dobar provod, boravak u prirodi.

Zajedno su doživeli da imaju četvoro unučadi, što ih je činilo mnogo srećnim. Uvek su želeli proširenje porodice. Oboje su poticali iz velikih

Slika 9. Rea i Nikola, Rogaška Slatina 1955. godine

Slika 10. Povratak iz Amerike (na brodu „Queen Mary“), 1967. godine

Slika 11. U Madridu 1974. godine

porodica, ali je većina stradala u Holokaustu, Reina u Beogradu, a Nikolina u Osijeku. Rea je kasnije, kada smo nas dve osnovale svoje porodice, redovno organizovala porodična okupljanja, proslave rođendana i nedeljne ručkove. Pred kraj života ta okupljanja su joj postala zamorna, ali nije odustajala uživajući u svojoj „velikoj“ porodici.

I danas u tom istom stanu, među uspomenama na roditelje, sama rado organizujem porodična i nedeljna okupljanja, sećajući se radosti koju su mi pričinjavali ti skupovi kada sam ja bila mlada. Roditelji su često ponavljali da se porodica opet širi, da nas je za stolom desetero najbližih. Pored dve ćerke i dva zeta tu su bili i unuci, Verina dva sina Mirko (rođen 1973) i Marko (rođen 1978) **Glavanović** i Mirkina ćerka Ivana (rođena 1974) i sin Goran (rođen 1982) **Ilić**.

Ova tradicija porodičnih okupljanja nastavlja se, samo se sada okupljamo, mi njihove ćerke i Mirkina deca sa porodicama. Verini sinovi sa svojim porodicama žive daleko, u Americi. Ali ipak prilikom retkih susreta, sada proširenih sa porodicama Reinih i Nikolinih unuka, rado se sećamo starih veselih skupova kada bi nam, doduše retko, mama otpevala koju sefardsku pesmu iz svog detinjstva, a tata podučavao nečem novom iz literature, istorije ili drugih oblasti života.

Slika 12. Sa ćerkama i unucima (1983. god.)

Slika 13. Rea i Nikola sa unucima, ćerkama, zetom Vladom (1986. god.)

Slika 14. Rea i Nikola žive zadovoljni, miran penzionerski život (1990. god.)

Rea i Nikola ostali su zajedno u braku (47 godina), sve do Reine iznenadne smrti 1993. godine. Nikola je nastavio da živi sa porodicom mlađe ćerke Mirke, sve do svoje smrti 2007. godine.

Rea Almozlino-Rot
(12. oktobar 1919. – 25. mart 1993)

Magistar farmacije, potpukovnik

Slika 15. Rea Almozlino-Rot

Moja majka **Rea (Rašela–Rahela) Almozlino-Rot**, rođena je u Beogradu u jevrejskoj porodici, od oca Nisima Almozlina, apotekara i majke Tereze, rođene Vig, domaćice. Otac je bio sefardskog, a majka aškenaškog jevrejskog porekla.

Rea je imala dva brata, starijeg Josifa–Almu (iz milja su ga zvali Bubi), rođenog 1917. godine u Vodnom (Grčka), za vreme Prvog svetskog rata i mlađeg Emila–Hajma (iz milja su ga zvali Guta), rođenog 1923. godine u Beogradu. Obojica su mladi poginuli u partizanima, gde su otišli iz svojih mladalačkih skojevskih uverenja, odani slobodarskom pokretu, borbi za otadžbinu. Kada su stradali Emil je imao 18, a Alma 25 godina.

Strane knjige 125 Tekući broj: 45		Poništena taksa marka od 10 dinara	
I Z V O D			
Iz knjige su upisivane rođenosti Crkv.škol.jevr.opštine u Beogradu			
Mesto gde je dete rođeno:	Beograd		
Godina, mesec i dan rođenja:	12. oktobra 1919. god.		
Vreme kad se dete rodilo, danju ili noću, pre ili posle podne, pre ili posle ponoći:	ve podne		
Ima ili mesto gde je dete ime dobilo:	"Bat Jisrael"		
Godina, mesec i dan kad je dete ime dobilo:	20 oktobra 1919.		
Ime deteta i pol:	Ešel Rea (Rahela) Ezensko		
Ime i prezime, zanimanje i mesto stanovanja oca i matere:	Nisim J. Almozlino apotekar i Tereza		
Koja je dete po rođenju matari (prva, dr. i t.d.):	druga		
Ime i prezime sveštenika, koji je dete krstio:	Nisim Teša		
Ime i prezime kuma, njegovu zanimanje i odakle je:	-		
Je li dete vanbračno, je li bliznac i t.d.:	-		
Je li dete rođeno u kakvim telavnim nedostacima:	-		
U Beogradu mesec septembar dan 25 godinu 1925			
Br. 958 - 1925		PREDSEDNIK UPRAVA Crkv.škol.jevr.opštine Potpis sveštenik	
Za SVEKUPNA		M. P.	
Potpis sveštenik			

Slika 16. Izvod iz matične knjige rođenih Ree Almozlino iz beogradske Jevrejske opštine

Slika 17. Tereza i Nisim Almozlino sa svojom decom,
Reom, Emilom i Josifom, Beograd 1924.

Slika 18. Rea i Josif na priredbi (1925. god.)

Porodice Almozlina i Vig bile su brojne i često su se sastajale u kući Nisi-
ma Almozlina, iznad dorčolske apoteke. Tu su proslavljali svoje praznike,
rođendane, godišnjice.

N = Sanna Maedil, leka Beog. Optuie
 Nisima
 Stokh Daco ulica Berapa y leka
 N. Almozlino, aroveleza.
 sedz za stolom: zleva
 na desno: II. 1931.
 Zan Kalderon (prij) lekcar Berapa.
 do njega Ella - mamea Regina Mandel
 do njega N = Testa do njega sda Almozlino do
 njega stoji ka / dacos majoz Jug vojke - zivi u
 Beogradu - sedi do njega pafred. Beog. Optuie
 na celu stola
 Maedil, leka Beog. Optuie

Slika 19. Slika i poledina slike sa porodične proslave u stanu u Ulici kralja Petra, 1930. godine (u čelu stola sedi Nisim Almozlino, kraj njega stoji njegova ćerka Rea)

Rea se školovala u Beogradu gde je pohađala Osnovnu školu „Janko Veselinović“ u Dušanovoj ulici, čiji je jedan od donatora bio mr Nisim Almozlino.

Slika 20. Reino odeljenje na kraju osnovne škole (Beograd 1935)

Nakon osnovne škole, Rea je završila Četvrtu žensku beogradsku gimnaziju (u kojoj je Rein otac bio takođe veliki donator). Već tada u gimnaziji, Rea aktivno učestvuje u radu omladinske organizacije, uključuje se u rad Saveza komunističke omladine Jugoslavije (SKOJ), Skauta (međunarodni omladinski savez izviđača) i Gutempler (organizacija antialkoholičara, trezvenjaka). (6)

Po završetku gimnazije, Rea se zaposlila u Beogradskoj opštini, gde 1939. godine postaje aktivan član u organizaciji „Botiča“ (predratna organizacija narodnog fronta, masovni pokret koji je pod komunističkom partijom Jugoslavije počeo da niče pre rata). Paralelno završava i

sanitetski kurs. Prema njenim rečima, iz izjave koja se nalazi u Istorijskom Arhivu Beograda (6), tada se zbog stalnih provala radilo veoma konspirativno.

Slika 21. Reina slika iz gimnazije

Kapitulacija Jugoslavije Reu je zatekla u Beogradu, gde se morala prijaviti kao Jevrejka. I dalje je radila ilegalno zajedno sa braćom. Radila je na prikupljanju sanitetskog materijala, koji je, između ostalog, uzimala iz očeve apoteke i dostavljala ga partizanskom pokretu.

Roditelji, Tereza i Nisim su se protivili ovom opasnom angažovanju svoje dece, puni brige za njihovu bezbednost, ali nisu mogli dugo da se odupru tom njihovom radu, već su kasnije, i sami pristupili Narodnooslobodilačkom pokretu Jugoslavije (NOP) prateći svoju decu. Rea je u to doba učestvovala u nekoliko demonstracija. U svom iskazu se prisećala demonstracija u toku 1941. godine: 26. marta, 27. marta i 6. aprila.

Slika 22. Rea Almozlino 1940. godine

Rein otac, Nisim Almozlino, apotekar (studije farmacije je završio u Beču), bio je potpukovnik srpske vojske i učesnik Solunskog fronta u Prvom svetskom ratu. Majka, Tereza Almozlino, rođena Vig, bila je bolničarka na Solunskom frontu, gde je upoznala Nisima i gde mu je rodila najstarijeg sina Josifa. Nisim je sa ponosom nosio odlikovanje „Belog orla sa mačevima“, Solunskog borca, a svoju apoteku na Dorćolu je nazvao „Beli orao“. Kasnije, u Drugom svetskom ratu, zajedno sa svojom decom priključuju se Narodnooslobodilačkoj vojsci.

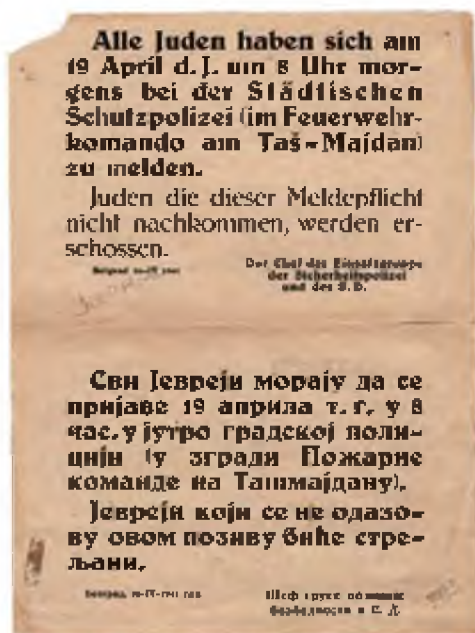
Tradiciju porodične borbe za slobodu, nastavljaju i dva Reina brata, stariji Josif, koji nosi generacijama ponavljano porodično ime prvorođenog sina i mlađi brat Elijas-Emil (ime Terezinog oca). U toj borbi za slobodu svoga naroda, od svoje mladosti aktivno i organizovano učestvuje i moja majka Rea Almozlino.

Kad je došlo do okupacije zemlje, cela uža porodica Almozlino (majka, otac i troje dece) aktivno stupa u borbu, učestvuje u pokretu otpora. Braća se prvo javljaju kao dobrovoljci i kreću ka Sarajevu, gde je njihov otac već bio na vojnoj vežbi kao rezervni oficir Jugoslovenske vojske. Po direktivi partije, Josif i Emil su se ubrzo vratili za Beograd. Tada su morali da se prijave kao Jevreji. Svi Jevreji su dobili žute trake, uključujući Reu i celu njenu porodicu. Naredba je bila, da ako Jevreji ne nose žutu traku, podležu smrtnoj kazni.

Београд - Општина Града Београда
 Beograd - Opština Grada Beograda

Slika 23. Opština grada Beograda, prvi Rein posao, 1940. godine

Slika 24. Proglas Jevrejima da se jave radi dobijanja žute trake

НАРЕДБА

1) Сви Јевреји настани у Београду могу изводити животне намирнице и другу робу на трговина и пијацама свакога дана само од 10.30 часова па nadalje. Трговини ни не смеју раније продавати.

2) На јавним чесмама и осталим местима где чекају у реду грађани, Јевреји се могу формирати у два ред пошто се остали грађани приједви снабдеју са одређеним потребама.

3) Свима трговинца се забрањује, да побољшаним ценама и тошита немогуће продају животне намирнице и другу робу Јеврејима.

4) Јевреји који се окрепе и поред наредбе изајду се до 30 дана затвора или познаним казном до два године. По овоме биће упућени у концентрационе логоре.

Казна казном биће издржана и трговини поменути у члану 1) ове наредбе и

5) За издржавање казни по овој наредби надлежни је Полиција у Београду, одмах по њеном издавању.

Ова наредба ступа одмах на снагу.

Наредбом 15. априла 1941. године у Београду.

Полковник и Командант
НИЈ КАСИНСКИ

VERORDNUNG

1) Alle Juden wohnhaft in Belgrad können Lebensmittel und sonstige Waren auf den Märkten und Plätzen täglich nur von 10.30 h weiter einkaufen. Die Kaufleute dürfen ihnen früher nicht verkaufen. 2) Bei den öffentlichen Brunnen und sonstigen Plätzen wo die Bürger in Reihen stehen, können sich die Juden erst dann anstellen, nachdem sich alle übrigen Bürger-Arter mit den betreffenden Artikeln versorgt.

3) Es wird allen Kaufleuten verboten zu erhöhen Preisen und überhaupt unter der Hand den Juden Lebensmittel und sonstige Waren zu verkaufen.

4) Alle Juden welche gegen diese Verordnung verstoßen werden mit bis zu 30 Tagen Arrest oder mit Geldstrafen bis zu Din. 10.000 bestraft werden. Nach Guddünken werden sie auch in Konzentrationslager geschickt werden.

All der gleichen Sankte werden auch die im Art. 3) dieser Verordnung angeführten Kaufleute bestraft werden und

5) Für das Aussprechen von Strafen laut dieser Verordnung ist die Polizei in Belgrad, bezw. deren Bezirke zuständig.

Diese Verordnung tritt sofort in Kraft.
Herausgegeben den 25 April 1941 in Belgrad.

Offizier und Kommandant
vON KASINSKI

Slika 25. Naredba koja ukazuje kako Jevreji treba da se ponašaju (april 1941)

Prema odredbama Nirnberških zakona koji u Srbiji stupaju na snagu u aprilu 1941. godine, Jevreji su izgubili građanska prava. Uprkos toj naredbi, aprila 1941. godine, mlađi sin Nisima Almozlina, Emil, uspeo je da završi poslednji razred Prve beogradske gimnazije i kao izuzetan učenik bio je oslobođen velike mature.

Reina porodica nije htela da nosi žute trake, jer bi tako bila onemogućena u ilegalnom radu. Zbog toga su se Nisim i Tereza sa svojom decom preselili sa Dorćola u kućicu sa malom baštom kod Kalenića pijace. To je bilo mesto gde su se održavali ilegalni sastanci, krili partijski drugovi, među kojima i neki rukovodioci. U bašti se zakopavalo oružje, koje se dalje slalo u partizane. Rein mlađi brat – Guta u to vreme je bio u Smederevu, gde je radio na raščišćavanju ruševina nastalih od eksplozija u skladištu municije. Ručne neeksplozirane bombe je donosio kući i krio u bašti.

Jednoga dana, početkom leta 1941. godine, u kuću kod Kalenića pijace došla je sva usplahirena tetka Sofija (Terezina sestra), koja je živela na Dorćolu, u ulici Strahinjica Bana. Rekla je Rei da je Guta prenoćio kod

nje, jer se nešto „strašno“ dogodilo. Naime, Emil je učestvovao u sabotaži, podmetnuo je požar u automobilskoj garaži „Ford“ koja se nalazila u Grobljanskoj ulici, sada Ruzveltovoj. Drugarica koja ga je spazila dok je bežao, viknula je: „Guto, gde bežiš?“. Nemci su uhvatili tu drugaricu i počela je potera za Gutom. Isto posle podne (po Reinoj priči) kuća kod Kalenića pijace, u kojoj je tada živela porodica Almozlino bila je opkoljena i blokirana od strane Jevreja koji su nosili žute trake, grupa buržoaski i cionistički nastrojena. Hrabri Guta je toga dana, ipak došao do roditelja, pozdravio se sa njima i pobegao kroz špalir, bukvalno između nogu ljudi koji su hteli da ga uhvate i predaju Gestapou (zvanična tajna policija nacističke Nemačke). Tog istog dana Gestapo je objavio saopštenje koje je glasilo: „Ako neko od Jevreja nestane, uzimaju se drugi Jevreji kao taoci“. Tada je uzeto prvih 100 talaca Jevreja. Kasnije mi je mama pričala da je to bio razlog što joj se jedan broj daljih rođaka posle rata, nikada nije javio, iako se ona po oslobođenju odmah prijavila u Jevrejsku opštinu i nije menjala prezime nakon udaje*, kako bi našla bar neke preživеле rođake. I tada, kao i danas, znalo se da bi svi oni stradali i da se Guta tada odmah predao. (7)

Slika 26. U Jevrejskom pregledu je objavljen članak o streljanju jevrejskih talaca

* Tek kasnije, prilikom odlaska u penziju (1965. god.) Rea je na svoje prezime Almozlino, na koje je bila toliko ponosna, dodala i muževljevo prezime Rot.

Sutradan ujutro, 23. 7. 1941. po paljenju Nemačkog kamiona, cela porodica je izbegla, jer je porodicu Nisima Almozlina tražio Gestapo. Rea je sa roditeljima odmah krenula na put ka Arandelovcu, kasnije dalje ka Čačku. Braća (Josif i Emil) su se neko vreme krila na Neimaru u Beogradu, u kući brata od tetke Lazara Lotvina (sin Elze Vig-Lotvin, Terezine rođene sestre), sa kojim su kasnije zajedno, kada su dobili vezu, krenuli prema Čačku u partizane.

U prvim borbama u okupiranoj zemlji, stradao je Rein mlađi brat Emil. Streljan je 3. 8. 1941. godine na Stjeniku kod Čačka. Nemci su ga opkolili dok je spasavao ranjenog druga.

U to vreme Rea je sa roditeljima bila u okolini Čačka. Susrela se sa starijim bratom, Almom, koji je u početku izbegavao da kaže roditeljima šta se desilo sa Gutom. Kada je njihov otac saznao za Emilovu pogibiju, njegovo telo je preneo sa Stjenika i sahranio na Čačanskom groblju u grobnicu nekog stranca. Sahranjen je u metalnom kovčegu kako bi jednog dana mogao biti prenesen u rodni Beograd. Kasnije je njegova sestra Rea, 1969. godine, zajedno sa bratom od tetke Lazarom Lotvinom (dvoje jedino preživelih iz uže porodice Almozlino-Vig), ispunila očevu želju i prenela Emilove posmrtno ostatke u Beograd. Nakon kremacije (tom prilikom govor je održao Lola Đukić, Emilov dobar drug iz gimnazije), urna je počivala u rozarijumu na Novom groblju, a nakon Reine smrti, 1993. godine njen suprug zajedno sa decom, preneo je Emilovu urnu u staru porodičnu grobnicu porodice Almozlino na Sefardskom jevrejskom groblju.

Smrću mlađeg brata tek počinje tragedija porodice Almozlino. Nekoliko meseci kasnije u Ovčarskoj banji, očekujući da će se domoći pljačke, četnici ubijaju Reinog oca Nisima, koji nosi dvojake ambleme, bivše Jugoslovenske vojske i nove partizanske vojske.

Dalje Reino kretanje u partizanima bilo je vezano za starijeg brata Almu, koji je bio u partizanskom odred u koji se nalazio na terenu Gornjeg Milanovca. Odred su napali četnici, posle čega je Alma otišao za Užice. Po povlačenju jedinica iz zapadne Srbije prema Sandžaku, Rea je raspoređena na rad u Agitpropu u Novoj Varoši.

Rea se sa partizanima kretala 1942. godine ka Bosni. Ponovo se sreća sa starijim bratom Almom sa kojim je bila u početku u istoj jedinici. Međutim, pošto nije bilo dozvoljeno da brat i sestra budu u istoj jedinici, Alma je prebačen u drugu, gde je radio u crnogorskom planino-pivskom štabu. Prema Reinom svedočenju, sačekivali su se u prolazu i uvek su sačuvali po nešto jedan za drugoga, komad hleba ili kocku šećera... (6)

Josif–Alma Almozlino poginuo je 3. avgusta 1942. godine, kao Komesar čete u borbi protiv Ustaša na Kupreškom polju. Tačno na dan godišnjice smrti mlađeg brata. Rea je bila na položaju kada se to dogodilo. Prišao joj je drug iz odreda i rekao: „Poginuo ti je brat“. Rekla je: „Znam, na današnji dan pre godinu dana“. Nije ni slutila da je za godinu dana izgubila oba voljena brata. Josif je sahranjen u selu Blagaj. Rea je prisustvovala Alminoj sahrani. Živo se sećala mesta i kamena (obeležje bez imena) kojim je označen njegov grob. Mnogo godina kasnije, našla je njegov grob po sećanju, kada ga je zajedno sa svojom porodicom (suprug Nikola, ćerka Mirka, zet Vladimir i unuka Ivana) 1982. godine posetila.

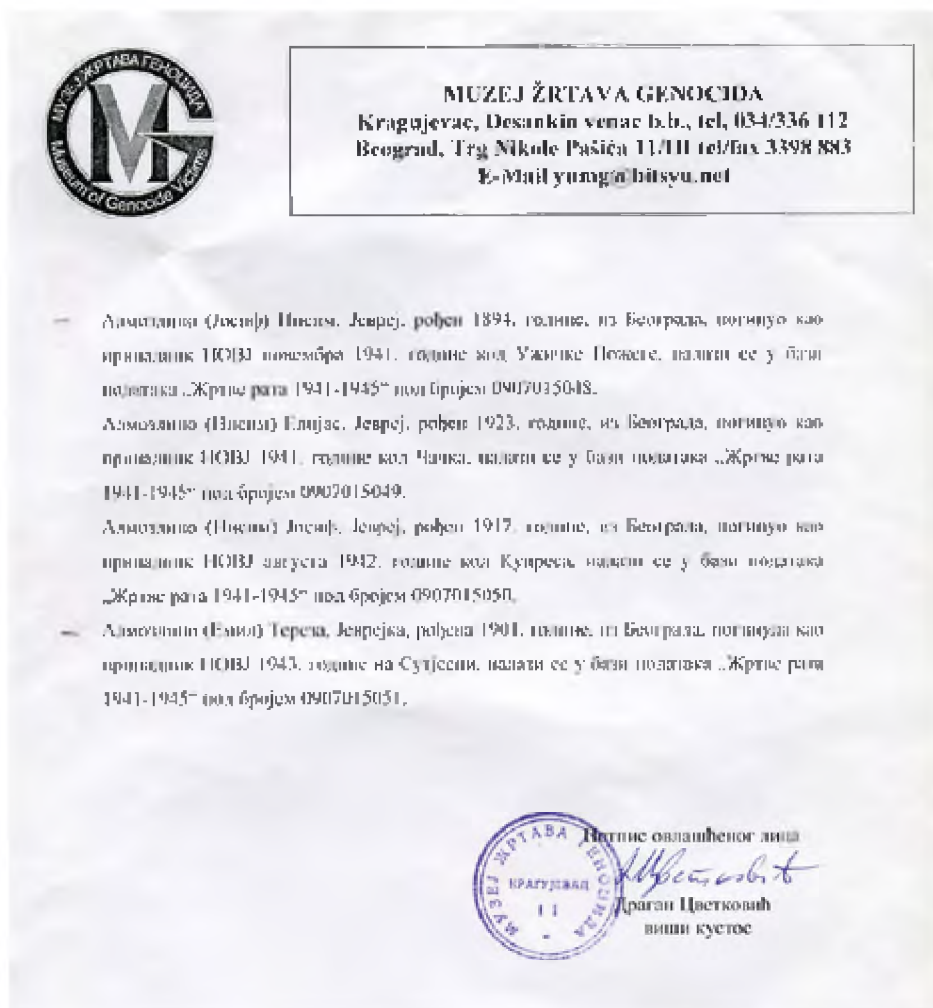
Njih dvoje, Rea i Alma, ne samo da su bili brat i sestra, već mnogo više. Rea je izgubila svog starijeg brata Almu, koji ju je vaspitavao i koji joj je dao prve životne smernice (prema Reinom iskazu). Tada je zanemela, a drugovi u odredu su dobili zadatak da je nikada ne ostavljaju samu. Posle par meseci se povratila, kada je i prebačena u drugu jedinicu koja nije bila neposredno borbena. Da bi se što pre oporavila dodeljen joj je jedan mali dečak bez roditelja na čuvanje. Na njen prelazak u drugu jedinicu verovatno je uticala i majka koja je tada bila u blizini Vrhovnog štaba. Rea je izbegavala da se sretne sa majkom plašći se tog susreta. Ipak je srela kada je prebacivala grupu ranjenika na Glamoč. Majka se držala herojski. Ćerki je rekla da nije htela da zaplače da je ne bi osramotila pred drugovima.

Ratovanje nastavlja Rea i njena tužna i hrabra majka Tereza. Obe su se starale o ranjenicima. Reina majka, Tereza Almozlino je po povlačenju iz Užica sa vojskom krenula ka Novoj Varoši, pa u Crnu Goru i Bosnu. Bila je uglavnom u blizini Vrhovnog štaba. U Foči je dva meseca bila u samom Vrhovnom štabu. Tu u Foči su se majka i ćerka razdvojile. Posle ovih događaja Rea je izvučena iz jedinice i poslata na apotekarski kurs u Driniće. Odatle je poslata u Treću crnogorsku diviziju gde ostaje sve do pete ofanzive. Tu se opet pred početak ofanzive srela sa svojom majkom, nažalost poslednji put. Za vreme ofanzive na Sutjesci Reina majka, Tereza Almozlino je stradala zajedno sa bolnicom, ranjenicima. Nakon bitke na Sutjesci, Rea se sa vojskom povlači ka Novoj Varoši, gde dobija raspored u agitpropu i odlazi u Drugu proletersku brigadu. Posle toga prebačena je za referenta saniteta u Desetu crnogorsku brigadu a zatim u Hercegovinu gde boravi sve do septembra 1944. godine.

U Drugom svetskom ratu Rea je izgubila celu užu i širu porodicu. Mlađi brat Emil je streljan avgusta 1941. godine kod Čačka. Stariji brat Alma, na isti dan 1942. godine gine u jurišu na Kupresu. Reinog oca Nisima su

ubili četnici krajem 1942. godine u Ovčarsko-kablarskoj klisuri, a majka je nestala sa Centralnom bolnicom u borbama na Sutjesci 1943. godine. Cela šira Reina porodica (tetke, stričevi, njihova deca i njihove velike porodice) stradali su u Holokaustu. U logorima oko Beograda, stradalo je preko 200 bliskih članova porodica Vig i Almozlino. (8, 9)

U Narodnooslobodilačkoj vojsci (NOV) Rea je bila od početka avgusta 1941. godine, gde učestvuje u mnogim borbama (Neretva, Sutjeska), na raznim dužnostima. Tokom 1941. godine bila je u Čačanskom bataljonu;

Slika 27. Dokument o stradanju uže Reine porodice, Muzej žrtava genocida, Beograd

od marta 1942. godine kao bolničarka u Drugoj proletherskoj brigadi; po završetku apotekarskog kursa postavljena je za referenta za apotekarstvo u Trećoj proletherskoj diviziji, kada i postaje kandidat za partiju. Ubrzo posle toga se razbolela, preležala je tifus. Zatim je premeštena za referenta saniteta Desete hercegovačke brigade. Član Komunističke partije Jugoslavije (KPI) postala je posle V ofanzive, 13. 10. 1943. godine.

Rea i do tada, i posle, u jedinicama Druge proletherske brigade sledi svoj težak i slavan partizanski put. Posle nevolje na Sutjesci ostaje i ratuje sa hercegovačkim jedinicama. U to vreme Beograd je bio već oslobođen. Iako su joj svi najbliži stradali i nije nikog imala u Beogradu vuklo ju je nešto da se vrati. U Beograd se vraća januara 1945. godine na svoj lični zahtev. Pričala nam je da je u Beograd stigla sama, na belom konju. Srećna zbog pobeđe, tužna zbog stradanja porodice i zemlje, obrela se u svom gradu i gradu svojih predaka, Beogradu. Nije imala gde da se vrati, iako je pre rata živela u vlastitoj kući u Ulici kralja Petra, a šira porodica je posedovala veliki broj kuća i stanova u Beogradu. Prve noći je provela u hotelu „Kinoteka“ u Kosovskoj ulici. Sećam se da je pričala kako joj se, po dolasku u Beograd, stalno pričinjavalo da je majka doziva.

Rea je bila prvoborac, učesnik mnogih bitaka Drugog svetskog rata, odlikovana više puta, bila je požrtvovani sanitetski funkcioner celog života. Sećam se koliko sam bila ponosna kad je mama bila pozivana da održi predavanja

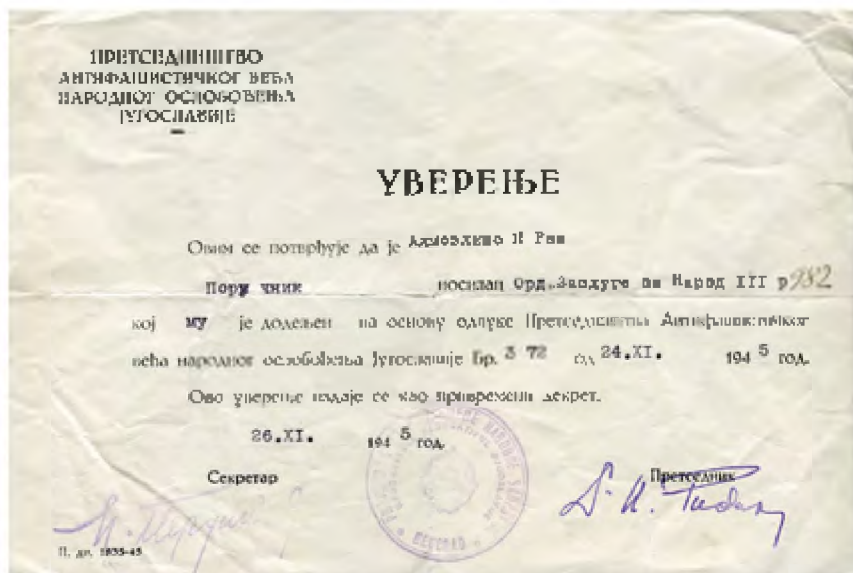
Slika 28. Rea na konju na povratku iz partizana ka rodnom Beogradu

o svojim partizanskim danima u mojoj školi. Pričala nam je kako je kao mlada devojka gazila Neretvu. Naređenje je bilo da se svi skinu ispod pasa, što ona nije poslušala. Dugo je nosila tragove od leda koji ju je isekao po telu.

Slika 29. Spomenica 1941, na koju je Rea Almozilino bila jako ponosna

Slika 30. Uverenje o ordenu

Vrativši se iz NOV u Beograd, samo pustoš, nestalo je sve što je imala u mladosti, porodica, prijatelji, kuća, apoteka. Tada Rea dobija raspored za šefa apotekarske službe u Korpusu narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ-u).

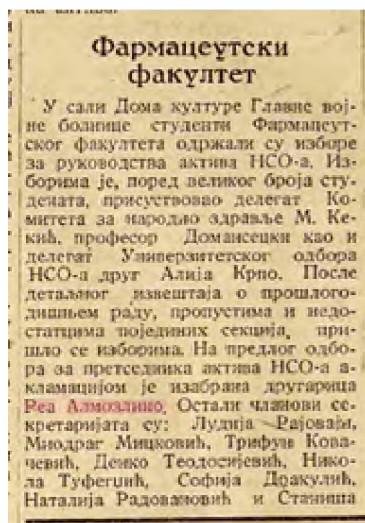
Slika 31. Rea Almozlino po povratku iz partizana 1945. godine

Srećom, ubrzo upoznaje svog budućeg supruga Nikolu Rota, načelnika KNOJ-a, sa kojim zasniva porodicu, i po njenom kazivanju otpočinje novi ponovo srećan porodičan život.

Kasnije dobija rešenje da ide na studije u Sovjetski Savez, što je odbila i ostala u Beogradu, gde završava studije farmacije.

I za vreme studija Rea je imala poteškoća. U toku studija je rodila dvoje dece, dve ćerke Veru i Mirku (1948. i 1949), pa je studije opravdano produžila.

U jednom momentu pokrenute su protiv Ree nepravilne i nepravedne mere. Traženo je od nje da se demobilise, prevede u čin rezervnog kapetana, prekine studije, vrati stipendiju. Obrazloženje je bilo da je bila lenja, nemarna i nesavesna u studiranju (da je za 5 godina položila ispite za 2,5 godine). Istovremeno Rea je na prvoj godini studija bila sekretar ćelije i predsednik organizacije studenata Farmaceutskog fakulteta, što joj je takođe usporilo redovno davanje ispita na fakultetu. Istina je bila drugačija. Rea je sve vreme studija pristupala ispitima, čak i u vreme neposredno pre i posle porođaja. Nama je pričala da je njen Nikola bio nemilosrdan i da ju je stalno terao da uči, da daje ispite i završava studije.

Slika 32. Iz lista Narodni student (27. 11. 1946)

Slika 33. Rea sa ćerkama u šetnji Kalemegdanom (1953. god.)

*Slika 34. Sa proslave bitke na Sutjesci 1953. godine
(Rea u uniformi JNA)*

Ceo svoj radni vek Rea je provela u Jugoslovenskoj narodnoj armiji (JNA), kao diplomirani farmaceut u Patofiziološkom institutu Vojno-medicinske akademije (VMA). Sećam se njene uniforme koju je povremeno oblačila prilikom svojih vojnih obaveza, a koja je bila brižno čuvana u fijoci kauča.

Rea Almozlino-Rot penzionisana je 1965. godine u činu potpukovnika. Nosilac je partizanske spomenice 1941. godine i mnogobrojnih odlikovanja: Ordena zasluge za narod III reda (1945), Ordena za hrabrost (1954) i Ordena za vojne zasluge III reda (1957). (10)

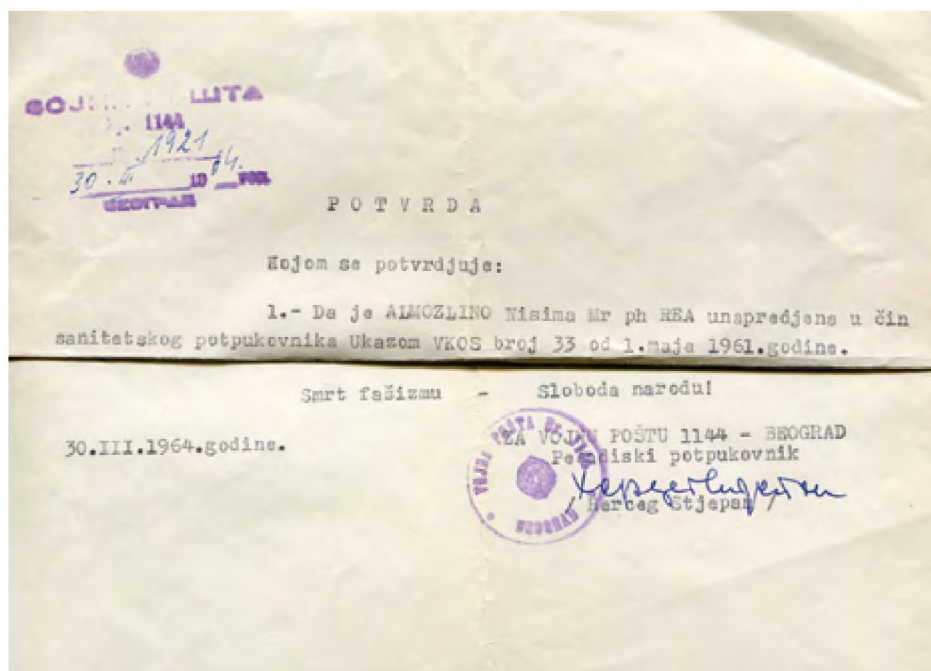
Slika 35. Rea na radnom mestu u Patofiziološkom institutu VMA (1960. god.)

Slika 36. Dodela Ordena za hrabrost 1954. god.

Slika 37. Dodela ordena za vojne zasluge 1957. godine

Slika 38. Reino unapređenje u čin sanitetskog potpukovnika

Rea je i dalje živila u svom rodnom Beogradu, okružena i posvećena svojoj porodici, voljena od strane supruga prof. dr Nikole Rota, psihologa, ćerki dr Vere Rot-Glavanović, lekara pedijatra i prof. dr Mirke Rot-Ilić, specijaliste medicinske biohemije, unuka Mirka, Ivane, Marka i Gorana. Bila je omiljena među svojim prijateljima i prijateljima svoje dece.

Slika 39. Rea sa ćerkama Mirkom i Verom pored njenog specijaliteta, nama omiljenog „indijanera“

A onda, devedesetih godina, počinju ponovo da se dešavaju nemili događaji nad ovom zemljom. Nevolje koje Srbija trpi, a ne manje i nepravde koje joj se nanose, duboko pogađaju Reu. Njoj, koja se, kao i njena cela porodica, borila za pravdu, teško pada ovo zlo i ova nepravda. Ja verujem da je i to jedan od uzroka što je njeno srce, koje je bilo puno ožiljaka i potisnute tuge, odjednom zakazalo i nenadano doslovno prepuklo. Rea Almozlino-Rot umrla je 1993. godine u Beogradu. Ona je jedini član porodice Nisima i Tereze Almozlino koja je preživela Holokaust – najstarije beogradske jevrejske porodice.

Sa željom da sudbina naroda iz kog je potekla i kome je bila odana, kao i naroda sa kojim su njeni preci i ona sama srasla, posle toliko teškoća i muka,

Slika 40. Rea i Nikola sa unucima (1982. god.)

bude svetlija i vedrija, od Ree su se oprostili, njena porodica i mnogobrojni prijatelji. Ostaće za njom ne samo duboka ljubav u srcima njenih bližnjih, nego i ponos da su imali takvu suprugu, majku, baku, prijatelja. Uspomena na Reu svih koji su je poznavali trajaće duboko u sećanjima. Ostaje poštovanje, odanost prema ovoj dobroj i prijateljskoj ženi. Mnoge je nevolje Rea prebrodila i mnogo je teškoća njeno hrabro i puno ljubavi srce podnelo. Sva sreća i zadovoljstvo sa porodicom koju je neizmerno volela, kao i ona nju, nije moglo da zaceli sve teške rane i ožiljke (iz oproštajnog govora koji je sastavio njen suprug). Rea je bila plemenita žena koja je provela bogat i ispunjen život.

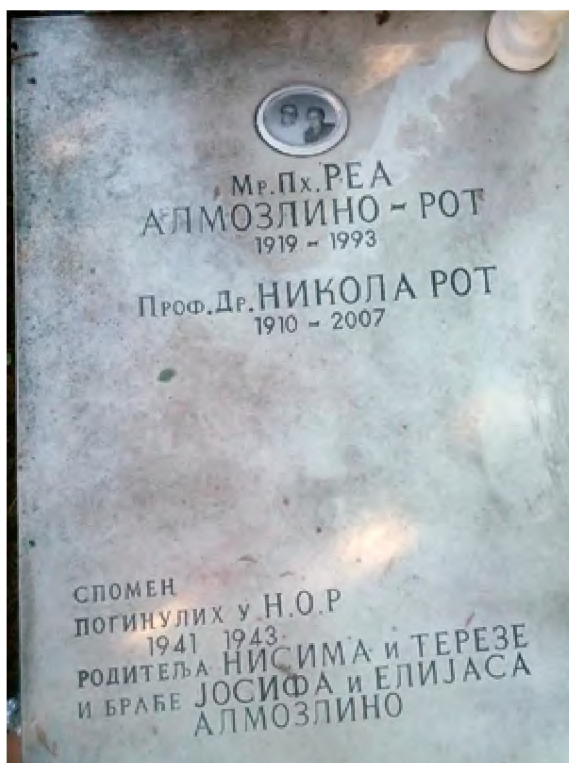
Rea Almozlino-Rot sahranjena je u porodičnoj grobnici Almozlino na Sefardskom jevrejskom groblju u Beogradu u grobnici gde su sahranjeni: njena baka Rahela, deda Josif, mlađi brat Emil, kasnije i suprug Nikola Rot. Ispraćena je kao oficir, na lafetu uz počasnu paljbu. Ordenje je sa ponosom nosio njen najstariji unuk Mirko Glavanović.

Sahranjena je na srpskoj zemlji koju je toliko volela, na groblju Jevrejske zajednice kojoj su pripadali njeni preci i ona.

Slika 41. Ordenje mojih roditelja (otac je tražio da uz lafet bude sve njihovo zajedničko ordenje)

Slika 42. Spomenik porodice Almozlino i spomen ploča na njemu. Rea i Nikola su sahranjeni na Sefardskom jevrejskom groblju u Beogradu, u jednoj od najstarijih porodičnih grobnica. Na ploči su uklesana imena Reinih roditelja i braće, svi poginuli u NOB-u.

Prof. dr Nikola Rot
(23. jun 1910. – 24. jul 2007)

Nikola Rot, profesor Univerziteta, psiholog, bio je poznat prvenstveno u psihološkoj, ali i u široj stručnoj i društvenoj javnosti. Bio je predavač, pisac psiholoških knjiga, organizator nastavnog i istraživačkog rada, aktivni učesnik naučnih i stručnih skupova. Isticao se kao inicijator u rešavanju niza aktuelnih problema psihološke profesije, položaja psihologa u našem društvu i primene psihologije u raznim oblastima društvenog rada i života.

Slika 43. Prof. dr Nikola Rot

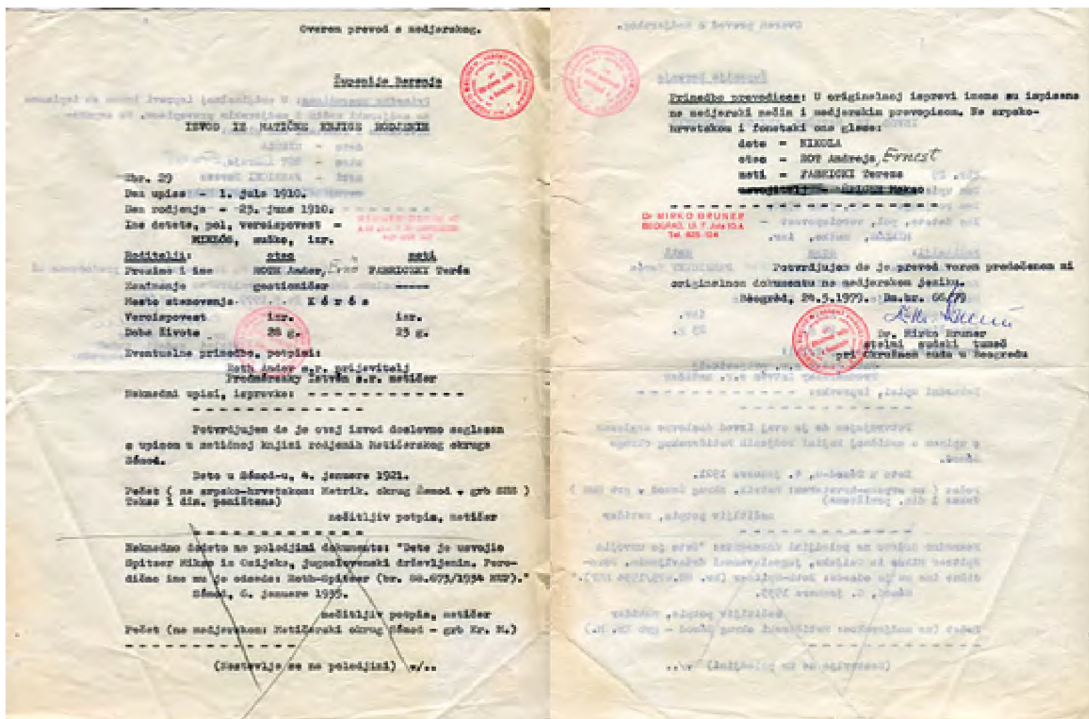
Profesor Rot je bio plodan pisac i istraživač. Objavio je deset knjiga i oko sto naučnih i stručnih radova u eminentnim stručnim časopisima i zbornicima. Napisao je desetak naučno-stručnih elaborata, učestvovao u saopštenjima na mnogim domaćim i međunarodnim naučnim i stručnim skupovima i kongresima. U disciplinarnom pogledu njegovi radovi se nalaze u oblastima psihologije mišljenja, psihologije ličnosti, pedagoškoj psihologiji i prvenstveno i najčešće u socijalnoj psihologiji. On je, nesumnjivo, odigrao značajnu ulogu u konstituisanju socijalne psihologije kao akademske discipline i razvijanju sistematskog naučnog rada u ovoj oblasti u našoj zemlji (11, 12).

Rođen je je u Korošu, blizu Osijeka 1910. godine, u mestu koje je tada pripadalo Austrougarskoj, u delu Baranje koji je danas deo teritorije Mađarske.

Roditelji su mu bili Tereza (Terezija) rođena Fabricky i Andrej, Ernest Roth – trgovac, aškenaški Jevreji.

Slika 44. Nikolini roditelji, Tereza i Ernest Roth

Slika 45. Izvod iz matične knjige rođenih Nikole Rota

Majka je želela da joj se sin zove Mirko (po sestriću koji se utopio). Međutim, otac ga je prijavio pod imenom Mikloš, što prevedeno sa mađarskog znači Nikola. Majka je saznala da joj se sin tako zove tek kasnije, kod upisa u školu. U užoj porodici je ostao celog života Mirko, a i najstariji unuk Nikole Rota se zove Mirko Glavanović.

Početkom Prvog svetskog rata otac mu odlazi u Rusiju (1914. godine), kao vojnik austrougarske vojske, odakle se nikada nije vratio. Nikola život nastavlja sa hrabrom i preduzimljivom majkom Terezom i mlađom sestrom Zlatom.

Osnovnu školu Nikola je pohađao u Valpovu kod Osijeka. Veoma rano se osamostalio i već u petom razredu osnovne škole putovao je sam vozom na relaciji Valpovo–Osijek, gde se školovao. U to vreme živeo je u oskudnim materijalnim prilikama, pa je počeo da daje časove iz raznih predmeta. Već od svoje jedanaeste godine počeo je sa podučavanjem, a nastavio ga je gotovo kroz celo svoje školovanje, a kasnije i tokom celog života.

Slika 46. Tereza Rot sa decom Nikolom i Zlatom (Osijek 1917)

Kasnije, Nikolu je posvojio njegov teča (muž najstarije Terezine sestre), pa mu je tako na prezime Roth dodato i prezime Špicer. Nikola je kasnije ispravio, pojednostavio, svoja dokumenta sa Nikola Roth-Špicer na Nikola Rot. Nikola Rot je pohađao Klasičnu gimnaziju u Osijeku, gde je maturirao 1929. godine.

Slika 47. Nikola Roth-Spicer
na maturi

Slika 48. Svedočanstvo sa mature
(Osijek 1929)

Slika 49. Zajednička fotografija maturanata Realne gimnazije u Osijeku 1929. godine

Slika 50. Na proslavi sestrine mature sa majkom (Osijek 1932)

Po završetku gimnazije, na majčino insistiranje, Nikola se upisuje na Ekonomski fakultet u Zagrebu, ali istovremeno po svojoj želji, ne kazujući majci, upisuje i Filozofski fakultet. Posle položene druge godine Ekonomskog fakulteta, priznaje majci da se opredeljuje za Filozofski fakultet i napušta Ekonomski. U roku je završio prve dve godine Ekonomskog fakulteta i istovremeno sve četiri godine Filozofskog fakulteta.

Slika 51. Svedočanstvo o završene prve dve godine Ekonomskog fakulteta u Zagrebu

U toku studija bio je član studentske organizacije ŽAPD (Židovsko akademsko potporno društvo). Od studentskih dana aktivan je i u studentskom naprednom pokretu. Kao sekretar udruženja studenata psihologije učestvuje u manifestacijama i štrajkovima protiv diktature (u toku studija od 1929. do 1933. godine).

Slika 52. Legitimacija redovnog studenta Univerziteta u Zagrebu u Kraljevini Jugoslaviji

Za vreme studija na Filozofskom fakultetu većinu vremena je posvetio proučavanju i radu na psihologiji, iako mu psihologija nije bila isključivi predmet fakultetskih studija.

Aktivno je radio u Psihološkom institutu Zagrebačkog univerziteta. Još kao student započeo je rad iz oblasti psihologije mišljenja (koji je i objavljen). Radio je i na oblasti kognitivne psihologije, zajedno sa svojim vršnjakom, i, kasnije, dobrim prijateljem, velikim hrvatskim psihologom, akademikom Zoranom Bujasem. Njih dvojica, Nikola i Zoran, ostali su prisni prijatelji za ceo život, uz veliko uzajamno poštovanje i prijateljstvo njihovih porodica, Rot i Bujas.

Za vreme studija na Filozofskom fakultetu u Zagrebu dobio je **Svetosavsku studentsku nagradu**, na koju je bio jako ponosan, za rad o Ničeju pod naslovom „Prerada šest srpskohrvatskih narodnih pjesama“. (13)

Na Filozofskom fakultetu u Zagrebu diplomirao je 1933. godine **nemački jezik sa književnošću, psihologiju, logiku i istoriju filozofije**.

Slika 53. Diploma Filozofskog fakulteta Univerziteta u Zagrebu

Odmah po završetku studija, Nikola odlazi na **odsluženje redovnog vojnog roka** u Sarajevo, u školu Intendantskih rezervnih oficira. Iz tih dana ostao je dugogodišnji prijatelj, a kasnije i kum sa Leonom Gerškovićem (istaknutim jugoslovenskim pravnikom).

Slika 54. U vojsci Kraljevine Jugoslavije (Sarajevo 1936)

— 2 —

4 см.

1936

Род или струка	Училиштанска
Чин	пор. п. Георгијевић
Поредично	Рот-Штајзер
И	Очево
Ш	ређено
Х	Ређено
Својеручни позив	Никола Рот-Штајзер

— 3 —

РОЂЕНА	Општина	
	Срез	Осијек
	Година	1910
НАДЛЕЖНА	Општина	Осијек
	Срез	Осијек
	Војни округ и број његовог регистра	Осијекски

ПЕТРОВСКИ ВОЈНИ ОКРУГ
 Бр. 8116
 15-11-1936
 — ЦЕТИЊЕ —

Заступао
КОМАНДАНТ
Др. Мов. Милошевић
Буд. Чолић

Slika 55. Vojna knjižica (Sarajevo 1936)

Po odsluženju redovnog vojnog roka, **postavljen je u Državnoj službi za suplenta**. Od 1934–1937. godine bio je suplent u Cetinjskoj gimnaziji, gde pored nastavničkog poziva aktivno učestvuje u akcijama organizovanih studenata i komunista. Nakon položenog **profesorskog ispita**, 1937. godine, postavljen je za srednjoškolskog profesora, gde radi u istoj gimnaziji sve do 1939. godine. Kao srednjoškolski profesor učestvovao je u društvenom i političkom životu i kao predstavnik profesora napredne orijentacije bio je sekretar Udruženja srednjoškolskih profesora za Zetsku banovinu.

Kao profesor na Cetinju predavao je pored nemačkog jezika i psihologiju. Već tada je vršio psihološka ispitivanja sa kontrastima vida, inteligencijom, psihološkim ispitivanjem o formiranju ubeđenja (na traženje profesora Beogradskog univerziteta, dr Borislava Stevanovića i profesora Zagrebačkog univerziteta dr Ramira Bujasa). Vršio je i samostalna ispitivanja o čitljivosti latinice i ćirilice, o stavovima učenika prema školi i nastavnicima.

Rado se sećao dana provedenih na Cetinju, svojih prvih profesorskih dana. Kasnije mu je u cetinjskoj biblioteci, posvećena polica sa knjigama koje je on napisao. Još dugo godina mu je na beogradsku adresu stizao *Cetinjski list*, čak i par godina posle njegove smrti. Dugo su mu se javljali njegovi učenici iz Cetinjske gimnazije gde je ostavio trag kao drag profesor. (14)

Slika 56. Diploma profesorskog ispita iz 1937. godine

Slika 57. Na času kao profesor na Cetinju, 1938. godine

*Slika 58. Zajednička fotografija profesora Cetinjske gimnazije
(iz Spomenice Cetinjske gimnazije) (14)*

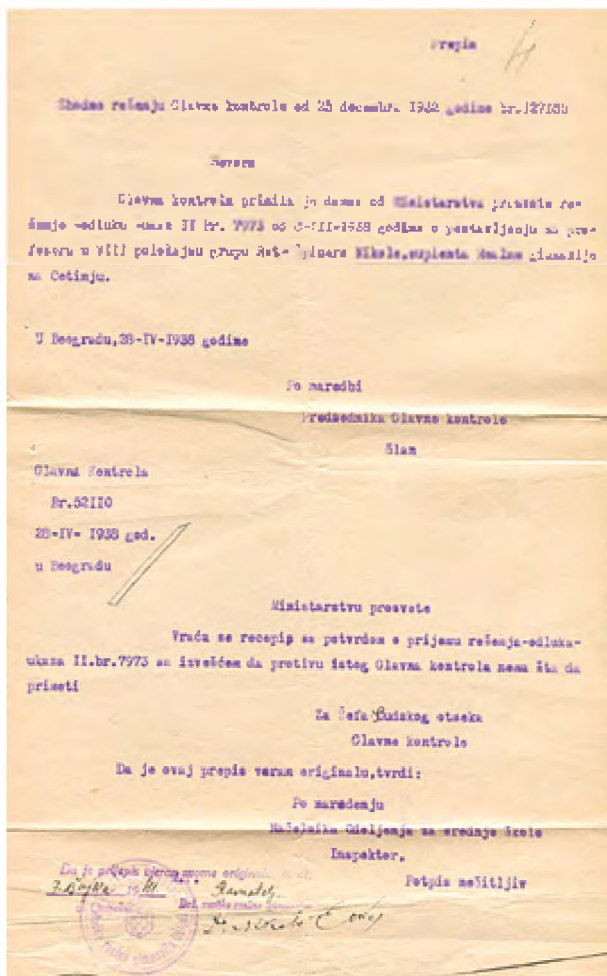
Slika 59. Nikola Rot kao profesor Osiječke gimnazije

Godine 1936. boravio je dva meseca u Beču gde je prikupljao materijal za profesorski rad iz istorije nemačke književnosti. Tu započinje da radi i na disertaciji iz oblasti psihologije mišljenja. Na proučavanju materijala iz oblasti psihologije mišljenja radio je i prilikom dvomesečnog boravka u Parizu 1939. godine. Nažalost, ovi rukopisi su se u toku ratnih godina izgubili.

Na lični zahtev, u želji da bude bliži porodici, predosećajući da se sprema pogrom nad Jevrejima, 1939. godine prelazi da radi u Osijek. Postaje profesor u Muškoj gimnaziji, gde je radio od 1939. do 1941. godine.

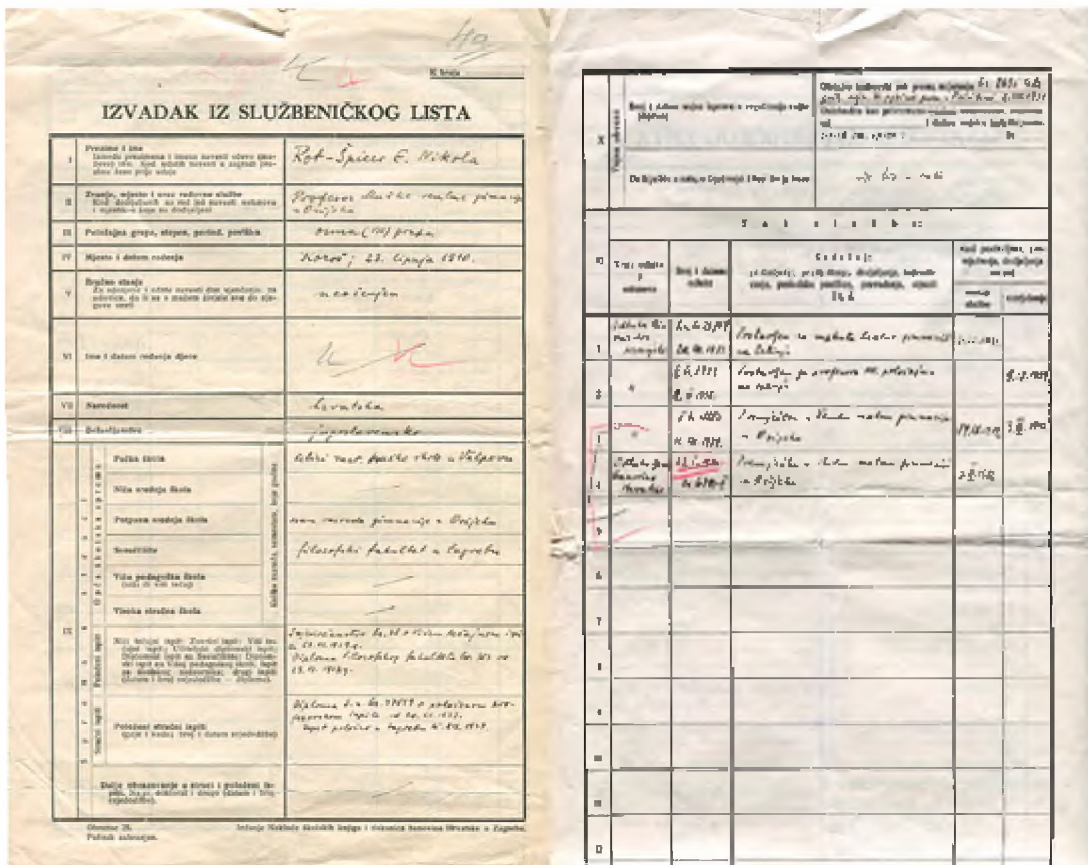
Slika 60. Uverenje o državljanstvu iz 1939. godine

Slika 61. Postavljenje na mesto profesora
u Osijeku (1941. god.)

Još od 1939. godine kao srednjoškolski profesor u Osijeku bio je član ilegalne grupe kojom su rukovodili i u kojoj su učestvovali članovi KPJ, gde je već tada izvršavao neke zadatke. Po dolasku ustaša na vlast u Hrvatsku, otpušten je iz službe. Zatim je progonjen i hapšen više puta kao komunistički simpatizer i zbog svog jevrejskog porekla. Odvođen je u više navrata na prisilan rad u Osijeku.

U vreme napada Hitlerove Nemačke na Jugoslaviju 1941. godine nalazio se kao rezervni potporučnik u Jugoslovenskoj vojsci. Učestvovao je kao intendantski potporučnik u kratkom otporu okupatoru.

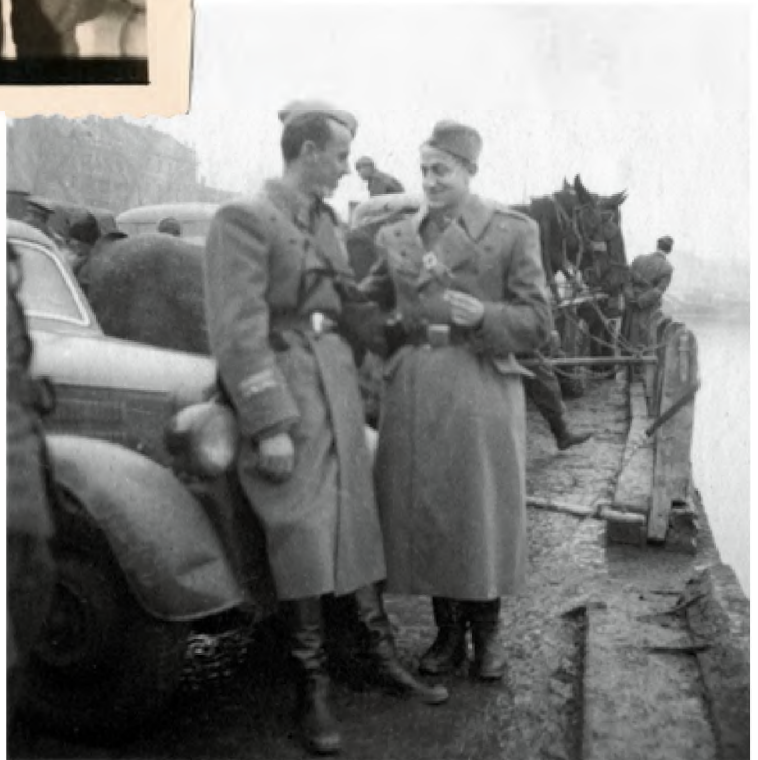

Slika 62. Izvod iz radne knjižice (Osijek 1941)

Iz Osijeka beži na Sušak, gde se izdržava dajući časove nemačkog jezika. Tu se odmah po dolasku povezao sa nekoliko članova partije. Još u leto 1941. godine bio je dogovoren njegov odlazak u partizane, ali je to u nekoliko mahova bilo osujećeno. Dva puta ga je uhapsila italijanska policija, a jednom je došlo do provale i zasede prilikom njegovog izlaska iz Sušaka. Ponovo je uhapšen i interniran. Napokon, marta 1942. godine beži iz internacije, skačući iz voza koji je bio u pokretu. Unuci su ga često molili da im priča o tom događaju. (Pričao je kako Italijani nisu bili mnogo surovi, pa kada je tražio da ga u vozu odevu da bi otišao do toaleta, čekao je da voz krene, i tada je iskočio iz njega.) Tada uspostavlja vezu sa NOV i odlazi u partizane. Nikola je bio veoma hrabar čovek, što je dokazao više puta u životu.

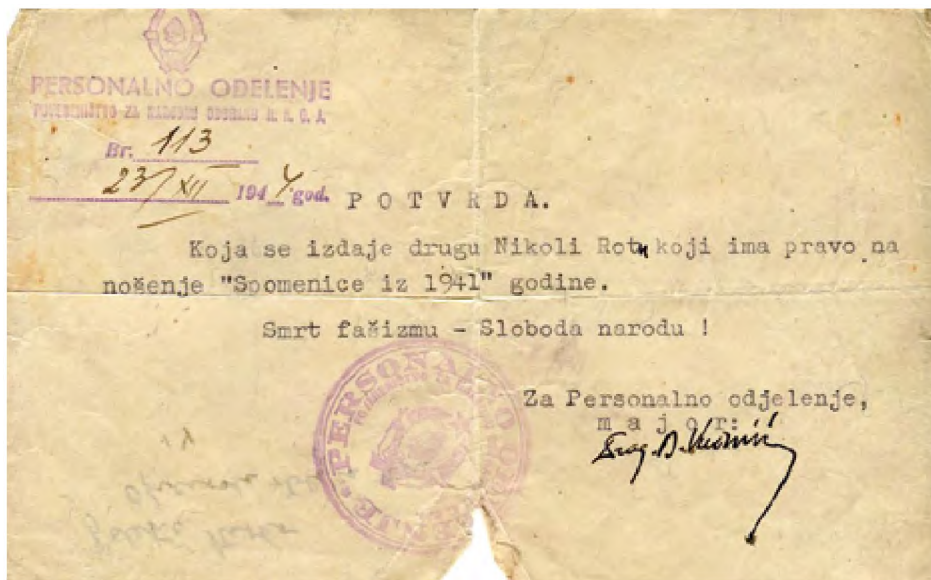

Slika 63. Nikola Rot u partizanima
(1943/44. godina)

Iako je od početka okupacije učestvovao u Pokretu i dobio Spomenicu krajem 1944. godine, Nikola Rot nije bio nosilac **Partizanske spomenice**. Kada se pristupilo zamenjivanju ove prve Spomenice (uz dva svedoka), među ostalima Nikola je hteo navesti kao svedoka druga Slavka Komara, sa kojim se krajem 1941. godine i početkom 1942. godine sretao na Sušaku. Kako nam je tata pričao, razlog da ne obnovi Spomenicu je bio njegov ponos, osetljiva i pomalo preka narav. Nije mogao da podnese predomišljanje Slavka Komara (kao svedoka). Slavko je već tada 1941. godine bio partizanski funkcioner. Inače, u jesen 1941. godine na Sušaku Nikola mu je spasao život. Delili su zajedno sobu, pa kada su Nikolu uhapsili Italijani u jednoj raciji i našli mu ključ od stana, do zore, iako je bio mučen, nije hteo da kaže adresu. Znao je da će Slavko, kad bude video da se on ne vraća kući, shvatiti šta se dešava. Tako mu je Nikola spasao život, a on nije čak hteo da posvedoči da su te 1941. godine bili zajedno na Sušaku, čekajući vezu da odu u partizane.

Slika 64. Izgled prve Partizanske spomenice

Partizanskom jedinicom u kojoj je bio Nikola Rot komandovao je Veljko Kovačević, kasnije general JNA. General Kovačević je o zbivanjima u toj jedinici napisao roman *Kapelski kresovi*, na osnovu koga je napravljena i istoimena TV serija. U romanu je opisan lik Profesora koji je sačinjen na osnovu ličnosti Nikole Rota. U ličnoj biblioteci Nikole Rota čuva se primerak te knjige sa posvetom autora.

Jediničan ili podjedinica: *Štab 1. be. v. p. IV. 2. a. p. 11087*
 Broj iskaznice: *31763*
 Ime i prezime: *Nikola Rot*
 Datum rođenja: *23. V. 1910.*
 Mjesto rođenja: *Oseječ*
 Očim i materinim imenom: *Oseječ*
 Datum: *23. V. 1943.*
 Očim i materinim imenom: *član Partije*
 Stan: *Preduži*
 Lice: *duge kose*
 Oči: *plave*
 Usta: *tranzna*
 Nos: *tranzna*
 Brkovi: *brzo*
 Ostale značajke: *slučaj.*
 Vršnjački nadzor: *K. K. H. 214*
 Politički komentar: *član Partije*
 Komandant: *V. Kovačević*

Slika 65. Sačuvana Vojna iskaznica NOV sa potpisom komandanta Veljka Kovačevića

Slika 66. Sa ratnim drugovima u partizanima 1944. godine

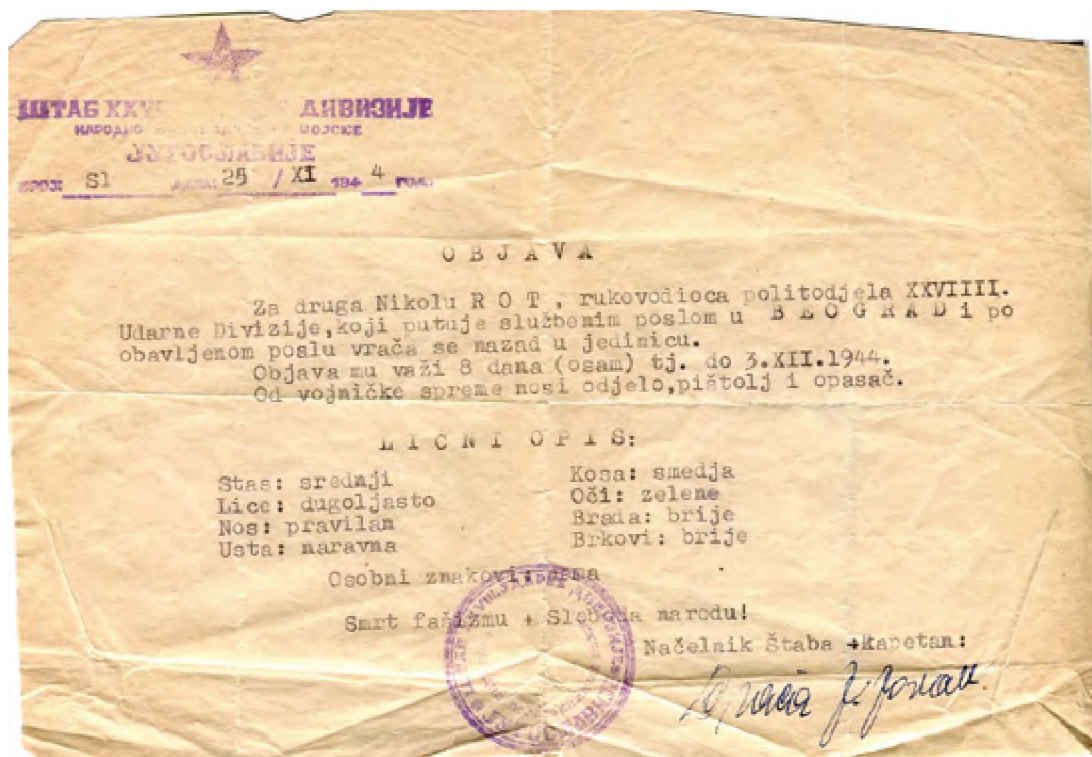
U partizanima od marta 1942. godine Nikola Rot je bio na sledećim dužnostima:

- referent za kulturno-prosvetni rad u Drugom odredu V operativne zone,
- u Primorsko-goranskom odredu,
- član Agitpropa XIII divizije,
- član Polit-odjela XXXV divizije,
- član političkog odeljenja XXVII Slavonske udarne divizije (15)

Učestvovao je aktivno u mnogim borbama koje je vodila narodnooslobodilačka vojska, među ostalim i za oslobodjenje Beograda. Jednom je u toku borbenih akcija bio ranjen. Geler mu je zaparao prst i nama, deci, ponosno je pokazivao mali ožiljak na prstu leve ruke.

Slika 67. Nikola u partizanima, na putu ka Beogradu (20. 10. 1944)

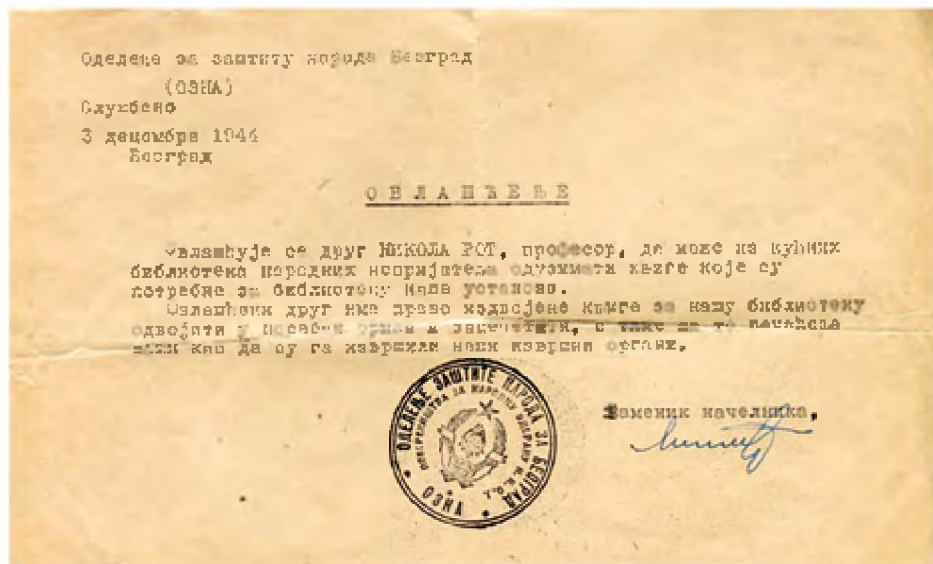

Slika 68. Sačuvana objava u partizanskoj torbi

Slika 69. Partizanska torba u kojoj je Nikola čuvao svoja dokumenta, dnevnik i predratne slike

Nakon oslobođenja Beograda, od 1945. godine, Nikola Rot ostaje da živi i radi u Beogradu do kraja života. Tu zasniva i svoju porodicu. Sa suprugom Reom i dve ćerke Verom i Mirkom, kasnije i njihovim porodicama, ostaje da živi u Beogradu, preko 60 godina.

Slika 70. Ovlašćenje za rad na prikupljanju i sređivanju knjiga za biblioteku CK KPЈ (1944. god.)

Jedan od prvih zadataka u oslobođenom Beogradu bio mu je da formira biblioteku za Centralni komitet KPJ. Imao je ovlašćenje da prikuplja knjige, iz oblasti Marksizma i Lenjinizma, kao i drugu naprednu literaturu.

Knjige je oduvek voleo i tu ljubav je usadio i preneo na svoju decu i unuke. Rado nam je kupovao knjige, prvo dečje, a zatim stručne. Kasnije nam je za rođendane kupovao ono šta želimo. Za jedan od poslednjih rođendana koje smo zajedno proslavili, sestri je kupio haljinu. Očekivala sam sličan poklon i za moj rođendan koji je bio uskoro. Međutim, dobila sam stolicu za pisaći sto. Tata je bio veoma radostan i ponosan što sam ga nasledila i nastavila naučnu karijeru. Žurila sam kući da mu pokažem svaki objavljen rad (stručni, sa kongresa...). Sestri i meni je usadio savestan odnos prema radu, sistematičnost i upornost. Uvek je govorio da se moramo razvijati i napredovati u struci koju smo odabrale, da radimo više i bolje od drugih, zbog svog jevrejskog porekla. Tada nisam sasvim razumela, mislila sam da preteruje, sada ga mnogo bolje razumem.

Po završetku rata, 1945. godine, u činu potpukovnika Nikola Rot postaje Načelnik odeljenja za kulturno-prosvetni rad i propagandu odeljenja u Korpusu narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ). Odbio je da ide u diplomatiju. Pominjao je razgovor kod Aleksandra Rankovića, kada je to odbio. Smatrao je da će u KNOJ-u imati više mogućnosti za putovanja u kojima je ceo život uživao. Tada se još obilazila cela zemlja, Jugoslavija, i kontrolisale uspostavljene granice, oslobađajući ih od zaostalih neprijatelja. Prvo putovanje je bilo u Osijek, da vidi šta je sa porodicom, da li su mu majka, sestra i sestrina porodica preživeli Holokaust. Našao ih je žive u Donjem Miholjcu, gde mu je sestra bila učiteljica. Zlatin muž Albin Altman stradao je u ratu.

U KNOJ-u se te iste godine upoznaje sa Reom Almozlino, partizankom, koja se vratila u rodni grad i koja je raspoređena na rad u istu ustanovu. Zasnivaju porodicu, na koju je bio veoma ponosan, ali o kojoj je malo pričao i nikada se nije hvalio, mada je nekada imao razloga za to. Bio je skroman čovek. Do kraja života Rea i Nikola ostaju zajedno. Mi deca, porodica i prijatelji uživali smo u njihovom skladnom životu punom uzajamne pažnje, tolerancije i ljubavi.

U Jugoslovenskoj armiji potpukovnik Nikola Rot ostaje do 1949. godine, kada je na lični zahtev preveden u rezervni sastav, želeći da se bavi naukom, psihologijom. Nikola Rot, borac i potpukovnik JNA, tražio je da odmah posle rata napusti armiju kako bi se bavio svojom strukom, ali time se zamerio nekim svojim drugovima jer su od njega očekivali da se bavi ideološko-propagandnim radom, s obzirom na njegovo visoko obrazovanje i znanje više jezika. Silom okolnosti ostao je posle demobilizacije još neko vreme u državnoj administraciji.

Kretanje i napredovanje u struci:

- 1945. godine proizveden je u Načelnika odeljenja za kulturno-prosvetni rad i propagandu, odeljenja u Korpusu narodne odbrane Jugoslavije (KNOJ).
- 1946. godine postaje šef katedre u Oficirskoj vojnoj-političkoj školi na Banjici.
- Od 1949. godine na lični zahtev je demobilisan u činu potpukovnika, radi namere da pređe za nastavnika na Filozofski fakultet. Kako

Slika 71. Nikola Rot, oficir JNA – potpukovnik

Slika 72. Potvrda o prevođenju u rezervni sastav (1949. god.)

prelazak nije bio odmah regulisan, upućen je na službu u Savet za nauku i kulturu vlade FNRJ gde je bio **načelnik Odeljenja Saveta za nauku i kulturu Vlade FNRJ** (1949–1951).

- 1950. godine prelazi na Filozofski fakultet gde postaje **honorarni predavač Opšte psihologije**.
- Od 1951. do 1958. godine bio je na mestu **načelnika Akademskog saveta FNRJ**.
- Od 1958. do 1960. godine bio je **savetnik u Saveznom zavodu za naučni rad** na dužnosti predsednika Komisije za naučne veze sa inostranstvom.
- **Doktorirao je** 1959. godine na Filozofskom fakultetu u Zagrebu sa tezom „*Uticaj strukture suda na stepen uvjerenosti pri suđenju*“ (objavljena 1970. godine u Zavodu za udžbenike, Beograd). (16)

Prelistavajući uredno sistematizovanu dokumentaciju, koja nije mala s obzirom na sadržajan i dugotrajan život, našla sam koncept njegovog pismenog obraćanja nakon odbrane Doktorske disertacije: „*Primajući častan naslov Doktora nauka koji mi dodeljuje ova visoka institucija – izjavljujem da ću u svakom naučnom poslu postupati prema principima naučnog rada i tražiti i braniti naučnu istinu*“.

Slika 73. Diploma doktorata

Slika 74. Neposredno nakon odbrane doktorata sa profesorima
Ramirom i Zoranom Bujas (Zagreb 1959)

- U zvanje **vanrednog profesora za opštu i socijalnu psihologiju** na Filozofskom fakultetu u Beogradu izabran je 1960. godine.
- Sa profesorom dr Borislavom Stevanovićem 1961. godine osnovao je Institut za psihologiju. Bio je prvi i dugogodišnji **direktor Instituta za psihologiju i predsednik njegovog Naučnog saveta**, važne institucije za naučni razvoj psihologije u Srbiji. Ovu funkciju je obavljao desetak godina, paralelno sa profesorskim radom na Odeljenju za psihologiju. Istraživački program Instituta uključivao je teme iz opšte, razvojne, pedagoške, kliničke, industrijske, socijalne psihologije i psihometrije.
- Školske 1961/62. godine **osnovao je Katedru za socijalnu psihologiju**, čiji je šef bio do odlaska u penziju 1979. godine.
- Od 1962. godine više puta je biran za **upravnika Odeljenja za psihologiju**.
- Bio je **predsednik Društva psihologa i Saveza psihologa Jugoslavije**.
- 1965. godine izabran je u **zvanje redovnog profesora** Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu. (17)

Godine 1951. Nikola je proveo tri meseca na kraćem studijskom boravku u Švajcarskoj. Tu se upoznao sa razvitkom psihologije u toj zemlji i sa organizacijom i praksom savetovanja pri izboru zanimanja. Po povratku iz Švajcarske učestvovao je, zajedno sa drugim jugoslovenskim psiholozima, u pokretanju otvaranja **savetovališta za izbor zanimanja** u našoj zemlji.

U tom period radi i na izradi **testova pismenosti**, a kasnije, i na izradi **testova znanja**. Učestvuje u ispitivanjima uzoraka učenika jugoslovenskih osmogodišnjih škola i gimnazija tim testovima.

Nikola Rot je autor desetak veoma kvalitetnih i cenjenih **udžbenika** i velikog broja stručnih i naučnih radova u domaćim i stranim časopisima i zbornicima. Najznačajnija dela su:

Psihologija ličnosti (1963) – Knjiga je imala 15 izdanja, poslednje je objavljeno 1994. Prevedena je na slovenački i albanski jezik. Ova knjiga, objavljena kao priručnik za učenike srednjih škola, prvi je sistematski pregled psihologije ličnosti kod nas, imala je veoma značajnu pedagošku ulogu;

Opšta psihologija (1966) – Udžbenik za učiteljsku školu i pedagošku akademiju. U period od 1966. do 2006. godine imao je 13 izdanja i predstavlja do danas neprevaziđeni udžbenik psihologije za srednje i više škole. Više od četrdeset generacija srednjoškolaca učilo je psihologiju „iz Rota“, koju je njen autor neumorno doterivao i inovirao. Prevedena na slovenački, albanski, mađarski i rumunski jezik;

Uticaj strukture suda na stepen uverenosti pri suđenju – Objavljena doktorska disertacija (1970);

Osnovi socijalne psihologije (1973) – Deveto izdanje izašlo je 1994. godine;

Psihologija – Udžbenik za srednje škole (1974), najpre je imao 4 izdanja i preveden na makedonski jezik a zatim je prerađen. Kasnije je u upotrebi kao udžbenik za II razred gimnazije (13 izdanja). Vrednost *Psihologije* je u činjenici da se u njoj govori o svim psihološkim pojavama – od oseta, opažanja, preko učenja, mišljenja, emocija, motivacija i stavova do složenih integracija, kao što su temperament, karakter i ličnost pojedinca – sklopovi osobina ili crta koji pokreću i/ili oblikuju individualno i socijalno ponašanje ljudi;

Znakovi i značenja (1982) i

Psihologija grupa (1982) – Treće izdanje izašlo je 1995. godine.

Na stogodišnjicu njegovog rođenja 2010. godine, Zavod za izdavanje udžbenika je izdao ***Izabrana dela Nikole Rota*** u 5 tomova. Najbliži saradnici Nikole Rota (Ivan Ivić, Žarko Trebješanin, Nenad Havelka, Bora Kuzmanović, Aleksandar Kostić) povodom izlaska *Izabranih dela*, ukratko su u predgovoru ovih dela, predstavili rezultate njegove profesionalne delatnosti (njegovih mnogobrojnih knjiga i istraživanja). Prikazana je značajna uloga

Nikole Rota u razvoju psihologije u Srbiji posle Drugog svetskog rata koja je tesno povezana sa njegovom biografijom i ličnošću. (18)

U Zavodu za izdavanje udžbenika – Beograd, koji je objavio većinu njegovih udžbenika i knjiga, samo pet knjiga doživelo je 78 izdanja. Njegove knjige i radovi su objavljeni na engleskom, francuskom, nemačkom, mađarskom, rumunskom, albanskom, slovačkom, ruskom jeziku.

U svim svojim knjigama Nikola Rot pokazuje zavidnu obaveštenost, odlično poznavanje teorije i metodologije, temeljni kritički stav, kao i posebno znanje iz velikog broja oblasti kao što su kulturna antropologija, psihologija ličnosti, motivacija, socijalizacija, odnos ličnosti i kulture, etnopsihologija, socijalna percepcija, društveni stavovi i predrasude, psihologija neverbalne i verbalne komunikacije, psihologija grupa, psihologija vođe i masovnog ponašanja, vrednosti i vrednosne orijentacije, psihologija političkog ponašanja, psihologija samoupravljanja, nacionalne vezanosti itd. (19)

Istraživački radovi, saopšteni na naučnim i stručnim skupovima, objavljeni u časopisima i zbornicima, izazvali su veliko interesovanje i pokretali čitave

Slika 75. Prof. dr Nikola Rot predsedavao je mnogim sednicama i stručnim sastancima

serije novih istraživanja u beogradskim naučnim institucijama i drugim istraživačkim centrima u našoj zemlji.

Profesor Rot je bio poznat kao strog, ali objektivan ocenjivač rada i angažovanja studenata, kao pouzdan i predusretljiv konsultant u rešavanju najrazličitijih problema sa kojima su se studenti u nastavi i van nastave mogli suočiti. Tridesetak mladih psihologa pod njegovim **mentorstvom** je steklo naučna zvanja.

U toku 1966/67. godine bio je **stipendista Fordove fondacije u SAD-u** u trajanju od godinu dana. Za vreme studijskog boravka posetio je: University of California – Berkeley, Stanford University, Princeton University – New Jersey, University of Michigan, University of Illinois, University of Texas – Austin, Yale University. U toku studijskog boravka u SAD upoznao se sa problematikom strukture formiranja, menjanja i ispitivanja stavova i vrednosti. Upoznao se sa organizacijom nastave psihologije na univerzitetima u Americi, kao i sa organizacijom rada nekih psiholoških instituta u SAD. Stekao je veliki broj prijatelja među američkim profesorima, sa kojima je do kraja života održavao kontakt.

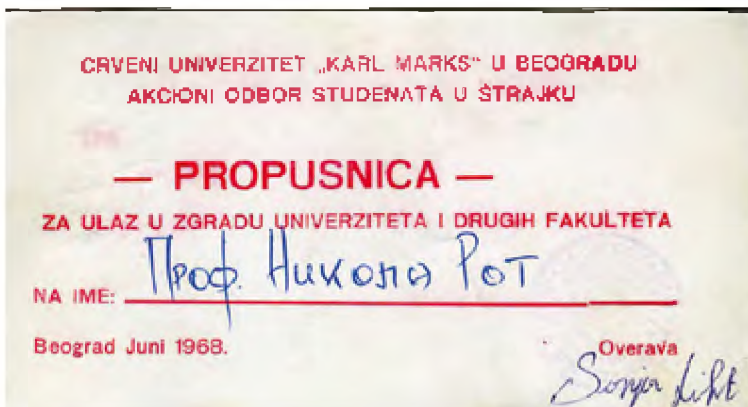
Nikola Rot je obavljao brojne **društvene, partijske i stručne funkcije**. Među ostalim, bio je **delegat na VI kongresu SK Srbije (1968) i IX kongresu SK Jugoslavije (1969)**, kada je usamljen, hrabro branio studentske demonstracije. Bio je **član Saveta za nauku i Saveta za školstvo Srbije, predsednik Društva psihologa Srbije, predsednik Naučnog veća Instituta za psihologiju** i član više stručnih i naučnih redakcija.

Tokom dugogodišnjeg rada na Filozofskom fakultetu, Nikola Rot je vršio značajne i veoma odgovorne funkcije. U periodu od 1964. do 1972. godine, u veoma burno vreme, bio je na mestu **dekana Filozofskog fakulteta u Beogradu**. U to vreme Filozofski fakultet je bio intelektualno žarište otpora Brozovom režimu. U teškim trenucima u kojima se našao Filozofski fakultet, kada je početkom sedamdesetih godina na zahtev ondašnje vlasti trebalo udaljiti osam profesora sa tog fakulteta i kada je Fakultet bio pod mnogim političkim pritiscima, profesor Rot je, kao dekan fakulteta, branio ne samo dostojanstvo Fakulteta nego i njegovu autonomiju. Na tom važnom mestu pokazao se kao neustrašivi i dosledan borac za slobodu naučnog mišljenja i autonomiju Univerziteta. I tada je pokazao svoju veliku hrabrost. Vlast je morala da menja zakon da bi udaljila profesore, a lični integritet i hrabrost profesora Rota bili su visoko cenjeni od strane nastavnika i studenata Filozofskog fakulteta.

Slika 76. Nikola Rot na radnom mestu dekana Filozofskog fakulteta

Kasnije, kad su pominjane demonstracije koje su se održale na beogradskom univerzitetu 1968. godine, često je pozitivno citiran. U aferi oko otpuštanja grupe profesora filozofije sa Filozofskog fakulteta 1968. godine, profesor Rot je bio čvrsto ubeđen da ti profesori rade u duhu svoje discipline, srčano je branio svoje kolege i to kao profesor i kao dekan Fakulteta. Njegov antidogmatizam i autonomnost stavova i njegov čvrst karakter došli su do izražaja kada je svoje kolege branio u srcu svoje partije – na partijskom kongresu. (U porodici i među najbližim prijateljima je pričao kako mu je izlazak za govornicu na Kongresu teško pao.) I tada je bio hrabar, samo je 1 glas bio za njega. Kasnije se time hvalio. (20)

Slika 77. Sačuvana propusnica za Crveni univerzitet

Profesor Rot je često pozivan na druge jugoslovenske univerzitete (Ljubljana, Sarajevo, Niš, Skoplje, Novi Sad, Priština), kao predavač, kako zbog svoje naučne tako i zbog svoje pedagoške i društvene reputacije. Neposredno je pomagao razvoj psihologije, posebno socijalne psihologije, u više univerzitetskih centara u zemlji.

Koliko su veliki i značajni doprinosi profesora Rota na planu obogaćivanja psihološke literature i realizaciji niza istraživačkih projekata, toliko su značajni i njegovi doprinosi stvaranju institucionalnog okvira za razvoj psihologije kao nauke i psihološke profesije u našoj zemlji. Profesor Rot je imao veoma konstruktivnu i vodeću ulogu u funkcionisanju i razvoju **Odeljenja za psihologiju** u celini, posebno **Katedre za socijalnu psihologiju** i **Instituta za psihologiju**. Uz sve to, tokom svoje **akademske karijere** profesor Rot je bio jedan od najistaknutijih i veoma uticajnih profesora Filozofskog fakulteta u Beogradu.

Aktivno se služio nemačkim, francuskim, engleskim, mađarskim i ruskim jezikom. Kao đak klasične gimnazije bio je poznavalac latinskog jezika, što je nama, njegovoj deci i našim drugovima mnogo značilo u savladavanju gimnazijskog gradiva iz tog jezika.

Profesor Nikola Rot je dobitnik više **odlikovanja** i **nagrada** za društveni angažman, učešće u NOB-u i za naučni rad:

- ✓ Svetosavska nagrada (1933)
- ✓ Orden bratstva i jedinstva prvog i drugog reda (1945)
- ✓ Orden za hrabrost (1946)
- ✓ Orden zasluga za narod drugog i trećeg reda
- ✓ Orden za vojne zasluge trećeg reda
- ✓ Orden rada sa crvenom zastavom (1964)
- ✓ Sedmojulska nagrada (1966)
- ✓ Dva puta je dobio nagradu „Borislav Stevanović“; prvi put (1972) za knjigu *Osnovi socijalne psihologije-socijalizacija* i drugi put (1983) za knjigu *Psihologija grupa*
- ✓ Orden zasluga za narod sa zlatnom zvezdom (1983)
- ✓ Prvi je dobitnik nagrade za životno delo Društva psihologa Srbije – za sveukupni doprinos razvoju naučne i primenjene psihologije u Srbiji.

Prilikom dodeljivanja priznanja na saboru u Banji Koviljači Nikola Rot je rekao: *Veoma sam zahvalan na ovome priznanju i doživljavam ga kao veliku čast. Ono će učiniti da ostatak moga trajanja (koji je već poduže vreme u onom razdoblju života u kome jača sumnja u smisao vlastite egzistencije) izgleda vrednije i bude vrednije.* (2003)

Dobitnik je mnogobrojnih **nagrada i plaketa:**

- ✓ Zlatne plakete Zavoda za izdavanje udžbenika – Beograd (1997)
- ✓ Saveza društva psihologa Jugoslavije (1984)
- ✓ Kolarčevog narodnog univerziteta
- ✓ Univerziteta u Nišu
- ✓ Univerziteta u Sarajevu
- ✓ Univerziteta u Ljubljani
- ✓ Velike plakete Univerziteta u Beogradu (2006. za trajan doprinos razvoju Univerziteta)

Dobitnik je i mnogih **zahvalnica:**

- ✓ Povelja priznanja i zahvalnosti dobrotvoru (1972. od Srpske književne zadruge)
- ✓ Zahvalnica za uspešnu dugogodišnju saradnju (1979. od Radio Beograda, povodom 50 godina postojanja)
- ✓ Zahvalnica povodom obeležavanja 150-godišnjice Filozofskog fakulteta Univerziteta u Beogradu (1988) „*što je nesebičnim i neumornim trudom sačuvao najbolje tradicije ovog, za našu zemlju najvećeg rasadnika obrazovanja i naučne misli; što je sopstvenim naučnim dostignućima visoko unapredio one istraživačke oblasti kojima se posvetio; što je nesebično, strpljivo i dosledno mnoga pokolenja uzdizao do upoznavanja pouzdanog naučnog metoda i naučne radoznalosti; što je ovakvim pregalaštvom doprinosio da mladi ljudi, temeljno obrazovani, steknu slobodu duha i time se osposobe da u životu nađu najbolje opredeljenje između naprednog i nazadnog, pravde i nepravde, dobra i zla*“.

Prvu nagradu je dobio još kao student, 1933. godine, za rad „*Ničeova prerada šest srpskohrvatskih narodnih pesama*“, Svetosavsku nagradu Sveučilišta u Zagrebu. Rad je početkom sledeće godine objavljen u *Glasniku jugoslovenskog profesorskog društva*. (13)

Slika 78. Nikola Rot je dobitnik Velike plakete Univerziteta u Beogradu

U *Encyclopedia of psychology* (1983, generalni urednik R. J. Corsini, izdavača John Wiley and Sons, New York, Volume 4, str. 253) uvrštena je odrednica Rot, Nikola, u kojoj se govori o njegovom naučnom doprinosu i pedagoškom radu, a u bibliografiji iste enciklopedije navedeno je šest njegovih knjiga. Ista odrednica prenesena je u jednotomno izdanje koje nosi naziv *Concise encyclopedia of psychology* (1987, isti urednik i izdavač, str. 994). (21)

U Opštoj enciklopediji Jugoslavije uvršteno je i ime Nikole Rota, profesora Filozofskog fakulteta u Beogradu, upravnika Odeljenja za psihologiju i direktora Instituta za psihologiju, koji se posebno bavi socijalnom psihologijom. Glavna dela su: *Psihologija ličnosti*, *Opšta psihologija* – univerzitetski udžbenik, *Socijalna psihologija*. (22)

Nikola Rot je 1998. godine izneo svoje **svedočenje, kao osoba koja je preživela Holokaust**, Stivenu Spilbergu: „Tako je Nikola Rot pružio priliku budućim generacijama da dožive lični susret sa istorijom. Sećanja koja je tada izneo biće pažljivo čuvana kao neprocenjivo vredan deo u najbogatijoj biblioteci do sada sakupljenih svedočanstava. U dalekoj budućnosti ljudi će biti u mogućnosti da vide njegovo lice, slušaju glas, posmatraju njegov život i sudbinu i da na taj način čuju, nauče i zapamte zauvek.“ Predsedavajući istorijske fondacije o Holokaustu, Stiven Spilberg pismeno se zahvalio Nikoli Rotu na neprocenjivom doprinosu na njegovoj snazi i plemenitosti.

Slika 79. Pismo Spilberga Nikoli Rotu

Zanimljiva lična i profesionalna životna sudbina Nikole Rota najtešnje je povezana i isprepletana brojnim teškoćama, otporima i usponom **psihologije u Srbiji**. Stoga je priča o profesoru Rotu, o njegovom dugom i plodnom stvaranju ujedno i priča o našoj psihologiji i njenom razvoju u drugoj polovini dvadesetog veka.

Pored složene nacionalne i etničke strukture SFRJ i društvenih problema koji su iz toga nastajali, verovatno je i njegovo etničko poreklo uticalo na pokretanje nekih **istraživanja u socijalnoj psihologiji** kao što su, na primer, istraživanja o nacionalnoj vezanosti, o nacionalnom i etničkom identitetu, o etničkoj distanci i etničkim stereotipovima. On je među prvima koji se kod nas naučno bavio problemima etičkih odnosa, stereotipija i drugim **sociopsihološkim problemima naroda, nacija i klasa**.

Nikola Rot je rano došao u kontakt sa drugom ključnom figurom u **razvoju psihologije u Srbiji**, sa profesorom Borislavom Stevanovićem. Naime, još kao suplent gimnazije na Cetinju, Nikola Rot je bio jedan od saradnika profesora Stevanovića na izradi *Beogradske revizije Bine-Simonove skale za ispitivanje inteligencije dece*, objavljene 1937. godine. Njihov zajednički rad, koji se nastavio posle rata, kada je Nikola Rot započeo svoju karijeru kao nastavnik psihologije na Filozofskom fakultetu u Beogradu, imao je odlučujući uticaj na pravac razvoja psihologije u Srbiji posle Drugog svetskog rata.*

Današnjim generacijama psihologa verovatno će čudno zvučati ako se kaže da je u poratnim godinama socijalističkoj ideologiji bila sumnjiva disciplina koja se bavi „psihičkim“ fenomenima, „dušom“, jer je to bilo u raskoraku sa nekim interpretacijama materijalističkog pogleda na svet. Nepoželjno je bilo bavljenje socijalnim odnosima (dakle, socijalnom psihologijom) jer se time bave partija i socijalistička država.

Profesor Nikola Rot nikada nije napustio svoje **levičarsko opredeljenje** iz mladosti. Ali mu je bio stran dogmatizam i nije prihvatao da ideologija diktira razvoj nauke kao autonomne oblasti ljudskog rada. U celokupnom delu Nikole Rota ne mogu se naći tekstovi koji na bilo koji način pokazuju da je to pisao po nalogu ili diktatu ideologije. Bio je partizanski borac i

---

* *Sećam se kada je tata sa sestrom i sa mnom, a kasnije i svojim unucima, pred svaki naš upis u školu, radio test inteligencije. Postavljao nas je u svojoj sobi na stolicu ispred njegovog pisaćeg stola i vrlo ozbiljno radio testove sa nama. Za to vreme niko nije smeo da uđe u njegovu sobu. Znam da je bio zadovoljan, blago se osmehivao ali nije hteo da kaže rezultate testova, koji mu je od četvoro unuka najbolji. Sveska sa rezultatima testova još postoji u njegovom ormaru, sačuvana u staroj partizanskoj torbi.*

levičar i takvo opredeljenje je zadržao do kraja života. U vremenu u kojem su se mnogi odricali svoje prošlosti prof. Rot je ostao dosledan, sa jasnom vizijom socijalne pravde u koju je duboko verovao.

Primena principa autonomije nauke na najkonkretniji i najčistiji način došla je do izražaja u **inicijativi i razvoju projekta za istraživanje samoupravljanja**. Konceptija samoupravljanja je bila kamen temeljac ideologije Jugoslovenskog socijalizma. Profesor Rot je istinski prihvatio ideje samoupravljanja kao oblika neposredne i participativne demokratije. Zadržao je ta uverenja do kraja svog života, smatrajući da se samo neki delovi moraju promeniti i prilagoditi novom načinu života. To je dovelo do sudara sa vlastima, ali profesor Rot i njegovi saradnici nisu činili kompromise. Upravo zbog toga, rezultati tih istraživanja imaju vrednost i danas, jer sadrže nalaze o jednom zanimljivom socijalnom eksperimentu realizacije jednog oblika participativne demokratije koja je na dnevnom redu i u ovo vreme preispitivanja ideja i društvene prakse liberalnog kapitalizma.

Slika 80. Sa dugogodišnjim saradnicima,
prof. Sašom Kostićem i prof. Nenadom Havelkom

Profesor Rot je pre svega zaslužan za naučno **utemeljenje savremene empirijske socijalne psihologije** i za njen brz i uspešan razvoj u našoj zemlji. Zahvaljujući njemu, Srbija je prva od tadašnjih socijalističkih zemalja (još od 1960/1961) izučavala socijalnu psihologiju na Univerzitetu. Bavio se empirijskim proučavanjem stavova, vrednosti, nacionalne vezanosti, opažanja drugih osoba, socijalizacije, psihologije grupe, neverbalne komunikacije itd. Želeo je da izvrši istraživanja o Golom otoku. Interesovalo ga je kako

i pod kojim uslovima čovek menja svoje stavove. Vlast mu nije dozvolila da to i učini.

Osim toga, svojim izuzetnim upravljačkim, danas bi rekli „menadžerskim“ sposobnostima dao je i neizmeran doprinos razvoju Odeljenja za psihologiju u Beogradu, kao i ukupnom razvoju psihologije u Srbiji, kao uticajne savremene nauke, teoretski i metodološki dobro utemeljene, proverene u praksi i nezavisne od ideološkog uticaja.

Slika 81. Profesori sa Filozofskog fakulteta:
Ostrogorski, Rot i Korac

Kao dugogodišnji predsednik Saveta časopisa *Psihologija*, Nikola Rot se zalagao za jasnu naučnu koncepciju i visoko kvalitetne radove. On je prvi i dvostruki dobitnik nagrade „Borislav Stevanović“ za naučni doprinos psihologiji. Takođe je i prvi dobitnik najznačajnijeg priznanja koje dodeljuje Društvo psihologa Srbije, a to je Nagrada za životno delo, koja danas nosi njegovo ime.

Lične osobine svakog stvaraoca neizbežno imaju uticaja i na njegova profesionalna ponašanja i njegove profesionalne uloge. To važi i za slučaj Nikole Rota. On je bio izuzetno poštovan profesor, neosporni autoritet za psihologe Srbije, bez obzira na generaciju ili na užu stručnu i teorijsku orijentaciju. Svojim izuzetnim naučnim kvalitetima (sistematičnost, temeljnost, širina obrazovanja, marljivost, objektivnost, sposobnost za pronicljive analize i široke sinteze), dostojanstvenim držanjem, pravednošću i sjajnim organizatorskim sposobnostima, spontano i prirodno je zadobio ulogu lidera u akademskim psihološkim krugovima.

Za mnoge koji su ga samo površno znali, prof. dr Nikola Rot je oličenje izuzetno ozbiljnog, uzdržanog, prilično zatvorenog i strogog profesora, veliki autoritet koji su poštovali i od koga su strepeli. Ali iza ove fasade „nemačkog“ pedantnog, „krutog“, preterano rezervisanog i „hladnog“ naučnika, ispod kako bi rekao Jung, persone profesora, nalazio se, zapravo, jedan topli, osetljivi (čak preosetljivi) i izuzetno moralan čovek. U privatnim kontaktima, u svom društvu, on se rado otkrivao kao čovek sa smislom za tanani, oštroumni i dobroćudni humor. Kao čovek je bio beskrajno šarmantan, energičan, živahan, topao, mudar i duhovit.

Nikola Rot je govorio samouvereno, svojim izrazito dubokim glasom, i ponašao se dostojanstveno (imao je neospornu harizmu), autoritativno, ali nikad autoritarno. Naprotiv, nije voleo ljude koji mu laskaju, koji mu se ulagaju ili strepe od njega (a što je tipično za autoritarne karaktere). On je cenio one koji su imali smelosti da se suprotstave njegovom mišljenju i da polemishu sa njim o njegovim tezama i stavovima. Bio je izuzetno savestan, moralno osetljiv, tako da je umeo da „plane“ kada primeti neku laž ili nepravdu. Bio je principijelan, krajnje pošten, iskren i pravedan.

Posle odlaska u **penziju, u jesen 1979.** godine, profesor Rot je i dalje održavao kontakte sa svojim ranijim studentima i saradnicima, kako u okviru Odeljenja za psihologiju, tako i u okviru Instituta za psihologiju, kao i u Društvu psihologa Srbije. U Laboratoriji za eksperimentalnu psihologiju, uz saradnju profesora Aleksandra Kostića, nastavio je i dalje da radi na istraživanjima iz oblasti psihologije mišljenja. Iako u dubokoj penziji pozivali su ga da održi cikluse predavanja novim generacijama studenata, da učestvuje u komisijama za odbranu doktorata, prisustvuje naučnim skupovima (od kojih je jedan bio posvećen njegovim naučnim doprinosima), piše nove knjige i doraduje i proširuje one već napisane, što govori o izvanrednoj intelektualnoj svežini i istraživačkoj radoznalosti.

Posle odlaska u penziju održano je nekoliko skupova i objavljeno je više radova posvećenih delu i uspomena na profesora Rota. Redakcija „Zbornika Filozofskog fakulteta“ jedan broj (XIV, 1986) priredila je i opremila kao *Spomenicu Nikole Rota*. Prikaz njegovog rada na osnivanju Instituta za psihologiju nalazi se u institutskoj publikaciji „Psihološka istraživanja“ (sveska br. 8, 1997) koja je izdata prilikom obeležavanja 35 godina rada Instituta. (23)

Na osnovu duge profesionalne karijere Nikola Rot je nosio u sebi neka **viđenja ljudske prirode**, o čemu je intenzivno razmišljao i poveravao članovima porodice i najbližim prijateljima i kolegama. Poslednjih godina svog života,

Slika 82. Prof. Rot na predavanju nakon odlaska u penziju

čitao je i najnoviju literaturu i to ne samo psihološku nego iz dela istorije (Vil Durant), antropologije, biologije, filozofije. Bilo je pokušaja da ga kolege nagovore da nešto od toga javno saopšti. Ali, zbog širine problema sa kojima se sretao, zbog ozbiljnosti tema, zbog autocenzure izostala su javna izlaganja. Više decenija Nikola Rot je smatrao da se dobar deo problema u ostvarivanju socijalističkog projekta mogu objasniti pogrešnim shvatanjima ljudske prirode u teoriji socijalizma. Smatrao je da postoji idealizacija i nerealističko shvatanje ljudske prirode, da je predstava o čoveku u tim teorijama ulepšana i da ta teorija ne uzima u obzir postojeća psihološka znanja. Ali za razliku od nekih ideoloških branilaca kapitalističkog društvenog sistema koji su smatrali da sva saznanja o ljudskoj prirodi govore u prilog njihovih ideoloških uverenja (jer je čovek nepopravljivo sebično biće rukovođeno principima lične koristi i da je čovek čoveku vuk), on je smatrao da je *ljudska priroda polivalentna i da u samoj suštini ljudskog bića postoje i potencijalne mogućnosti za razvoj i humanijeg društva*. Nikolu Rota su na takva saznanja navodila njegova ukupna saznanja iz socijalne psihologije iz kojih je jasno proisticalo da je, i pored svega, čovek u svojoj suštini socijalno biće i da je nezamisliv njegov život i razvoj van socijalne grupe.

Poslednji put je o mogućoj utemeljenosti **ideja socijalizma** u ljudskoj prirodi izlagao na Saboru psihologa 1990. godine u Lepenskom Viru na uvodnoj sednici koja je bila posvećena njegovom 80-godišnjem jubileju. Mi koji smo bili prisutni na tom skupu sećamo se iznenađenja koje su iskazale kolege iz Zagreba (prof. Bujas) koji su rekli da se tamo niko više i ne usuđuje da pomene socijalizam (ta godina je bila predvečerje raspada bivše Jugoslavije i socijalizma).

Slika 83. Sa proslave 80-og rođendana sa prijateljem akademikom prof. Zoranom Bujasom (Lepenski Vir 1990)

Vremenom, prof. Rot je bivao sve bliži sumornoj antropologiji. Govorio je, da što je stariji sve je uvereniji da su tzv. humanistički psiholozi idealizovali čoveka i da mu je Frojd sve bliži sa svojim ukazivanjem na tamnu stranu ljudske prirode (sklonost agresiji, destrukciji, sadizmu i egoizmu). On je govorio i o **ljudskoj agresivnosti** i smatrao je da ona ima duboke korene, da u određenom istorijskom, socijalnom i političkom kontekstu može da dobije stravične razmere. Ponekad su njegove slutnje i pesimistička shvatanja o tome nalikovala na Frojdove iz poslednjih godina njegovog života (zbivanja u Jugoslaviji posle jubileja N. Rota 1990. godine bila su tragična potvrda takvih viđenja čoveka).

Sa kolegama i prijateljima se sastajao u kafanama („Manjež“, „Složna braća“, „Šansa“, „Grgeč“ i drugim). Dešavalo se da kada se prof. Rot zanese, i u žaru diskusije svojim snažnim glasom progovori „o glupostima koje prave političari“, da se tada pola kafane radoznalo okrene ka njihovom stolu.

U vreme NATO bombardovanja, 1999. godine, i dalje se svakodnevno sastajao sa svojim kolegama u Institutu za psihologiju, gde su pretresali političku situaciju, analizirali psihološko ponašanje ljudi i predviđali kako će dalje da se odvijaju ta dramatična zbivanja.

Slika 84. Sa prijateljima Dobricom Ćosićem i Ljubomirom Tadićem

Na 48. Saboru psihologa, novembra 2000. godine u Vrnjačkoj Banji, plenarni sastanak je bio posvećen obeležavanju 90 godina života i 65 godina rada profesora Rota (govorio je Nenad Havelka).

Nikola Rot je bio izuzetno skroman i diskretan čovek. Klonio se javnih nastupa i medija koliko je mogao, a svaki svoj nastup bi temeljno pripremio. Sa velikom mukom prof. Žarko Trebješanin uspeo je da nagovori profesora Rota da snimi **televizijski intervju** koji je bio prvi u seriji pod nazivom „Graditelji psihologije u Srbiji“. (24) Snimci su premijerno emitovani 2001. godine u okviru naučnoobrazovnog programa RTS-a. Reprizirani su u emisiji „Trezor“ 24. septembra 2007, povodom smrti Nikole Rota. Prof. Trebješanin je bio uporan, govorio je da je to na neki način njegova dužnost kao naučnika i javnog radnika da ostavi i video zapis o sebi i svom radu. Na kraju je ova zamisao pretočena u jedan vrlo ozbiljan, sadržajan ali i spontan, zanimljiv televizijski razgovor (DVD u V tomu *Izabranih dela Nikole Rota*). Ispalo je to temperamentno kazivanje o svom privatnom i profesionalnom životu, o porodici, detinjstvu, Prvom svetskom ratu – kada se njegovom ocu izgubio trag u zarobljeništvu, o učešću u NOB-u, o razvoju posleratne psihologije i ideološkim otporima koji su ga pratili. Profesor Rot je u ovom

živom, razgovoru naslikao i svoj psihološki portret. Otkrio se kao beskrajno šarmantan, zanimljiv, energičan, topao, duhovit i mudar čovek. (25)

Na kraju intervjua Nikola Rot iznosi *svoje viđenje čoveka* „kao veoma složeneog bića koji ima svoj animalni, nagonski deo, ali i specifično ljudski deo kojeg čine simbolička sposobnost, kognitivne funkcije, govor i mišljenje, koji suštinski obeležavaju njegov način prilagodavanja. Najzad, čovek je osoben i po tome što može da razmišlja o svom postojanju i jedini se pita o smislu svog života.“

Kasnije, kada je ređe odlazio u kafane, posle 95. godine života, pozivao je prijatelje i kolege kod sebe u stan. Najčešće se družio sa profesorima Ivanom Ivićem, Borom Kuzmanovićem, Mirjanom Vasović i Žarkom Trebješanim, Nenadom Havelkom, i to gotovo redovno, jednom mesečno. Bila su to lepa, srdačna, prijateljska druženja, gde su se prevashodno razmenjivale emocije, stavovi, lični pogledi i doživljaji, ali i prilika za intelektualne veoma podsticajne i strasne rasprave o mnogim temama, od stručnih psiholoških problema, pa do neizbežnih, političkih. U tim razgovorima (iako je već bio u dubokoj starosti), profesor Rot je pokazivao veoma dobro poznavanje i izuzetnu zainteresovanost za važne društvene probleme, ali i veliku intelektualnu radoznalost u pogledu mnogih problema psihologije ličnosti, socijalne psihologije, kognitivne i razvojne psihologije, kao i pitanja filozofije, umetnosti, antropologije. Bila sam prisutna u stanu, kako bi ih poslužila (kafa, po koji vinjak ili viski). Uživala sam slušajući iz daljine diskusije koje su bile glasne, duge, strastvene, često povišenih tonova.

Prilikom jedne od poseta profesoru Rotu u njegovom stanu profesor Žarko Trebješanin i profesor Rot sami su prijateljski pričali. Tada je Žarku pala u oči njegova bogata biblioteka na policama od nelakiranog drveta, nije bila zastakljena. Pokazao je na policu i rekao „niste se obogatili u životu“. Odgovor je bio: „Nisam, a to mi nije ni bio životni cilj“. U društvenoj situaciji tzv. „tranzicije“ takvi stavovi deluju čudno ali su jedan obrazac ponašanja koji, baš zato što je redak valja da bude pomenut i sačuvan kao jedna drugačija slika o ljudima. I danas u istom stanu, gde sada živim, postoji ta biblioteka od orahovine, ispunjena starim knjigama, stručnim i beletristikom, da podseća na njenog velikog čitaoca i ljubitelja knjiga. Na nekoliko polica nalaze se mnoga izdanja knjiga koje je sam napisao, prevedenih na mnogobrojne jezike.

O **skromnosti i odnosu prema pomodarstvu** ispričao je njegov saradnik i prijatelja Ivan Ivić. Za vreme njegovog studijskog boravka u Moskvi (1986), susreo se sa profesorom Rotom i njegovom suprugom koji su bili na turističkom putovanju. Zajedno su otišli u ruski duhovni centar „Zagorsk“. Tu se našao i student bogoslovije koji je vozio velika, skupocena kola i bio u odeći

Slika 85. Za svojim radnim stolom uz druženje sa mačkom Mićom (2006. god.)

od najfinijeg, skupocenog štofa. Profesor Rot nije mogao to da prećuti, pa je rekao studentu da vidljivo bogatstvo nije baš u najboljem skladu sa bogoslovljem. Student je kasnije prokomentarisao: „drag je ovaj vaš profesor ali on dolazi iz nekog prošlog vremena“. Za tog studenta bogoslovije ovo je bio arhaičan oblik ponašanja, a neki bi i danas rekli da je to dragocen obrazac ponašanja i sada, i u svim vremenima.

Odnos prema novcu bila je jedna od karakteristika N. Rota, koja je bila od uticaja na njegovo ponašanje kao rukovodioca psiholoških institucija. Bio je izuzetno galantan čovek kada je u pitanju bio njegov lični novac. Na primer najbrže je potezao za novčanikom prilikom plaćanja računa tokom čestih sedenja u kafanama sa prijateljima i kolegama i teško je bilo odbraniti se od toga da on plati račun. Ali, sasvim je druga priča bila kada je reč o društvenom novcu. Tu je bio prava cicija. Posebno je to dolazilo do izražaja za vreme samoupravljanja kada je pravilo bilo da se sve ono što se ne utroši do kraja godine tretira kao „višak“ i deli kao lični dohodak. (19, 20)

Bio je aktivan član Srpsko-jevrejskog društva.

Nikola Rot preminuo je 2007. godine u svojoj 98-oj godini života u Beogradu. Sahranjen je kraj svoje supruge u grobnici porodice Almozilino, na Sefardskom groblju u Beogradu. Ispratili su ga porodica, prijatelji, saradnici i brojni poštovaoci.

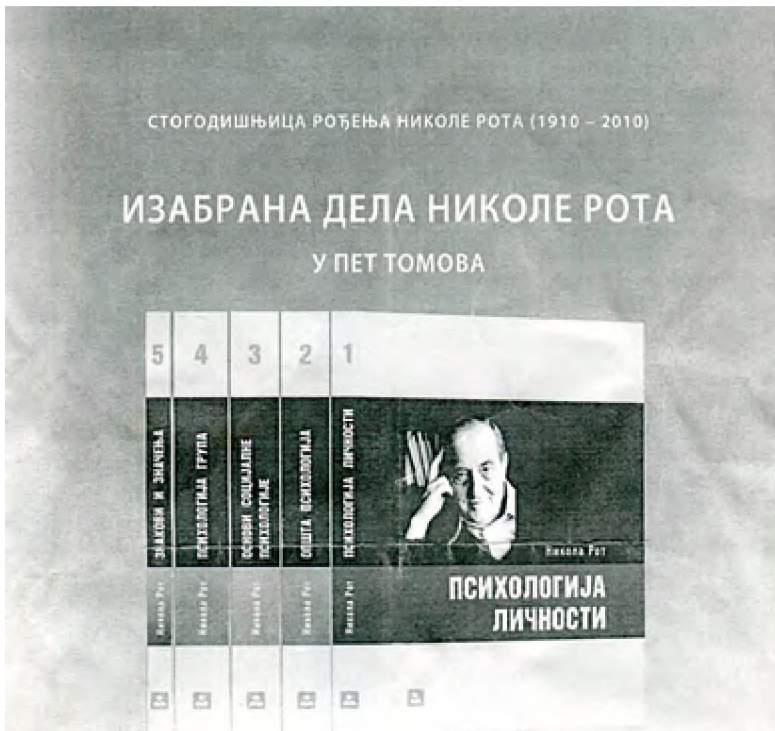
Na ispraćaju su govorile njegove kolege. Između ostalog rekle su da je Nikola Rot bio izuzetno poštovan profesor, neosporni autoritet, za psihologiju Srbije, bez obzira na generaciju, uže stručnu i teorijsku orijentaciju. Svojim izuzetnim naučnim kvalitetima (sistematičnost, temeljitost, širina obrazovanja, objektivnost, sposobnost za pronicljive analize i široke sinteze), dostojanstvenim držanjem, pravednošću i sjajnim organizatorskim sposobnostima, spontano i prirodno je zadobio ulogu lidera u akademskim psihološkim krugovima. Sasvim zaslužno Rot je imao mesto **patrijarha među psiholozima**. (26) U prvom jesenjem broju *Psiholoških novina* (oktobar 2007) objavljen je *Oproštajni govor* sa sahrane koji je održao Bora Kuzmanović.

Vest o smrti profesora Nikole Rota objavljena je u dnevnoj štampi. U listu *Politika* u Kulturnom dodatku objavljen je tekst prof. Nenada Havelke, njegovog bivšeg asistenta pod nazivom „Doajen savremene srpske psihologije“. (27). U članku koji je objavio prof. Žarko Trebješanin, u *Večernjim novostima*, Nikolu Rota je nazvao „Legendom srpske psihologije“. O njemu je napisao da je to bio naučnik i čovek retkog kova, veliki znalac, sjajan organizator, autor neprevaziđenih udžbenika. (28). Potpuno zaslužno profesor

Rot je imao izuzetno poštovanje i uzvišeno mesto među psiholozima. Za psihologe svih generacija, ali i za najširu javnost profesor Nikola Rot bio je i ostao pojam uzornog psihologa i čestitog čoveka (Ivan Ivić, Žarko Trebješanin, Nenad Havelka, Bora Kuzmanović, Aleksandar Kostić).

Zavod za udžbenike je odlučio da objavi *Izabrana dela* profesora Nikole Rota, kao izraz poštovanja njegovog naučnog rada i značajnog doprinosa našoj savremenoj psihološkoj literaturi. Na **stogodišnjicu rođenja Nikole Rota**, 2010. godine, izašla su iz štampe *Izabrana dela* u pet tomova kao i intervju na CD-u o njegovom životu i njegovom viđenju psihologije, koji predstavljaju pokušaj da se stručnoj javnosti, intelektualnim krugovima Srbije i široj javnosti predstavi život i delo najznačajnijeg psihologa u psihološkoj nauci posle Drugog svetskog rata.

Na osnovu celokupnog sadržaja ovih knjiga, kako su govorile njegove kolege, ocrtava se gromadna figura srpske psihologije i jedna izvorna, jaka i samosvojna ličnost koja zauzima značajno mesto u javnom životu Srbije. U predgovoru ovih dela njegove kolege su istakle da je profesor Rot zaslužen

Slika 86. Plakat za *Izabrana dela Nikole Rota*

uživao izuzetno poštovanje i zauzimaao posebno mesto među psiholozima. Za psihologe svih generacija, ali i za najširu javnost, Nikola Rot je bio i ostao pojam uzornog psihologa i čestitog čoveka.

Poštujući gospođu Mirjanu Isić, urednika *Izabranih dela*, dugogodišnjeg saradnika u Zavodu za izdavanje udžbenika u celosti iznosim predgovor koji je dala pod nazivom „Uz izabrana dela Nikole Rota“. (29)

*Kad nekome uz ime i prezime nije potrebno dodati titulu, ni zvanje, ni profesiju, a široka javnost, ne samo stručna, zna o kome se radi, znak je da je on dosegao, i svojevrsnom harizmatičnošću nadvisio, sve profesionalne maksimume, uvrstivši se tako u red istinskih velika-
na. Nikola Rot. Dovoljno. Ipak, za bivše studente, kolege, saradnike, prijatelje, za sve koji su ga poznavali i poštovali (a njega poznavati, istovremeno je značilo i – poštovati ga), bio je i ostao – Profesor Rot. U njegovom slučaju, reč profesor nadilazi uobičajeno značenje. Profesor Rot „u prevodu“ znači sjajan učitelj-pedagog, temeljan naučnik, plodan pisac i nadasve vanserijska ličnost, veliki čovek izuzetnog mentalnog i moralnog sklopa.*

Tokom protekle tri decenije, računajući i čuveni udžbenik za gimnaziju, knjige profesora Rota (njih pet pored pomenute) u Zavodu su doživele 78 izdanja! Ili, oko pola miliona primeraka njegovih knjiga našlo je put do kupca. A koliko je tek bilo čitalaca?! Zavod je, dakle, bio njegov „izabrani izdavač“, a on, jedan od najboljih i najplodnijih autora Zavoda. Ta izuzetna dela, antologijske vrednosti, koja pripadaju klasici naše psihologije, objavljena su kao posebna, univerzitetska izdanja, i u okviru biblioteka „Saznanje“ i „Psihološke paralele“. Opređenije da ih za novo izdanje urednički pripremim „sabrano“ i time i formalno istaknem njihov značaj, ima razloge sadržane u prethodnim podacima. A neposredan povod da se to uradi baš sada je – stogodišnjica njegovog rođenja (1910–2010)!

Vremensko ograničenje za realizaciju ovog izdavačkog poduhvata preinačilo je prvobitnu ideju o izdavanju Sabranih dela u realniju – izdanje izabranih dela.

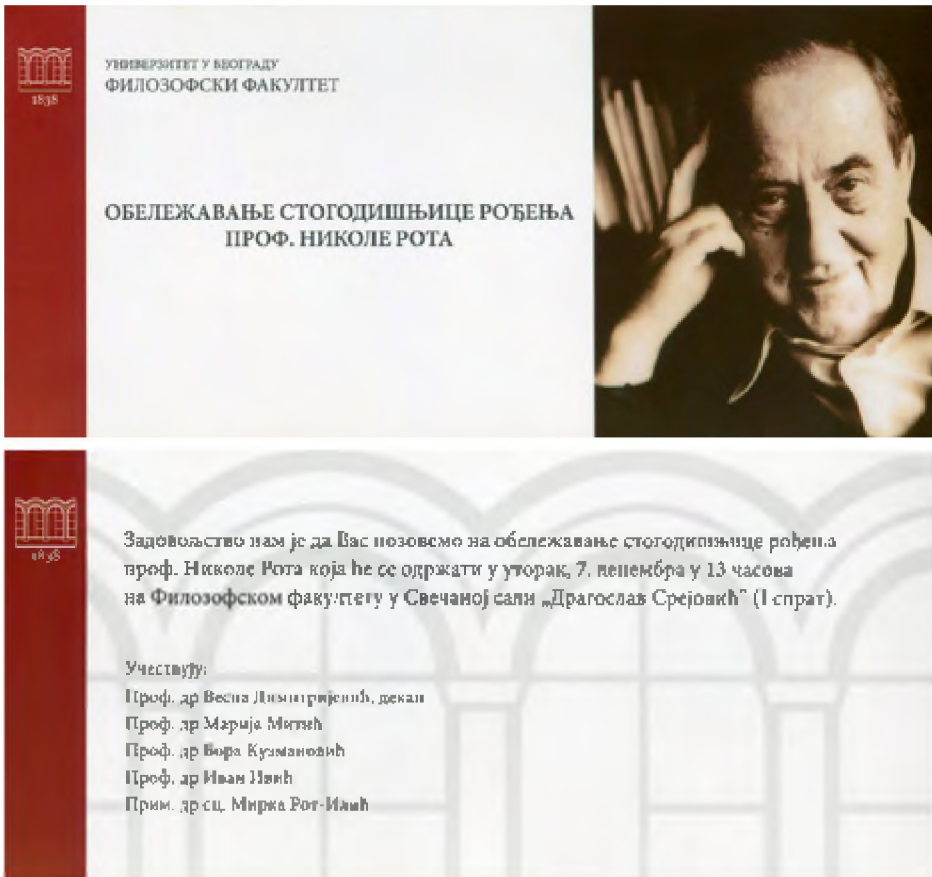
Izabranim delima Nikole Rota, po odluci Redakcionog odbora, obuhvaćene su sledeće knjige: Psihologija ličnosti (1. tom) Opšta psihologija (2. tom) Osnove socijalne psihologije (3. tom) Psihologija grupa (4. tom) i Znakovi i značenja (5. tom).

Da čitaoci ne bi ostali sasvim uskraćeni za vredna dela profesora Rota koja nisu mogla biti obuhvaćena ovako koncipiranim izborom, u uvodnom tekstu koji se nalazi u prvom tomu – Psihologija ličnosti, dat je, između ostalog, i detaljniji prikaz njegovih izuzetno značajnih istraživačkih radova. Taj prvi tom (pored pomenutog uvodnog teksta), kao i svi

ostali tomovi, sadrži i odgovarajući pogovor, a u petoj knjizi – Znakovi i značenja, čitaoci mogu da nađu iscrpan spisak radova profesora Rota.

Profesor Rot nas je napustio pre dve godine. Ali za sobom je ostavio zaista neizbrisiv trag. Taj trag čine, pre svega, njegova dela. U osnovi ovog izdavačkog poduhvata upravo leži želja da on kroz ta dela nastavi da traje. Zbog svih koji su ga poznavali, a još više zbog onih koji će ostati uskraćeni da od njega uče „uživo“, neposredno.

Rad na Izabranim delima Nikole Rota predstavljao je čast i zadovoljstvo. Na tom poslu, svako na svoj način, veliki doprinos su dali: članovi redakcionog odbora, njegove divne ćerke koje su pružile svesrdnu saradnju, svi oni koji su podržali ovaj izdavački poduhvat i naravno, svi oni koji su, u različitim fazama rada, neposredno učestvovali u njegovoj realizaciji. Svima – veliko hvala!

Slika 87. Pozivnica za svečanu akademiju povodom obeležavanja stogodišnjice rođenja prof. dr Nikole Rota

Slika 88. Leto na Cresu...

...sa unucima: Ivanom, Markom i Mirkom (1981. god.)

Povodom stogodišnjice rođenja Nikole Rota u listu *Politika* objavljen je članak pod naslovom „Humanistički psiholozi su idealizovali čoveka“ (30). U tom članku Ž. Trebješanin opisuje njihovu saradnju kad je prof. Nikola Rot bio recenzent na izradi *Rečnika psihologije*. Opisuje njegovu enciklopedijsku širinu i zadivljujuću temeljnost znanja kojom je raspolagao (od filozofije, epistemologije, preko semantike, lingvistike, etimologije, pa sve do etologije i kognitivne psihologije). Trebješanin izražava zadovoljstvo što je uspeo da u *Rečnik* ugradi mnoge njegove primedbe i nesebične, korisne i dragocene savete.

Nakon objavljivanja *Izabranih dela* povodom stogodišnjice rođenja, mi njegove ćerke zamoljene smo da kažemo i nešto o njegovom privatnom životu. O tome kakav je bio otac, deda, tast, ujak i prijatelj, kako je provodio penzionerske dane može se sažeti u par reči: voleo je porodicu i život, bio je živa enciklopedija, voleo je dobra vina i putovanja. (31)

Leta je rado provodio na Cresu, uvek okružen porodicom i prijateljima. Bio je ponosan na svoj čamac, uživao je vozeći svoje unuke.

Ćerke su se sećale da je predano radio na njihovom obrazovanju i osamostaljenju. Sećale su se da je u mladosti puno radio, morale su da budu tihe u toku dana, da mu ne smetaju. Ali, svake večeri je našao vremena da sa njima razgovara, ističući šta bi bilo dobro da urade, ali im uvek ostavljajući dilemu da same odluče. Naravno da su se na kraju povinovale njegovim savetima. Sa roditeljima su puno putovale, i tada se videlo tatino svestrano znanje, o gradovima, istoriji, umetnosti. Vreme provedeno leti sa roditeljima na Cresu i na njegovom omiljenom čamcu ostaće nezaboravno ne samo njegovoj deci već i unucima. Puno se bavio unucima i sa njima je imao izvanredan odnos.

I mama i tata su bili veoma zainteresovani za porodice svojih ćerki i podržavali ih u svakom pogledu. Uveli su nedeljna okupljanja koja smo mi deca kasnije preuzeli. Slaveći zajedno rođendane i praznike, razvili su nam osećaj za porodicu.

Do kraja života je voleo da se druži. Obilazile su ga kolege Ivan Ivić, Bora Kuzmanović, Andrija Preger. Uživao je u kafanama, dobrim vinima, diskusijama. Uvek je bio zdrav. Smatrao je da ako se ne žališ, nisi ni bolestan.

Veselio se našim uspesima, bio je ponosan što smo imale uspešne karijere uz ostale porodične obaveze, pre svega u podizanju dece.

Slika 89. Radosni trenuci provedeni sa unucima

Slika 90. Sa ćerkama na odbrani moje doktorske disertacije (Beograd 1997)

Nikola Rot je na svoju veliku radost doživeo i da oženi najstarijeg unuka Mirka.

Slika 91. Na svadbi najstarijeg unuka Mirka kada je Nikola održao govor na srpskom i na engleskom za svoje nove američke prijatelje (Beograd 2000)

Porodica Almozlino

Prezime Almozlino je staro Jevrejsko-Sefardsko prezime čije je značenje „Govornik“ ili „Propovednik“. Na to ukazuju pisani podaci, iz kojih se vidi da su najstariji preci ove porodice bili učenici ljudi, rabini (jev/heb; rabi „moj učitelj“ znači naučnik, mudrac ili tumač Biblije). Poznato je da je porodica Almozlino osnovana u Španiji, u mestu Haka (Jaca) u Aragonu u XIII veku.

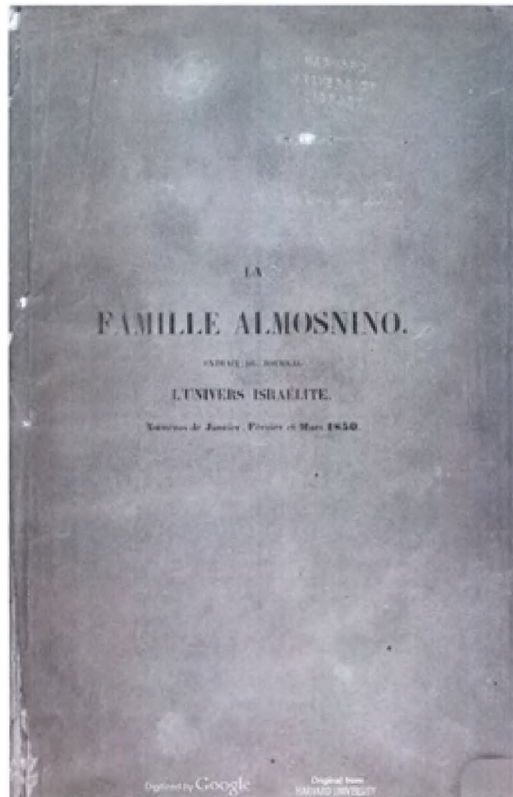
Slika 92. Grad Huesca u Aragonu, Španija

Ime ove porodice prvi put se pominje u pisanim dokumentima iz 1226. godine. Dokumenta se nalaze u manastiru Santa Cristina u Jaci.

U starim spisima sreću se različita prezimena: Almozlino, Almosnino, Almuslino, kasnije Almuslinović i druga slična. Prezimena su se razlikovala zbog različitog tumačenja hebrejskog pisma.

Slika 93. Manastir Sveta Kristina, Jaca (Haka) – Aragon

Slika 94. Knjiga o familiji Almosnino, Paris 1850. godine (kopija iz Haruard biblioteke) (32)

Zajedno sa drugim jevrejskim porodicama, porodica Almozlino je za vreme inkvizicije u XV veku proterana iz Španije. Odatle su otišli u Solun i tu formirali svoju zajednicu koja je aktivno radila u Sefardskoj opštini.

Početakom XVII veka jevrejska zajednica u Solunu gubi privilegije i dobija teške namete. Jevrejske porodice ponovo se sele, odlaze iz Otomanskog carstva a sa njima i porodica Almozlino. Šire se u više pravaca: Maroko, Gibraltar, London, Amsterdam i Beograd. Preci moje porodice su krenuli ka Beogradu. Ime ove porodice prvi put se pominje u Beogradu 1606. godine. Poslednji potomak te porodice je bila moja majka Rea Almozlino.

Jevreji Španije

U X veku Arapi osvajaju jug Španije i obrazuju kalifat (suverenu državu svih muslimanskih vernika) sa Kordobom kao glavnim gradom. Dok su mnogi hrišćani primili islam i utopili se u arapsko stanovništvo, Jevreji su ostali odani svojoj veri i svom narodu, a oni sa višim obrazovanjem često su zauzimali i važnije položaje u novoosnovanoj državi.

Početakom XIII veka u Španiji se završila duga borba između muslimana i hrišćana, pobedom hrišćana. Od hrišćanskih kraljevina, koje su tada stvorene, najjače su bile Aragon, sa prestonicom u Barseloni i Kastilja sa prestonicom u Toledu. Vladari ovih dveju država cenili su doprinos Jevreja u razvoju Španije za vreme arapske vladavine, pa su zadržali mnoge viđenije i obrazovanije Jevreje u svojim upravama. Tada su Jevrejske opštine uživale znatan stepen autonomije.

1. Sinagoga Mayor 4. Acceso principal a la judería 6. Puerta de la Furiega
2. Sinagoga Menor 5. Puerta de la Torremocha 7. Puerta de Puente Seco
3. Sin. Jucé Abencabra

Slika 95. Plan grada Haka sa rasporedom sinagoga (XIV vek)

U Aragonu, Jevreji su se bavili zemljoradnjom i vinogradarstvom, zanatima i trgovinom (trgovali su svilom i drugim tkaninama). Jevrejska četvrt bila je smeštena u jugozapadnom delu grada, gde su postojale tri sinagoge.

Od XIII do XV veka, relativno stabilan život Jevreja naziva se „zlatno doba“. Jevreji su bili zanatlije, trgovci i finansijeri, vladali su veštinama, bili su lekari i apotekari. Poznato je da su već tada vodili računa o obrazovanju, religiji i bavili se humanitarnom pomoći za bolesne i materijalno ugrožene članove svoje zajednice. Živeli su u posebnim gradskim kvartovima (*geta*) što im je ponekad donosilo probleme sa hrišćanskim stanovništvom, ali im je, s druge strane, omogućavalo da sačuvaju svoju kulturu, jezik i religiju.

U drugoj polovini XV veka iz Rima su se pape stalno obraćale španskim kraljevima, skrećući pažnju na crkvene dekrete, kojima se Jevrejima zabranjuje zauzimanje visokih položaja u državi. Istovremeno se šalju i naređenja da Jevreji treba da nose određene oznake na odeći. Potom je usledila *Inkvizicija* u Španiji.

Španska inkvizicija (isledivanje) je bila zloglasna institucija tokom srednjeg veka, unutar Rimokatoličke crkve. Postojala je od 1478. do 1834. godine. Njen zadatak je bio da isleđuje, sudi i kažnjava ljude za koje je crkva smatrala da su *jeretici* (onaj koji odstupa od „pravog“ verskog učenja). Centar inkvizicije činili su *dominikanci* (papina tajna policija). Pod sve većim pritiskom crkve i sudskog veća inkvizicije, koju je predvodio zloglasni inkvizitor Torkvemada, španski kralj Ferdinand i kraljica Izabela, donose odluku o progonu Jevreja iz Španije.

Slika 96. Kralj Ferdinand
i kraljica Izabela

Slika 97. Veliki inkvizitor
Tomas Torkvemada

Veliki inkvizitor Tomas Torquemada, počeo je sa otimanjem kuća, zemlje i zlata od *Maranosa* (Jevreji koji su na silu prešli u hrišćanstvo, ali su ipak zadržali svoje stare običaje). Torquemada je uspeo da protera veliki broj Jevreja iz Španije, a zanimljivo je što je i sam bio jevrejskog porekla, baka mu je bila Jevrejka koja je prešla u hrišćanstvo. Bio je izuzetno revnosan, tako da je tokom svog „mandata“ proterao oko 40.000 Jevreja, a preko 50.000 je na silu preveo u hrišćanstvo.

Tokom inkvizicionih procesa, najblaža kazna za maranose bila je zaplena njihove imovine, dok je najteža kazna bila izuzetno brutalna, organizovana su javna i masovna spaljivanja Jevreja na lomači. Prema crkvenim zapisima tada je spaljeno oko 2.000 Jevreja, takozvanih „čarobnjaka“ i „astrologa“.

Slika 98. Izvršenje kazne inkvizicije, spaljivanjem na lomači

Pored ovako drastičnih mera, Veliki inkvizitor je uveo i metodu „javnog ruganja“. Jevreji su morali da nose pogrdne kostime, kako bi bili prepoznati i izloženi javnom izrugivanju. Mnogi istoričari smatraju da je ove surove metode nekoliko vekova kasnije primenjivao i Hitler, progoneći Jevreje. Nošenje pogrdnih kostima zamenio je žutim trakama sa Davidovom zvezdom, koju su nacisti naterali Jevreje da nose.

Ovim progonom od strane inkvizicije nastaje i *egzodus španskih Jevreja*. Reč „egzodus“ označava izlaz, istup, često i izgon iz neke zajednice ili zavičaja pod teškim, dramatičnim okolnostima. Bez imovine i sredstava, osim nešto malo skrivenog imetka, uz mnoge opasnosti na putu, španski Jevreji kreću u izgnanstvo. Jevreji iz Španije odlaze podeljeni u dve velike grupe:

- Jedna grupa, među kojima je i porodica Almozlino, ide na istok, gde preko Carigrada i Smirne dolazi na Balkansko poluostrvo i naseljavaju sadašnju Tursku, Bugarsku, delimično Rumuniju. Stižu u Solun (Saloniki), koji je tada pripadao Osmanskoj imperiji.
- Druga grupa Jevreja migrira na zapad, u Francusku, Nemačku, Poljski deo Galicije, Rusiju, Englesku i u ostale zemlje zapadne Evrope.

Slika 99. Progon Jevreja iz Španije

Porodica Almozlino u Španiji

Slika 100. Karta Španije (XIV vek)

Porodica Almozlino je bila poznata u Španiji još u XIII veku. U starim spisima iz 1277. godine pojavljuje se ime **Barzilai Almozlino**, a kasnije i imena njegovih sinova **Josifa** i **Jakova**. Oni se pominju kao „*adelantadosi*“, što znači da su se nalazili na čelu jevrejske zajednice još dok su živeli u Jaci. Prezime Almozlino sreće se u mnogim dokumentima (bračni ugovori, testamenti i drugo) u različitim mestima Aragona kroz ceo XIV vek. To su bila imena viđenijih ljudi: rabina, lekara, trgovaca i uopšte obrazovanih ljudi. (33)

Slika 101. Jevrejski kvart u gradu Jaca (Haka)

Iz spisa toga doba (XIV vek), vidi se da su začetnici porodice Almozlino (odnosno Almosnino), bili **Abraham Almosnino** i Isak Cocumbriel (Koronobriel) iz Hake u Aragonu. Njihove porodice, iz kojih potiču poznati rabini i veoma učeni ljudi, orodile su se. U ovom gradu bila je jedna od važnijih jevrejskih zajednica u kraljevstvu.

Stradanje porodice Almozlino je počelo još za vreme inkvizicije. Jedan broj članova porodice je spaljen na lomači u Kataloniji (**don Avram Almozlino** i don Avram Koronobrial), a drugi su proterani iz Španije.

Porodica **Abrahama Almozlina** 1492. godine stigavši u Solun osniva katalonsku zajednicu i gradi sinagogu. U spisima, iz tog doba, sa ovim prezime-
nom se pominje i **Baruh Almozlino** koji izgnan iz Španije stiže u Solun. On je osnivač porodice Almozlino na Balkanskom poluostrvu. Njegov sin **Moša Almozlino**, koji je rođen 1523. godine u Solunu, bio je jedan od najznačajnijih rabina tog vremena.

Kasnije, porodica Almozlino se širi u više pravaca: Maroko, Gibraltar, London, Amsterdam, Beograd. Vremenom, kako se familija širila, na ovo prezime nailazi se u skoro svim zemljama zapadne Evrope (Francuska, Holandija, Italija... itd.), kao i u Severnoj i Južnoj Americi. (1)

Slika 102. Mapa migracije španjskih Jevreja

Jevreji u Osmanskoj imperiji i Solunu

Dolaskom iz Španije u Osmansko carstvo, Jevreji su od samog početka naišli na blagonakloni stav turskih vlasti i tadašnjeg sultana, Bajazita II. Postoji predanje u kojem se kaže da je sultan Bajazit naredio da se vrata Turske širom otvore za useljenje Jevreja. Svoje mišljenje o njihovom proterivanju iz Španije potkrepio je rečima: „Kako je glup Ferdinand španjolski koji je izgonom Jevreja osiromašio svoju vlastitu zemlju, a obogatio našu.“

Jevreji tzv. *marani*, koji su pod pritiskom Katoličke crkve primili hrišćansku veru, ostali su da žive u Španiji i Portugaliji i nakon perioda inkvizicije. Ne mogavši dugo da trpe ogromne pritiske i nepodnošljive uslove života, kakve su im nametale Katolička crkva i vlasti, kasnije su takođe tokom prve polovine XVI veka migrirali u Tursku.

U Turskoj su ponovo postali članovi jevrejske zajednice, pa su se osnovale sefardske opštine u Carigradu, Solunu i drugim gradovima Balkanskog poluostrva. U glavnom gradu Turske, živelo je tada oko 30.000 Jevreja koji su podigli čak 44 sinagoge. Sefardi su se podelili u grupe prema kraju, odnosno gradu svog porekla i tako su organizovali svoje Opštine. Postojale

su kastiljska, aragonska, toledska, kordopska, barselonska i mnoge druge jevrejske opštine. Govorili su španskim i portugalskim jezikom, ali su upotrebljavali i poneku hebrejsku reč. Tako je nastao *ladino*, jezik kojim sefardski Jevreji na Balkanu i Aziji govore još i danas.*

Slika 103. Dolazak španskih Jevreja u Tursku

Pored ovih velikih sefardskih opština u Carigradu i Solunu u to vreme, tu je bilo i manjih opština koje su sačinjavali Jevreji starosedeooci (*romanioti* – doseljeni još u vizantijsko doba na te prostore) i aškenaški Jevreji, koji su došli iz Nemačke.

Sa Jevrejima se u moćnoj turskoj državi postupalo liberalno. Sultani su uzimali Jevreje za svoje lične finansijske savetnike i lekare, bili su u diplomatiji i poznati trgovci. Jevreji su vladali mnogim zanatima. Proizvodili su barut i vatreno oružje za tursku vojsku. Živeli su u zasebnim kvartovima, ne pod prisilom, već iz praktičnih razloga, sa potpunom autonomijom u okviru svoje zajednice. Jedino nisu bili samostalni po pitanju poreza turskoj državi i krivičnih dela učinjenim nad muslimanima.

* U porodici moje majke u Beogradu, *ladino* se govorio do 1941. godine. Sećam se da je mama umela ponekad, na našim proslavama, da nam zapeva neku pesmu na *ladino* jeziku.

Slika 104. Solun, XVII vek

Palestina, koja je do tada bila pod vlašću egipatskih sultana, 1517. godine pala je pod tursku vlast. Tada je veliki broj Jevreja (koji su napustili Španiju za vreme inkvizicije i lutali po svetu), naselio Palestinu. U opustošenom Jerusalimu, Tiberijusu i Hebronu, gde je do tada živeo neznatan broj jevrejskih porodica usred mnoštva Arapa, izrasle su sefardske opštine sa sinagogama i *ješivama* (škole za studente). Palestina je odjednom postala veliki jevrejski centar.

Slika 105. Povratak Sefarda u Palestinu

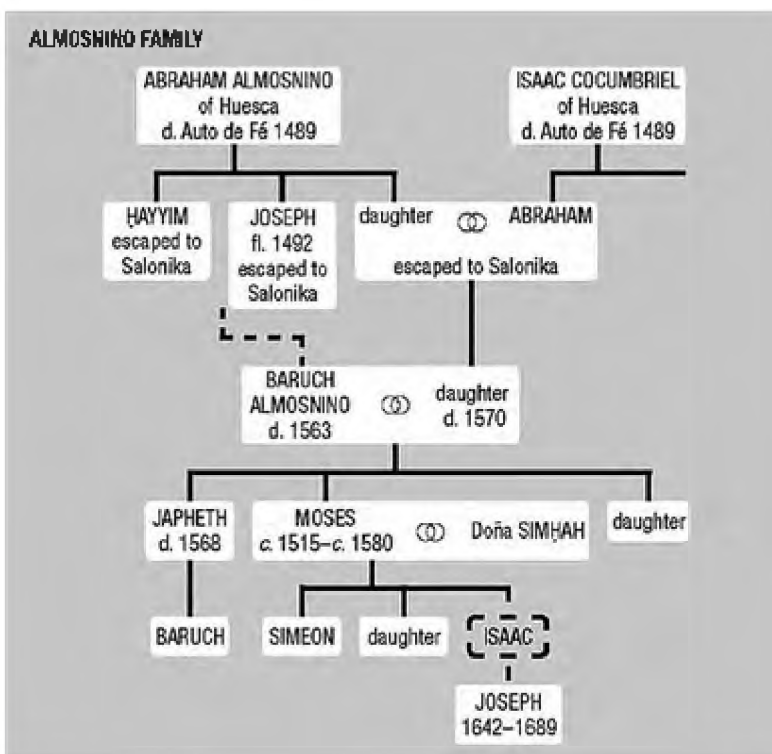
U Grčkoj je još od vremena Aleksandra Velikog bilo helenizovanih Jevreja. U XIV veku na te prostore pristižu i Jevreji iz srednje Evrope, tzv. Aškenazi, privučeni tolerancijom Istočnog rimskog carstva. Ali, „sefardski“ Jevreji su bili ti koji su posle 1492. godine davali pečat Solunu. Tada je Solun bio grad Osmanskog carstva. Prihvatio ih je raširenih ruku, a Jevreji su to znali da vrata sa zahvalnošću, tako što su carstvo obogatili raznim umećima, učestvovali su u pravljenju knjiga, prevodenju, bavili se trgovinom i mnogim zanatima. Tu je formirana jedna od najvećih jevrejskih zajednica, koja je uticala na privredni i kulturni život celog grada. Gradska luka u Solunu bila je zatvorena za *Šabat (subota)*, što govori o veličini jevrejske populacije u tom gradu. I danas Šabat, Jevreji slave kao sedmi dan u nedelji, dan veselja i odmora. Praznik počinje petkom uveče i traje do subote uveče. Petkom se uređuje kuća i kuvaju jela. U subotu posle službe u sinagogi gde se čita Tora, pale se sveće i priprema svečani ručak. Taj dan svi provode u krugu porodice. Jevreji su doprineli da se Solun pretvori u najznačajniji trgovački grad Egeja. Solun je postao „*Jerusalim Balkana*“, Madre de Israel. (3)

Do 1912. godine u Solunu je živelo samo oko 25% Grka. Posle Holokausta u Drugom svetskom ratu, jevrejsku zajednicu, kao i danas, čini zanemarljivo mali broj gradskog stanovništva. To što se o Jevrejima u Grčkoj skoro nije ni govorilo, krivi su sami Jevreji. Oni malobrojni koji su preostali, u početku nisu hteli da govore. Oni koji su preživeli Holokaust ćutali su zato što je šok posle svih tih užasa bio odviše veliki. Oni koji su se rodili posle Drugog svetskog rata potvrdu svoga identiteta prvo su tražili u Izraelu. Ali, ne zna se zašto su ćutali istoričari, koji su potpuno zaboravili na Jevreje i njihov istorijat u Grčkoj. Možda nisu hteli da se prisećaju da je Solun nekada nosio pečat Jevreja?

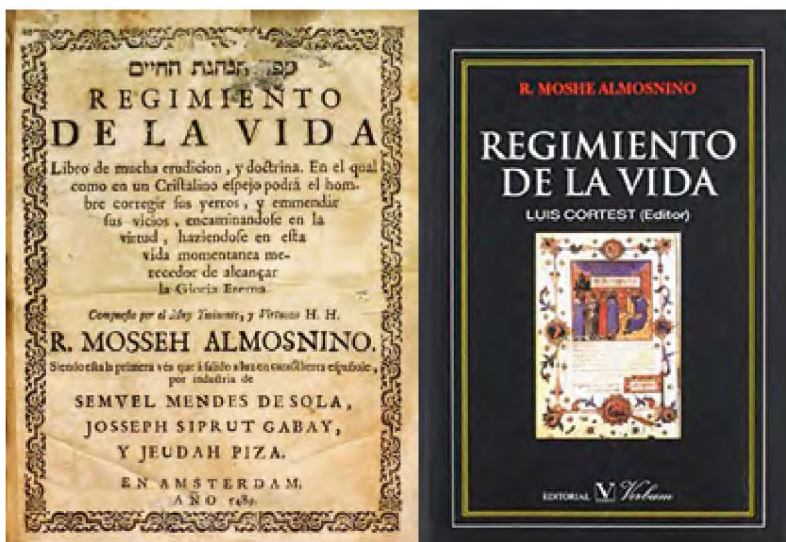
Porodica Almosnino u Solunu

Iz Španije u Solun 1492. godine izgnan je **Baruh Almosnino**. Najznačajnije ime ove porodice u Solunu u to doba bio je njegov sin **Moše ben Baruh Almosnino** (1515–1580). Moše je bio jedan od najznačajnijih rabina tog vremena, erudita i propovednik. Njegove brojne publikacije svedoče o njegovom dobrom poznavanju mnogih nauka: astronomije, filozofije, istorije, matematike i lingvistike.

Godine 1565, Moše Almosnino izabran je u tročlanu delegaciju koja se iz Soluna uputila za Carigrad kod sultana Selima II. Njihov zadatak je bio da

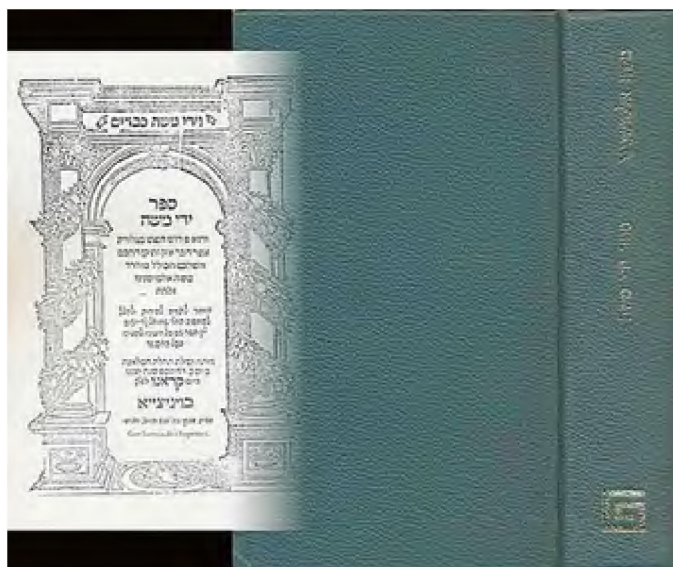
Slika 106. Rodoslov porodice Almosnino-Almozlino u Solunu

Slika 107. Moše Almosnino je izdao mnogo publikacija

od sultana izdejtstvuju privilegije za Jevreje, koje su imali za vreme sultana Sulejmana Veličanstvenog. Taj dokument je izgoreo 1545. godine u velikom požaru, pa su se lokalne turske vlasi oglasile na odredbe iz tog dokumenta, i počele da uvode teške namete za jevrejsku zajednicu u Solunu. Na putu za Carigrad 1565. godine dva člana ove delegacije su umrla, tako da je sva odgovornost za povoljan ishod ovog puta (da se Jevrejima vrata izgubljene privilegije), pala na preživelog Moše Almosnina. Posle tri godine boravka u Carigradu, Almosnino je uz veliku pomoć Josifa Nasija (u to vreme najbogatijeg Jevrejina u Evropi i velikog finansijera mnogih kraljeva i sultana), kao i drugih uticajnih Jevreja u Konstantinopolju (lekara Rabi Jehude de Sigure i Rabi Josef Hamona, Rabi Meir ebn-Sanče i Rabi Abraham Saimaha i drugih), uspeo da izdejtstvuje povoljnu odluku od sultana Selima II. Prema toj odluci, 1568. godine solunska zajednica je ponovo dobila status samoupravne jedinice.

Pored mnogih dela iz filozofije, astronomije i etike jedno od najznačajnijih dela Moše Almosnina je i sveobuhvatan opis Konstantinopolja. To je jedno od najvrednijih dela špansko-jevrejske literature i predstavlja važan istorijski izvor. Za vreme trogodišnjeg boravka u ovom gradu, Almosnino je imao prilike da se sretne sa mnogim važnim ličnostima iz turske vlasti: sa velikim vezirom Mehmed-pašom Sokolovićem, Pertev Mohamed-pašom, Ferid-pašom, Ahmed-pašom, Piale-pašom (prvi Sultanov zet) i Mahmud-pašom, sa nadimkom Sal-paša (drugi sultanov zet).

Slika 108. Neke od knjiga Moše ben Baruh Almosnina

Sin Moše ben Baruha, **Jichak** (Isak) **Almosnino** bio je poznati rabin u Solunu.

Kasnije, porodica Almozlino se raširila u Maroko, London, Amsterdam, Beograd.

Jevreji u Beogradu

Podaci o tome kada su se Jevreji naselili u Beogradu i odakle su došli, može se pratiti pomoću arhivske građe, ali tek od početka XVI veka. Pored Sefarda (koji govore španski) bilo je doseljenika iz Portugalije (koji su takođe ubrajani u Sefarde), Aškenazi (nemački jezik), iz Poljske (takođe Aškenaza). Bilo je tada u Beogradu i Romaniota (govorili su grčki), Jevreja iz Italije, Ugarske, Rumunije. Između Sefarda i Aškenaza postajale su razlike ne samo u jeziku, nego i u kulturnim običajima.

Godine 1521. sultan Sulejman Veličanstveni osvojio je Beograd, koji je do tada bio u Ugarskom posedu. Istovremeno sa zaposedanjem grada od strane Turaka, hrišćani su ga napuštali. Sultan je naredio da se srpski ratnici sa porodicama odvedu pod stražom u Carigrad. Srbima koji nisu učestvovali u borbama dozvoljeno je da sa porodicama ostanu u Beogradu. Crkva u donjem gradu pretvorena je u džamiju, a za prvog zapovednika grada postavljen je Bali-beg, smederevski sandžak-beg i beogradski muhafiz. Beograd je bio podeljen na dve varoši: Donju Varoš, koja se nalazila ispod Kalemegdana između Save i Dunava, i Gornju Varoš koja je bila iznad Kalemegdana, više prema Dunavu.

Slika 109. Beograd 1521. godine

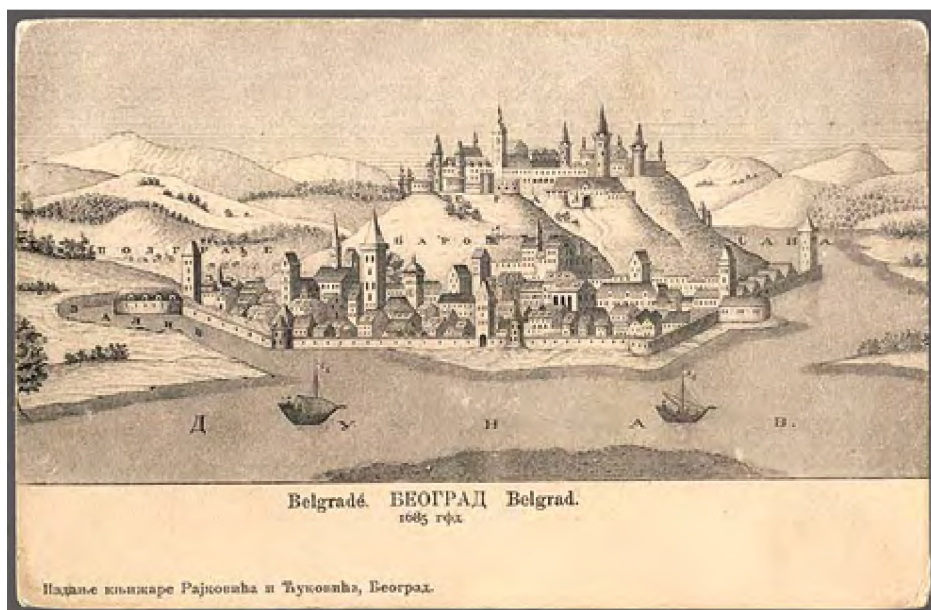
U Beogradu su tada, pored Turaka i Srba, živeli Jevreji, Jermeni, Grci, Cigani i drugi narodi. U vrlo kratkom vremenu izgrađen je veliki broj džamija ali i drugih verskih objekata, crkava i sinagoga.

Jevreji su živeli u mahali na obali Save, ali posle velikog požara 1560, kada je uništeno mnogo jevrejskih kuća, sele se u kraj pored Dunava. Zna se da su 1567. godine Jevreji u Beogradu imali tri sinagoge, nekoliko rabina, a glavni rabin je bio Avram Benjamin.

U Beogradu su Jevreji bili ugroženiji nego drugde, pa su se čvršće držali jedni drugih. Beogradski Jevreji bili su povezani sa sunarodnicima naročito onima u Dubrovniku, Veneciji, Sarajevu, Temišvaru, Budimu, Sofiji i Solunu, a od kraja XVIII veka posebno sa Jevrejima iz Zemuna. Zbog nedostatka zajedničke teritorije i zajedničkog jezika, rasuti Jevreji, nisu mogli imati zajedničku nacionalnu istoriju. Istorija Jevreja se uklapala u zemlje i države u kojima su i živeli. Ipak, Jevreji su imali izvesnu autonomiju, samoupravnost svojih opština, imali su svoja groblja. Glavna smisao jevrejske istorije u toku njenog dugog trajanja bila je težnja da održe individualnost, da ne nestanu u moru hrišćana i muslimana. Potreba za održanjem upućivala ih je na širenje kulta u sferi običaja iz svakodnevnog života i rada na pismenosti i kulturi, makar bila vezana za verske knjige.

Povlačenje otomanske vojske počelo je posle poraza kod Beča 1683. godine, a nastavilo se padom Budima 1686. godine. Početkom 1688. godine počela je opsada Beograda. Austrijska vojska pod knezom Maksimilijanom Emanuelom, osvojila je Beograd. Posle poraza Turaka od strane austrijske vojske osvajanje Beograda pratilo je ubijanje bez povoda i pravde, a civilizovana zverstva sa severa bila su svirepija od nabijanja na kolac. Dok su Turci decu odvodili u janičare, Austrijanci su ih mačevima vadili iz majčine utrobe i još nerođene bacali u Savu i Dunav. Glavni motiv progona beogradskih Jevreja nije bio političke prirode, zato što su bili turski podanici, već je razlog bio materijalne prirode. Za svakog Jevrejina je tražen veliki otkup, zbog saznanja o solidarnosti svih jevrejskih zajednica u tadašnjem svetu i njihovoj spremnosti da plate otkup.

Grad je ostao u rukama Austrijanaca dve godine, sve do jeseni 1690. godine, kada su Austrijanci zbog rata Velike alijanse u Evropi, bili prinuđeni na povlačenje. Opsada i zauzeće Beograda doveli su jevrejsku zajednicu, koja je tada brojala oko 800 duša, do katastrofe. Mali broj Jevreja uspeo je da se skloni po gradovima Otomanske imperije, uglavnom u Nikopolj, Solun i Carigrad.

Slika 110. Beograd 1685. godine

Taj momenat, Turci su iskoristili i nakon šestodnevne opsade ponovo zaposeli Beograd. Grad je iz ovih sukoba izašao gotovo razoren. Malo toga je u razorenom Beogradu obnovljeno ili izgrađeno do 1717. godine kada je iako malobrojna ali taktički jaka austrijska vojska princa Eugena Savojskog ponovo osvojila Beograd. U toku sledeće 22 godine, koliko je Beograd ostao pod austrijskom vlašću, došlo je do velikih promena. Vrlo brzo se izgubio orijentalni duh i Beograd je poprimio obeležja evropskog grada. Na mestu srušene tvrđave, prema nacrtima inženjera generala Nikole Doksata de Moreza, gradi se moderno utvrđenje. Pored tvrđave izmenjena je i sama varoš koja je kao i tvrđava opasana bedemima. Grad je podeljen na dva dela – nemački na Dunavu i srpski na Savi. Nova zdanja se zidaju u oba dela grada.

Modernizacija Beograda još jednom je prekinuta 1739. godine, posle katastrofalnog poraza Austrijanaca od turske vojske kod Gročke. Beogradskim mirom dogovoreno je da se austrijska vojska povuče preko Save. Beograd je pripao Osmanlijama i to uz obavezu Austrijanaca da sruše sve što su sagradili tokom prethodne dve decenije. Turcima je bilo potrebno 14 godina da bi vratili raniji izgled grada.

Dok je Beograd u to doba nazadovao, na drugoj strani, Zemun je doživljavao procvat, dobivši poseban status u okviru Vojne Krajine.

Slika 111. Beograd 1717–1739. godine

Prema popisu stanovnika od novembra 1717. koju su sprovele Austrijske vlasti, vidi se da su se u Beogradu nalazile svega 924 porodice (5–6.000 duša), najviše srpskih (494) i nemačkih (343), a ostalih znatno manje. Po izveštaju austrijskog generala Odijera od 24. maja 1718. u Beogradu su se zatekli ovi Jevreji: Solomon Levi, Mojsije Čaldeti, Avram Koen, Jakov Adanja, Jada (Juda) Ozer, Elija Adanja, Josif Tajtacak, Mordehaj Lediti, **Sabaraj Almuzlino** i drugi.

Ipak tokom vremena broj stanovnika Beograda se povećavao, pa je tako oko 1730. godine taj broj iznosio 12–15.000 ljudi. Broj Jevreja, naročito Sefarda, bar u prvo vreme austrijske uprave znatno je opao, dok se nastanio priličan broj aškenaških Jevreja. Prema strogim odredbama koje su donele austrijske vlasti protiv Jevreja, oni nisu mogli dobiti pravo na svojину nepokretnih imanja niti mesto za izgradnju sinagoge. Uprava je dozvolila boravak u Beogradu, svega trideset četvorici Jevrejina Sefarda i deset Jevrejina Aškenaza sa porodicama.

Prvi do tada poznati plan Beograda u koji je ucrtana Jevrejska ulica načinili su Italijani 1695. godine, a na kasnijem, Zojterovom planu iz 1735. vidi se ne samo Jevrejska ulica već su obeležena i dva dvorišta, Dvorište turskih i Dvorište nemačkih Jevreja.

Beograd u ovom vremenu, zaposednut, opet od Turaka postaje pogranični grad između Turske i Austrije. Mada su Jevreji najvećim delom 1739. napustili Beograd, oni sa Turcima nisu prekidali poslovne kontakte. U to vreme, u Zemunu je bilo stalno naseljeno osam jevrejskih porodica, ali i mnogo beogradskih Jevreja, koje su austrijske vlasti u prvo vreme tolerisale. Ove pogodnosti, Jevreji – turski podanici, vešto su iskoristili da razgranaju svoju trgovinu.

Slika 112. Plan Dorćola u XVIII veku

Najimućniji pojedinci i porodice Jevreja prvih decenija XIX veka u Beogradu bili su: Davičo, Ozer, Moša Kalderon, Haim Susin, Moša Maclijah, Edi Buli i porodice Meir, Mordohaj, Ruso, Talfi Albalá, **Almosnino**, Albahari.

Za vreme svoje prve vladavine u Srbiji od 1815–1839. godine, knez Miloš je izgradio dobar odnos sa svojim podanicima jevrejskog porekla. Dao im je sva građanska prava koja su uživali kao i ostali stanovnici Srbije. Jevreji su to veoma cenili i trudili su se da svojim poštenjem i radom doprinesu ekonomskom procvatu Srbije. Knez je pozivao i Jevreje iz inostranstva, stručnjake i zanatlije, obećavajući im podaništvo pod uslovom da se u roku od sedam godina pošteno i shodno zakonu vladaju. Godine 1830. u Beogradu je bilo 1.530 Jevreja raspoređenih u 210 domova.

Knez Miloš je predložio Jevrejima da prorede svoju prenaseljenu mahalu na Jaliji uz obećanje da će im dati besplatno zemljište oko Jovanove ulice, ali pod uslovom da tamo izgrade lepe kuće, vodoskoke i česme i da otvore lepe dućane. Još od XVI veka Sefardi su naseljavali Jaliju, deo Beograda na Dorćolu (od turskih reči *dort* – četiri i *jol* – put, što bi trebalo da znači

ukrštanje četiri puta – *raskršće*), na obali Dunava. Mahala je bila sačinjena od uzanih ulica sa malim kućama i baštama prepunim raznim biljkama i cvećem, bila je mesto stanovanja Jevreja različitog ekonomskog statusa. U tadašnjoj Mojsijevoj ulici, danas Ulici Visokog Stevana, nalazila se sinagoga „El Kal viežo“ – stara sinagoga.

Део некадашње Јеврејске махе на Дорћолу. Чистан овај крај пароше је срањен са земљом приликом хитлеровског бомбардовања Београда 6. априла 1941.

Slika 113. Jevrejska mala na Dorćolu pre Drugog svetskog rata

Mlada srpska buržoazija, uglavnom trgovci i zanatlije, videla je u Jevrejima opasne konkurente, jer su se ovi zadovoljavali malim zaradama. Za razliku od svoga kneza, Srbi su pokazivali često znake netolerancije, pokušavajući da istisnu Jevreje iz svoje sredine. Zbog povećanih poreza i otežanog poslovanja, Jevreji su se žalili knezu Milošu 30. 1. 1831. godine. Ovakva situacija navela je kneza Miloša da iz svoje kancelarije u Kragujevcu objavi posebnu odluku, da ni jedna vlast ne može suditi Jevrejima u njihovim sporovima sa Srbima, osim samog kneza.

Jula 1836. godine beogradski esnafi su se obratili knezu, tražeći od njega da ograniči poslovanje Jevreja u mnogim esnafima. Međutim, „Upravitelni Sovet“ i knez Miloš su to odbili.

Prva vladavina kneza Miloša završila se 1839. godine odlukom Ustavobranitelja da abdicira i ode iz Srbije. Postavljen je njegov teško bolestan sin Milan, u čije ime je vladalo Namesništvo. Posle 26 dana umire mladi knez Milan, a Namesništvo upravlja zemljom narednih 9 meseci, kada na presto dovodi sedamnaestogodišnjeg Miloševog sina Mihajla. Već 1842. godine Ustavobranitelji proteruju i njega iz Srbije. Još u toku borbe za vlast, Ustavobranitelji obećavaju svojim pristalicama da će u trenutku dolaska na vlast doneti antijevrejske zakone i da će proterati sve Jevreje iz Srbije. Već 1839. godine zabranjeno je Jevrejima da otvaraju trgovine u nedelju i na srpske praznike, što im je prouzrokovalo veliku štetu, s obzirom da njihove radnje nisu radile subotom, za Šabat i u dane jevrejskih praznika.

Dolaskom kneza Aleksandra Karađorđevića na srpski presto, nije se mnogo promenio odnos vlasti prema Jevrejima. Mnoge žalbe i peticije beogradskih Jevreja ostale su bez ikakvog odgovora.

Prema zvaničnom popisu beogradskih Jevreja, sprovedenom juna 1856. godine u Beogradu su, ne računajući strane podanike, bile 284 porodice sa 1.506 duša. Izuzev 25–30 trgovaca, beogradski Jevreji bili su vrlo lošeg imovnog stanja.

Ponovni dolazak kneza Miloša na vlast 1858. godine i kratka vladavina do 1860. godine, nije mnogo pomogla Jevrejima u Srbiji. Knez Miloš, koji je iskreno želeo da svi srpski podanici, bez razlike u veri i narodnosti, uživaju ista prava, nije nailazio na podršku članova Narodne skupštine. Ne mireći se sa odlukama Narodne skupštine knez Miloš 26. septembra 1859. donosi Ukaz u kojem piše: *želeći da svi građani Srbski, bez razlike vere i narodnosti, budu učasnici u slobodi, koja je za svaku radnju i zanimanje u Srbiji izrečena, našao sam se pobuđen ukazom ovim preporučiti Popečiteljstvu Vnutreni Dela da ono sve, što bi ovoj želji mojoj protivno postojalo za ukinuto smatra. I po tome nastojava da nikakvi podanik Srbski bio on koje mu drage vere i narodnosti nebude ograničen u slobodi svakovrsne radnje i zanimanja. Popečiteljstvima vnutreni dela i financija zapovedam da ukaz objave i izvršuju.* V No 4417; 26. septembar 1859. u Kragujevcu.

Ovaj Ukaz, potpuno suprotan odlukama Narodne skupštine, ozlojedio je srpske trgovce i poslovne ljude, koji su tokom gotovo 20 godina navikli da nemaju u svojoj sredini Jevreje, te su oštro napali kneza Miloša. Međutim, na osnovu ukaza mnoge jevrejske porodice pohrlile su odmah iz beogradskog šanca u unutrašnjost Srbije, a da ih zakonski nije niko mogao da spreči. Dok je knez Miloš bio živ Ukaz nije izmenjen niti ukinut. Stari knez je umro 14. septembra 1860. godine.

Bombardovanje Beograda 1862, sa Kalemegdanske tvrđave od strane Turaka izazvalo je još jedno bežanje beogradskih Sefarda u Zemun.

Po smirivanju situacije i povratku Jevreja u Beograd, pristupili su obnavljanju porušenih domova i radnji. Nepromenjen odnos vlasti prema njima i sada pod vlašću kneza Mihaila nateralo ih je za još jednu peticiju (20. juna 1863. godine), koju je potpisao 121 Jevrejin, punim imenom i prezimenom. Među potpisnicima bio je i moj pradedo **Josif Avrama Almuzlino** (star 33 godine). Ovakvo stanje obespravljenosti potrajalo je sve do 1888. godine, donošenjem novog ustava kojim su Jevreji izjednačeni u pravima sa ostalim stanovništvom u Srbiji.

U okviru Sefardske opštine organizuju se mnoga dobrotvorna društva i omladinska udruženja. U Beogradu pored stare (el kal viežo) i nove (el kal nuovo) sinagoge gradi se i sinagoga „Bet Jisrael“ u današnjoj Ulici cara Uroša, kao i aškenaška sinagoga „Sukot Šalom“ (Ulica maršala Birjuzova), koja je ostala do danas kao jedina sinagoga u Beogradu.

Slika 114. Sinagoga Bet Jisrael, Ulica cara Uroša

U godinama koje su dolazile, jedan deo jevrejskog stanovništva počinje da se seli sa Jalije na Zerek (deo od Dušanove ulice koji se prostirao do Vasine ulice) a kasnije, kako se Beograd širio Jevreji nastanjuju i druge delove grada. Polako se napušta orijentalni način oblačenja i usvaja evropska moda, a jevrejska deca počinju da pohađaju i srpske škole. Jedan deo bogatijih Jevreja šalje svoju decu u inostranstvo na fakultete. Moj deda **Nisim Almozlino** je poslat u Beč na studije farmacije.

Beogradski Jevreji u javnom životu između dva rata (objavio Jaša Almuli uz ispravke Nikole Rota)

Govoriti o učešću beogradskih Jevreja u javnom životu između dva rata nije lako, jer o tome nema sistematski sakupljene i sredene građe. Podaci su rasuti, pa neka ovo bude i podsticaj onoj generaciji koja je poslednji živi očevidac da zapiše ono čega se može prisetiti, svega što je vredno, te da tako sačuvamo potpuniju sliku. Verovatno da su četiri faktora najviše određivala učešće beogradskih Jevreja u javnom životu između dva rata.

Pre svega činjenica da je proces građanske emancipacije srpskih Jevreja donekle zakasnio. Suprotno površnom uverenju da je u Srbiji uvek vladala širokogrudost prema Jevrejima, njihov se položaj menjao tokom XIX veka, te je bilo perioda ograničavanja. Poznat je blagonaklon stav kneza Miloša prema Jevrejima, a polovinom veka u doba kneza Aleksandra Karadorđevića i Mihajla Obrenovića, bilo je otpora merama za jačanje njihove ravnopravnosti, što se može pripisati ekonomskim motivima nove srpske čaršije koja se stvarala i jačala. Potpuna emancipacija Jevreja, odnosno njihova potpuna zakonodavna jednakost nastupila je tek posle odluka Berlinskog kongresa 1878. godine, i bila je zatim potvrđena i saopštena Ustavom iz 1888. godine. U to doba bilo je u Beogradu 2.599 Jevreja, odnosno oko 5% od ukupnog stanovništva.

Druga okolnost koja je određivala, bolje reći ograničavala učešće Jevreja u javnom životu Beograda, bio je njihov ekonomski položaj. U istoriji Beograda nalazimo da je krajem XIX veka u gradu bilo 5 lica koja su posedovala više od 1 milion dinara i nijedan od njih nije bio Jevrejin; među 18 polumilionera, nalazimo samo jednog – bankara Edija Bulija. Među 33 velika uvoznika u Beogradu posle 1880. godine navedene su 4 jevrejske firme u tekstilnoj struci i jedna u kožarskoj, a među 14 najistaknutijih iz tog vremena ne nalazimo ni jedno jevrejsko ime. To se odrazilo i na stanje između dva rata kada je prema nalazu jednog od predsednika sefardske Jevrejske opštine, dr Jakova Čelebo-

novića, od 11.000 Jevreja polovina bila siromašnog stanja. To su oni naši siromašni beogradski Jevreji koji su do pred sam rat živeli u trošnim kućama ispod Dušanove ulice i oko nje, koji su, naročito stariji, govorili srpski jezik sa jakim naglaskom i koji obrazovno i statusno nisu bili dorasli učešću u javnom životu van uže jevrejske zajednice.

Treći, takođe donekle ograničavajući faktor bio je mešovit sastav beogradskih Jevreja. Nešto preko polovine njih bili su Sefardi i po pravilu stari stanovnici Srbije i Beograda, što im je omogućavalo identifikaciju sa srpskom sredinom i olakšavalo učešće u javnom životu. Ostali su bili Aškenazi, i samo je jedan njihov manji deo bio starosedelački. To su bili oni aškenaški Jevreji koji su kao zanatlije i stručnjaci raznih vrsta dolazili ili bili pozivani u Srbiju tokom proteklog veka i zatim učestvovali u njenim ratovima. Većina beogradskih aškenaških Jevreja došla je u Beograd iz tzv. Prečanskih krajeva, tek posle obrazovanja Jugoslavije 1918. godine. Svojim znanjem i upornošću dospevali su u sferu javnog života, ali otežavajuća okolnost je bila ta što ih tradicionalna srpska sredina nije smatrala tzv. 'našim Jevrejima'.

I, na kraju, na učenje i opredeljenje Jevreja u javnom životu uticale su i nove prilike koje su nastupile tokom tridesetih godina. Tada se pojavio snažan opozicioni i građanski liberalni pokret protiv šestojanuarske diktature i jačao levi radnički i intelektualni pokret. Istovremeno, do naše sredine dopirali su prodorni odjeci svega onog zlog što se dešavalo u nacističkoj Nemačkoj i u susjednim zemljama koje je ona pregazila ili se u njih infiltrirala. Tada, prestaje idila beogradskih 'Srba Mojsijeve vere' tokom koje je bilo sve više identifikacija sa srpskom sredinom. Život postaje nesigurniji. To je vreme kada među delom beogradskih Jevreja jačaju i leva opredeljenja i razne cionističke struje (politički pokret Jevreja da se vrate u Izrael, kao dva moguća rešenja za nastale moralne dileme i probleme egzistencije).

Učešće beogradskih Jevreja u javnom političkom životu vlasničkih i upravljačkih slojeva Srbije bilo je uvek vrlo malo. Ono je pratilo njihov ekonomski i obrazovni uspon i teritorijalnu migraciju unutar Beograda. Prema svedočanstvu publiciste Dimitrija Dorđevića ('Naši Jevreji', 1940), prvi koji je napustio jevrejsku malu i odselio se u tadašnju Dubrovačku ulicu (potom Ulica 7. jula, zatim Kralja Petra) bio je Moša Ozerović, a njegov sin Avram Ozerović (1848–1916), industrijalac, bio je prvi narodni poslanik Jevrejin i jedini član Glavnog odbora Srpske napredne stranke jevrejskog porekla. Prema svedočanstvu istog publiciste, drugi se iz Male preselio u Dubrovačku ulicu Edi Buli (1834–1907), otac bankara i takođe narodnog poslanika Benciona Bulija.

Posle Prvog svetskog rata bilo je Jevreja kandidata na listama i radikala i demokrata, ali nisu bili izabrani. Imenovan senator po funkciji je bio vrhovni rabin Isak Alkalaj.

U okviru Beogradske opštine uvek se vodilo računa da u njoj budu zastupljeni i Jevreji. Na listi komunističke partije uz Filipa Filipovića bio je 1921. godine izabran Moša Pijade.

Nešto više nego u politici, beogradski Jevreji su bili zastupljeni u državnoj upravi i pojedinim javnim funkcijama, mada i tu malo. Tu su se našli zbog svoje stručnosti i kao osvedočeni patrioti u ratovima. Najblistavija figura među njima je bio Avram Lević, koji je pred Prvi svetski rat bio načelnik ministarstva finansija za vreme ministrowanja Stojana Protića. Njemu je u ratu poveren prenos u Albaniju 200 sanduka sa zlatom koje je pripadalo državnoj blagajni. Kad se nalazio u Raškoj kod njega su došli Ljuba Davidović, šef demokratske stranke i Voja Marinković, poznat kao jedan od ministara spoljnih poslova, i poverili mu čuvanje Miroslavljevog jevanđelja. Tako je sudbina htela da jedan srpski Jevrejin sačuva najveću dragocenost Srbije. Lević je posle izvršenja zadatka poslat u London da brine o srpskom državnom kreditu.

Na visokoj funkciji između dva rata bio je Aron Alkalaj, dugogodišnji generalni sekretar Državne hipotekarne banke. U vojsci je kao najstariji po činu, i možda jedini aktivni oficir, bio pukovnik Berah, pred Drugi svetski rat komandant puka u Pančevu.

Ipak u javnom životu Beograda, Jevreji se mogu najviše naći među slobodnim profesijama, lekarima, advokatima, arhitektama i inženjerima. Najugledniji među lekarima bio je dr Leon Koen, čuveni hirurg, neko vreme kraljev lekar, član Džokej kluba i vlasnik sanatorijuma 'Vračar'. Dr Bukas Alkalaj vodio je odeljenje za uho, grlo i nos u Vojnoj bolnici. Od priznatih i najboljih lekara valja pomenuti dr Bukicu Pijade, docnije tragičnu ličnost iz Banjičkog logora, dr Davida Albslu, dermatologa, dr Solomona Davidovića – hirurga, dr Solomona Adanju, profesora Medicinskog fakulteta, dr Testu – lekara Socijalnog osiguranja (kućni prijatelj moga dede Nisima) i druge.

Danas u Beogradu postoji zgrada koju su gradili jevrejski arhitekti i inženjeri. Najlepša od njih, sada kao spomenik kulture pod zaštitom države, jeste secesionistička divna trospratna trgovačka palata 'Grateks' u Ulici 7. jula, koja je trostruko povezana sa imenom beogradskih Jevreja. Gradio ju je bankar Buli, projektovao David Azrijel iz Beča, bila je u periodu od 1907–1922. grosistička tekstilna firma braće Almuli i Demajo. U istoriji Beograda se pominje kao

firma koja je probijala austrijske carinske blokade i pomagala da Srbija izade na novo tržište (Francuske, Belgije i dr).

Malo je Jevreja bilo u novinarstvu. Rafailo Talvi bio je dugogodišnji dopisnik iz Beča. Jedan od prvih poznatih spikera Radio Beograda bio je Henrich Fingerhut. Dopisnik iz Španije bio je Kabiljo.

Na sportskom polju Jevreji su imali automobilskog trkača Pavla Melameda, poznatog šahistu Davida Ovadiju, tenisera Haima Demaja.

U akademskom horu je pevao Haim Pinkas.

Medu profesorima bili su Paulina Lebl Albalu, dr Kalderon – nastavnik istorije u verskoj zajednici, David Pijade – književnik.

Dve ustanove beogradskih Jevreja imale su širi javni karakter. Prvo je Srpsko-jevrejsko pevačko društvo, koje je osnovano 1879. godine. Druga ustanova je Jevrejsko žensko društvo, prvo takve vrste u Srbiji, osnovano 1874. godine. Ono je pomagalo siromašnu decu na Dorćolu, organizovalo stručne kurseve za žene.

Relativno miran život između Dunava i Vasine ulice bio je ispunjen srpsko-jevrejskim druženjem i postupnim socijalnim i obrazovnim usponima.

Uz padine Zereka ovaj miran život prekinula je prva velika kriza 1929–1932. godine, a zatim politička zaoštavanje i spoljna opasnost pred Drugi svetski rat. Nastupilo je novo račvanje, netipično za jevrejsku sefardsku sredinu koja je bila našla priličnu harmoniju između svoje 'ladino' tradicije i emancipatorske i demokratske asimilacije u srpskoj sredini. Tu novu bifurkaciju između cionizma i levice, kao dva moguća rešenja, ništa možda bolje ne označava nego ono što se 1934. godine dogodilo u 'Kenu' beogradskog poletnog 'Hašomer Hacaira' koji se nalazio na krajnjoj marksističkoj levisi cionizma. Te godine odjednom, 16 članova je istupilo i nakon kolektivne odluke pridružili su se SKOJ-u. Ta grupa bila je neka vrsta začetnika šireg angažovanja jevrejskih omladinaca – srednjoškolskog i studentskog pokreta u periodu velike obnove KPJ na čelu sa Titom. Toj grupi, koja nije bila prva, ali čiji je put rečit za ono što se dešavalo, pripadali su poginuli partizanski prvoborci iz 1941. godine **Josif Almozlino**, student medicine, braća Samuilo i Viktor Benvenisti – obojica studenti tehnike, Rena Abravanel, Luna Koen i dve sestre Ina Danon-Kušić i Sida Danon, Moša Levi, Lujo Davičo, Isa Baruh – poginuo kao dobrovoljac u Španiji, Mirko Davičo – ubijen u Jasenovcu i drugi.

Malo je poznato da je jedna grupa iz beogradskog Hašomera Hacaira, koja iz njega nikada nije istupila, godine 1941. na poziv Ive lole Ribara otišla u

partizane. U toj grupi bio je i junak Valter Koen, koji je sa puškomitraljezom u ruci poginuo 1941. godine u borbi protiv Nemaca u zapadnoj Srbiji.

Mnogo pre ove grupe beogradskih omladinaca, bilo je omladinaca i naročito intelektualaca iz ranijih generacija koji su često igrali istaknutu ulogu u komunističkom i levičarskom pokretu. Njihov rodonačelnik bio je Moša Pijade, iz stare beogradske porodice, novinar, slikar, robijaš tokom dugih 14 godina, jedan od organizatora ustanka 1941. godine i graditelj SFRJ. Na robiji su bili beogradski komunisti Oskar Davičo – 5 godina, Dida de Majo – 3 godine, a kao aktivista Zemljoradničke stranke pred sudom za zaštitu države odgovarao je pravnik dr Jaša Davičo.

U španskom građanskom ratu sem Ise Baruha borio se Jakov Baruh, koji je zatim poginuo u istočnoj Bosni i čija je sestra, tekstilna radnica Matilda Baruh bila prva posleratna beogradska udarnica. Jedna beogradska ulica dobila je ime Baruh po porodici siromašnih beogradskih Jevreja sa dubokog Dorćola koja je dala najveći broj intelektualaca i poginulih partizana.

U redakciji prvog poznatog ženskog časopisa u Beogradu 'Žena danas', radila je i pisala Olga Alkalaj, po kojoj takođe jedna beogradska ulica nosi ime. Bile su poznate i Ela Almuli, Olga Pops, Frida Filipović.

Nestala je većina onih beogradskih intelektualaca, koji su sanjali o jednom svetu za koji ne znamo da li će ga i kada biti, ali koji su svoj poslednji metak ispalili u neljude.

*Ne smem da propustim ovu priliku, a da najzad ne platimo, jedan zakasneli dug **porodici Almozlino** kojoj Beograd i Dorćol duguju još jednu ulicu. Pored Baruhovih, porodica Almozlino dala je najveći broj poginulih. Roditelji su pošli za decom. Otac Nisim Almozlino rezervni pukovnik apotekarske struke i nosilac odlikovanja 'Beli orač' iz Prvog svetskog rata, pao je od ruke četnika 1941. godine kod Ovčarske banje. Majka Tereza kao partizanska bolničarka nestala je u Petoj ofanzivi na Sutjesci. Stariji sin Josif, zvani Alma, bio je 1939. sekretar osnovne organizacije KPJ na Medicinskom fakultetu, 1941. godine stupa u Čačanski partizanski odred, zatim je u Gornjem Milanovcu član Sreskog komiteta KPJ, gine avgusta 1942. godine kod Kupresa kao zamenik komandanta čete u II proleterskoj brigadi. Mladi sin Elias zvani Guta postaje kao gimnazijalac član SKOJ-a 1939. godine, u okupiranom Beogradu vrši akciju 'otpisanih', kada ga posle jednog uspešnog paljenja nemačkog kamiona prepoznaju. Guta odlazi u Čačanski partizanski odred i gine kao borac Prve trnavske čete, kada ostaje na bojnopolju da bi spasao ranjenog druga. Gutu i ranjenog učitelja Aleksandra Radulovića zvanog Cile, Nemci zarobljavaju,*

javno streljaju i unakazuju njihova tela. Od porodice ostala je u životu samo Rea Almozlino udata Rot, nosilac Partizanske spomenice 1941, farmaceutski potpukovnik u penziji.

Ima mnogo značaja u činjenici da Almozlinovi, kojima odajemo zakasnelu poštu, potiču iz jedne od najstarijih beogradskih Jevrejskih porodica. Vode poreklo iz Španije. Prvi put se pominju u pisanim dokumentima 1277. U seriji Almozlina unetih u Enciklopediju Judaika, stalno se pominje prvo ime Josif, kao našeg Josifa iz II proleterske brigade. U enciklopediji piše: 'Almozlino Josif ben Isak rođen 1642. u Solunu naimenovan je za beogradskog rabina 1666. godine gde se dve godine kasnije oženio ćerkom rabi Simhe Koena, koga je smenio. Josif je pobedio Sabatanizam i transkribovao rukopis Natana od Gaze, pa je taj rad poslao opštini u Oksford. Beogradska opština je za njegovo vreme pretrpela dve velike nesreće – požar u kome je izgorela njegova biblioteka i deo njegovih rukopisa, a zatim je 1688. godine Beograd pao pod Turke, pa je opština uništena. Većina Jevreja je pobjegla, a mnogi su bili zarobljeni. Almozlino je putovao u Nemačke opštine da bi tražio zajam i otkupio zarobljenike, pa je ponovo organizovao zajednicu.'

Vidite li koliko mi to puta obnavljamo našu zajednicu i kolika je naša snaga u opstanku i učenosti. Podržimo i produžimo te tradicije ako se može doveka.

Jaša Almuli (34, 35)

Beogradski Jevreji u Zemunu

Za vreme Prvog srpskog ustanka, u borbama oko Beograda stradali su i Jevreji, naročito oni imućni. Tada je stradala i sinagoga. Jedan deo beogradskih Jevreja preselio se u Zemun i tamo ostao. Izbegli Jevreji, iz Zemuna su liferovali oružje i municiju ustanicima. Zadovoljni tim operacijama nisu se vraćali u Beograd već su ostali u Zemunu i tamo osnovali Sefardsku opštinu. Iseljavanje Jevreja iz Beograda u Zemun nastavilo se i kasnijih godina, tako da su 1807. godine zabeleženi dolasci Jevreja među kojima i **Josifa Almozlina** (moj pradeda) sa tri člana porodice. Jevreji koji su izbegli iz Beograda te godine, pobjegli su zbog maltretiranja pa i ubistava od strane ustanika. Na ništa bolji prijem nisu naišli ni u Zemunu, gde su ih vlasti gledale sa podozrenjem, a trgovci i zanatlije kao konkurenciju. Deset porodica uglednih beogradskih Jevreja, zatražilo je 3. februara 1809. od Zemunskog magistrata dozvolu da ostanu u Zemunu još godinu dana, kako bi uspeli da povrate svoju imovinu koja je ostala u Beogradu. Među tim porodicama bila je i porodica moga pradede Josifa Almozlina.

Slika 115. Zemun u XVIII veku

Prva inicijativa turskih Jevreja izbeglih u Zemun, za povratak u Beograd javila se krajem januara 1815. godine, ali je tada buknuo Drugi srpski ustanak. U toku 1816. godine u Zemunu se radikalnije počelo rešavati pitanje reparacije turskih Jevreja iz Zemuna u Beograd. Izbeglim beogradskim

Slika 116. Članovi porodice Almozlino sahranjeni na groblju u Zemunu

Jevrejima se sviđalo da žive u Zemunu, gde nisu plaćali nikakve poreze ni takse, a da se pojavljuju kao prodavci uvozne robe u Beogradu, gde pravi red još nije bio uspostavljen. Slično drugim Jevrejima koji su tražili odobrenje da ostanu u Zemun, i Josif Almozlino, zastupnik beogradskog Jevrejina u Beču, Haima Auriela, tražio je i dobio dozvolu za ostanak.

Kako su neki Jevreji živeli i u Beogradu i u Zemunu, obavljajući svoje poslove tako su i umirali i sahranjivani na zemunskom groblju.

Familija Almozlino iz Beograda

Kako su beogradski Jevreji voleli Srbiju kao svoju otadžbinu, često su svom prezimenu dodavali prefiks „ić“, pa tako nalazimo i neke članove familije Almozlino koji su se prezivali **Almuzlinović** ili **Almozlinović**.

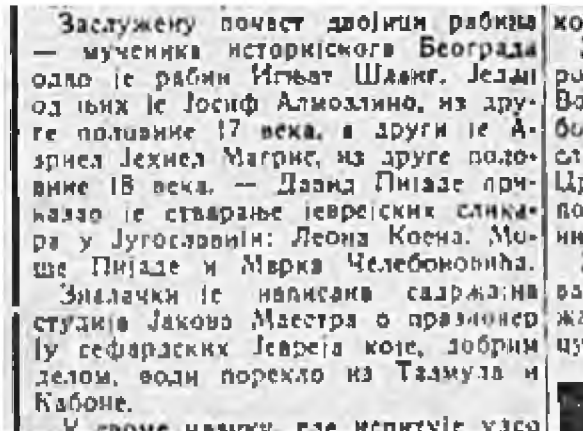
Prvo pominjanje prezimena Almosnino u Beogradu nalazimo u dokumentu-zadužnici od 25. 1. 1606. godine, gde se u predmetu Jevrejina Davida Sala, kao svedoci pojavljuju Jevreji David Baruh i **Abraham Almosnino**. I u drugom dokumentu gde beogradski trgovci Isak Adanja i Jakov Baruh 3. 11. 1611. godine, ovlašćuju dvojicu punomoćnika da ih zastupaju pred sudovima u Dubrovniku, punomoćje potpisuju kao svedoci tri beogradska Jevrejina: Salamon Mojsijev Maestro, David Pardo i **Abraham Almosnino**. (33)

1. Josif Ben Isak Almozlino (1642–1689), bio je potomak porodice sefardskih Jevreja koja je nakon inkvizicije izgnana iz Španije u Solun, a njegovi potomci su kasnije živeli u Beogradu. Poslednji Almozlino je bila moja majka, Rea Almozlino-Rot, jedna od retkih beogradskih sefardskih Jevreja, koja je preživela Holokaust. Pripadala je najstarijoj beogradskoj sefardskoj porodici.

U XVII veku bilo je u Beogradu mnogo mladih učenih Jevreja koji su verovali da im je posle smrti rabina Simhe, mesto u glavnom rabinatu. Josif Ben Isak Almosnino, slavni rabin u XVII veku, bio je sin Jichaka i unuk mnogo poznatijeg Moše ben Baruha.

Josif Almozlino doselio se u Beograd **1660. godine** iz Soluna. Josif postaje glavni beogradski rabin, osnivač škola, pisac i aktivan borac u pomaganju svom narodu. Za njegovo vreme, kao i pre i posle toga, puno je nevolja snalazilo Jevreje. Humanista i borac, rabin Josif Almozlino, upućuje se u svet da bi sakupio sredstva za otkup izgnanih Jevreja iz velikog logora koji je smešten kraj Osijeka, blizu mesta gde su 250 godina kasnije ustaše opet organizovale logor za Jevreje.

Slika 117. Iz lista *Pravda* od 14. 3. 1934. godine

Dok je boravio u Jerusalimu, Josif Almozlino je učio u Ješivi „Bet Jakov“ kod rabina i učitelja Jakova Hagiza, čiji su učenici bili čuveni rabini i naučnici. Igrom sudbine iz Hagizove škole izašlo je i nekoliko vatrenih pristalica Šabataja Cvija, iako je Josif bio jedan od njegovih najljućih protivnika. Josef Almosnino učio je u istoj generaciji sa Natanom iz Gaze, budućim vernim propovednikom dogme Šabataja Cvija.

Na poziv svoga ujaka, beogradskog rabina Jehude Lerne, mladi **Josif Almosnino** dolazi u Beograd, vrlo brzo ženi se Leom ćerkom rabina Simhe Hakoena. Simha Koen je rođen 1622. godine u Beogradu od oca Geršona, a po majci Lea je unuka budimskog rabina Simhe Frojdmana ben Hajima. Mnogi su sa zavišću gledali nagli uspon mladog Josifa Almosnina. Kada je postavljen za glavnog rabina mnogi su smatrali, da su njegovom izboru doprinele porodične veze sa rabinima Lermom i Hakoenom. Rivalstvo je ustupilo mesto intrigama, pa je tako mladi rabin Almosnino optuživan za sklonost Šabataju Cviju i njegovom pokretu, pogotovo ako se zna da je bio prijatelj iz školskih dana sa Natanom Gazetijem. U to vreme, bila je to najveća mrlja koja se mogla prišiti nekom jevrejskom duhovnom vođi. Moguće je da je rabin Almosnino imao simpatije prema tom i takvom pokretu u početku, i neku moralnu obavezu prema svom drugu Natanu Gazetiju i ljudima koji su u jednom momentu bili proganjani. Za vreme Josifa Almozlina, beogradska Jevrejska opština doživela je veliki požar u kojem je izgorela bogata biblioteka.

U to doba, Jevreji zatečeni u Beogradu, uglavnom su kao roblje odvedeni u Osiječku tvrđavu, ali su manje grupe odvođene još dalje, najčešće u gradove

Moravske. Glavnog beogradskog rabina **Josifa Almosnina** sa porodicom, Austrijanci odvođe u Moravski grad Nikolsberg (danas Mikulov u Češkoj Republici), gde ga otkupljuje mesna jevrejska zajednica, ali on uskoro umire 1689. godine u svojoj 47-oj godini. Njegovi sinovi **Jichak**, **Simha** i **Jehuda Almosnino** pronalaze godinama kasnije deo rukopisa svog oca u Carigradu, gde štampaju dva toma njegovih responsi (odgovora) pod imenom „Edut bi Jehosef“ (Josefovo svedočenje).

Slika 118. Nikolsberg (danas Mikulov) – mesto gde je rabin Josif Almosnino bio u izbeglištvu sa porodicom

Josif Almosnino, bio je izuzetno poštovan kod svojih sunarodnika, ne samo u Beogradu, već i u jevrejskim zajednicama širom Evrope. Njegova mišljenja po verskim i svetovnim pitanjima mnogi rabini su uvažavali i često se sa njim savetovali. Živeo je porodičnim životom, sa suprugom i decom. Podatak, da se njegovo ime spominje kao prvo u godišnjem pomenu uoči jevrejskog praznika Jom Kipur, dovoljno govori kakav je trag za sobom ostavio u jevrejskoj zajednici Beograda.

U periodu od 1739. pa do Prvog srpskog ustanka, 1804. godine, više puta se pominje prezime Almosnino (**Moše**, **Hajim**, **Avraham**, **Jakob**), uglavnom u dokumentima vezanim za trgovačke poslove.

2. Avraham Almozlino – rođen u Beogradu (u periodu između 1750. i 1760)

Consignation

Classen für die misfalkenden kerkofen jüden in Zemun

<i>Nummer der Jüden</i>	<i>Nachname</i>	<i>Profession</i>	<i>Alter</i>	<i>Standort</i>
1	Raphael Amar	Spinnmeister	30	
2	Schabern	"	30	
3	Isr. Almozlino	"	30	
4	Cylibon	"	30	
5	Savitso	"	30	
6	Abraham Elias	"	30	
7	Jacob Kohler	"	30	
8	Isaac Domajo	"	30	
9	David Kohler	"	30	
10	Sallamon	"	30	
11	Haim Elias	"	30	
12	Jacob Albachary	Handwerker	30	
13	Judas Kohler	Spinnmeister	30	
14	Elias Moyses	Handwerker	30	
15	Daniel Albachary	Spinnmeister	30	
16	Joseph Almozlino	Handwerker	30	
17	David Reubo	Handwerker	30	
18	Lazar Ruschy	Handwerker	30	
19	Isaac Almozlino	Handwerker	30	
20	Isaac Formo	Handwerker	30	
21	Isabella Abraham	"	30	
22	Moses Kohler	Handwerker	30	
23	Joseph Matza	"	30	
24	Abraham Moyses	Handwerker	30	
25	Isaac Salomon	Handwerker	30	
26	Asaria Jacob	Handwerker	30	
27	Schezjma Danja	Handwerker	30	
28	Jacob Elias	Handwerker	30	
29	Pometer Jenkida	Handwerker	30	
30				

Im Consignationsbuch für die misfalkenden jüden in Zemun

<i>Nummer der Jüden</i>	<i>Nachname</i>
1	Peter Páda
2	Isaac
3	Bachory
4	Scheremion
5	Daschner
6	"
7	Höttl
8	Caspar Reis
9	Joseph Baill
10	Nicola Mallonius
11	Joh. Georg Beko
12	Johann Lehman
13	Nascho H. Baies
14	Abraham Moyses
15	Allmuli
16	"
17	Oswald
18	Joh. Dorg Beko
19	Joseph Baill
20	Nicola Mallonius
21	Frankel
22	Isaac
23	Felber
24	Joseph Zabel
25	Tassigi
26	Maza Porgyuis
27	Risto
28	Lazar Nicolis
29	Dragutin
30	Luca H. Zedler

Slika 119. Popis Jevreja u Zemu iz 1812. godine

3. Josif Avrahama Almozlino – rođen između 1770. i 1780. godine bio je oženjen Esterom. Sin Avramov, Josif, kao dete je iz Beograda doveden u Zemun gde je završio školu, a zatim se vratio u Beograd, da bi se ponovo u dva maha 1807. i 1813. godine evakuisao u Zemun, radi trgovine.

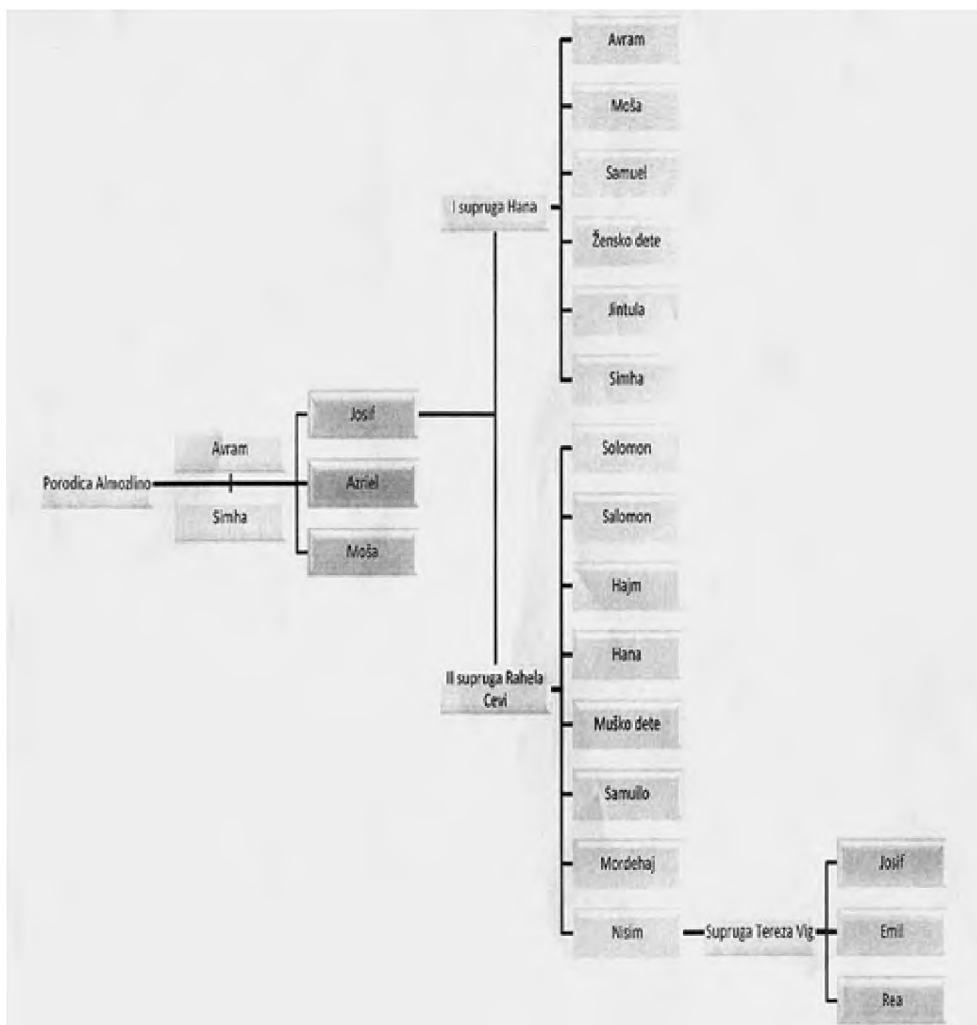
Iz starih dokumenata se vidi da je porodica Josifa Almosnina podnela molbu ispravničestvu da interveniše kod austrijskih vlasti povodom presude, po kojoj je Josef Almosnino osuđen na osam godina robije, zbog utaje veće količine novca. Almosnino je godinu i po pre toga pošao u Zemun da tamo posluje. Tada je bio povezan sa nestankom nekog bureta punog novca beogradskog Jevrejina Elijasa Konortića. Josefova supruga Estera, molila je kneza Miloša da porodicu oslobodi potraživanja od strane ortaka njenog muža. Josif je bio zatvoren već 15 meseci a ona treba da izdržava četvoro dece i još da plaća dugove. Ne znamo šta je odlučio knez Miloš povodom ove molbe, ali znamo da je na intervenciju i zahtev beogradskog vezira Abdulrahman-paše, Josif pušten na slobodu i dobio dozvolu da pređe u Beograd. Josif je sa suprugom Esterom imao nekoliko sinova i ćerki. Poznata su samo četiri imena: **Avram**, **Isak**, **Moša** i **Samuil** koji su rođeni u Beogradu. Za **Isaka** postoji podatak da je bio oženjen ženom po imenu Đintila, a za **Mošu**, da mu se žena zvala Rejna.

4. Avram Almozlino, po zanimanju boltadžija (trgovac) rođen je oko 1800. godine u Beogradu. Bio je oženjen Simhom sa kojom je imao više dece. Prema dostupnim dokumentima to su:

- **Josif** (moj pradede), rođen 1830. godine u Beogradu – umro 17. februara 1882. u Beogradu, po zanimanju bakalini.
- **Moša**, rođen 1836. godine – umro 24. decembra 1898. u Beogradu, sklopio je brak sa Rozom Adanjaom 7. aprila 1867. godine.
- **Azriel**, rođen 1841. godine – umro 25. aprila 1910. u Beogradu, sklopio brak sa Đamilom Ezra 28. septembra 1866. godine u Beogradu.

Imena ženske dece nisu pronađena.

5. Josif Avrama Almozlino (1830–1882) – moj pradede, rođen je i umro u Beogradu. Po zanimanju bio je bakalini. Nakon Prvog srpskog ustanka (1807. godine) preselio se u Zemun sa tri člana porodice. U dokumentima je nađeno da je beogradski trgovac Josif Almosnino izvezio iz Zemuna za Beograd potrošnu robu kao što su bili kape, češljevi, maramice, vunene povezače, kaiševi za opanke i drugo, a uvezao je iz Srbije med, vosak, ovčije kože i jagneća krzna.

Slika 120. Porodično stablo porodice Almozlino

Ženio se dva puta. Prva žena Josifa Almozlina, **Hana**, umrla 1867. godine u Zemu. Sa Hanom je imao sedmoro dece: Avrama, Mošu, Samuela, žensko dete, Rafaila, Jintilu i Simhu.

1. **Avram** (1854–1928) – rođen je i umro u Beogradu. Po zanimanju je bio piljar i crkvenjak u sinagogi. Bio je oženjen Beljom Katarivas, brak sklopljen 20. februara 1883. godine u Beogradu. U tom braku imao je šestoro dece. U drugom braku sa Oru Solomon sklopljenim 6. maja 1893. god. imao je troje dece.

Slika 121. Avram Almuzlino sa suprugom Oru (Zlata)

2. **Moša** (1859–1917) – rođen je i umro u Beogradu. Po zanimanju je bio piljar, bakalin. Sklopio brak sa Oru Albahari 14. avgusta 1888. godine u Beogradu. U matičnim knjigama zabeleženo je da mladoženja ima 26 godina.

Slika 122. Grob Moše Josifa Almuzlina

3. **Samuel** – rođen 1866. godine
4. **Žensko dete** – rođeno 1867. godine
5. **Rafaelo** – rođen 1868. godine
6. **Jintila** – udata za Samuela Levija, 18. juna 1878. godine.
7. **Simha** – udata za Iliju Pesaha, brak sklopljen 26. maja 1885. godine.

Posle Hanine smrti 1867. godine, Josif Almozlino se ženi **Rahelom Cevi** (1845–1913), mojom prababom. Rođena je u Beogradu, gde je i umrla.

Slika 123. Porodični spomenik porodice Josifa Almozlina na Sefardskom jevrejskom groblju u Beogradu

Sa Rakilom Josif Almozlino je imao osmoro dece: Solomona, Salomona, Hajma, Hanu, Muško dete, Samuila, Mordehaja i **Nisima**. Moj deda Nisim je bio njeno najmlađe, osmo, dete i petnaesto dete Josifa Almozlina.

1. **Solomon** – rođen 26. 12. 1868. godine u Beogradu, daljih podataka nemam.
2. **Salomon** (1870–1926) – rođen u Beogradu, oženjen Amadom (Bulisa) Haravan iz Niša. Poslednja adresa u policijskom kartonu bila je Jevrejska ulica br. 4, gde piše da je Salomon Almozlino bio sopstvenik kuće.

Slika 124. Nadgrobni spomenik Solomonu Almozlinu na Sefardskom jevrejskom groblju u Beogradu

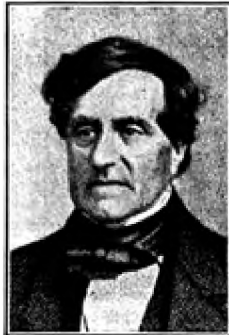

sixteenth century. He was the author of a commentary on some of the minor prophets, published among the rare commentaries. In Moses Frankfurter's large Bible, Amsterdam, 1724-27; also of a commentary on the Pentateuch, with particular regard to Rashi's commentary.

BIBLIOGRAPHY: Steinschneider, *Cat. Boeb.*, cols. 441, 1444, 1770-1771, 2404; *idem*, *Hebr. Bibl.*, p. 124; *Pinar*, *Bibl.*, *Jud.*, i, 40; Kayserling, *Bibl. Exp. Port.*, *Jud.*, pp. 10, 11; Carmoly, *Le Fapelle Almosino* (reprinted from *L'Univers Israélite*, 1850), in *Littérature des Orientis*, iii, 639; Sanchez, *Poeyria Castellana Anterior al siglo*, xv, pp. 165 et seq.; *Jerc. Quart. Rev.*, xl, 130; Gfanz, in *Monatschrift*, xlii, 23 et seq.

P. DE S. M.

Solomon Almosnino: Secretary to the Bevis Marks Synagogue (Sephardic), in London, England; born Sept. 5, 1793; died in London, 1878. He was descended from an ancient Spanish family, his grandfather, who was chief rabbi of Gibraltar, having migrated to England in the middle of the eighteenth century. In the year 1814 Almosnino was appointed clerk to the secretary of the Bevis Marks Synagogue, and on the death of the secretary, in 1821, was elected his successor. He practically managed the affairs of the congregation; and its entire funds passed through his hands. He was concerned in all the historical events of his community for half a century. Being entirely bowed up in his work, all his hopes, fears, and aspirations were concentrated in the *malakad-room* (vestry-room) at Bevis Marks. His modest and unassuming kindness won for him the respect and friendship of all sections of the community.

Solomon Almosnino.

BIBLIOGRAPHY: *Jews. Chron.* and *Jews. World*, January, 1878, G. L.

ALMS: A word derived from the Greek *Eleos* (mercifulness), used by Greek-speaking Jews to denote almost exclusively the offering of charity to the needy, from a feeling of both compassion and righteousness (*zedakah*). (See LXX. on Prov. xii, 21, and Dan. iv, 24.) The word "almsgiving," however, is far from expressing the full meaning of the Hebrew *zedakah*, which is, charity in the spirit of uprightness or justice. According to the Mosaic conception, wealth is a loan from God, and the poor have a certain claim on the possessions of the rich; while the rich are positively enjoined to share God's benefices with the poor. A systematic mode of relief of the needy was, therefore, provided by the law and by the institutions of the synagogue (see CHARITY). But all these provisions could not entirely remove want. "The poor shall never cease out of the land," says the lawgiver, and commands: "Thou shalt open thine hand wide unto thy brother, to thy poor, and to thy needy, in thy land" (Deut. xv, 11). In the course of time the giving of Alms out of mercy and without regard to the permanent relief of the recipient, became a meritorious practise, possessing, like sacrifice, the power of atoning for man's sins, and redeeming him from calamity and death. The verse Prov. xi, 4 (compare xvi, 6, xxi, 3) was

©JewishEncyclopedia.com

expounded in this sense: "Water will quench blazing fire; so doth almsgiving make atonement for sins." "Lay up alms in thy store-house; it shall deliver thee from all affliction" (Eccles. iii, 90, xxix, 12).

Accordingly, King Nebuchadnezzar is told by Daniel: "Break off thy sins by righteousness [*zedakah*—almsgiving] and thine iniquities by showing mercy to the poor" (Dan. iv, 27), and

Talmudic Conception. both Daniel and the king become models of charity (Midr. Zutpa, Cant., ed. Buber, p. 21). (See ALTAR.) The entire story of Tobit is a lesson on almsgiving and its redeeming powers (Tobit, i, 8, 16; ii, 14; iv, 7-11; xii, 8, 9). "Alms deliver from death and purge away all sin" (compare Prov. xi, 4); whence the custom of giving Alms at funerals (see ZEPHARIM BOX).

"Every one who occupies himself with charity shall behold the face of God," as it is written (Ps. xvii, 15, *Heb.*): "I behold Thy face by almsgiving" (*sedek*; see Midr. Teh. (a. B. H. 10a). Almsgiving, prayer, and fasting constituted the three cardinal disciplines which the synagogue transmitted to both the Christian church and the Mohammedan mosque (see Tobit, xii, 9; and compare Matt. vi, 1-18; and the Koran, where almsgiving, called *zakat* (Aramaic *zakuta*), or *sadaqa* (*zedakah*), is always mentioned in connection with prayer (sura ii, 40, 104; ix, 64). The Mandaeans, too, made almsgiving (*sedka*) and fasting the means of obtaining eternal life and bliss (see Brand, "Mandaische Schriften," pp. 28 et seq.). According to Rab Asai of the third century, "almsgiving is equal in value to all other commandments" (B. B. 9a; compare Luke, xv.): "It saves man from sudden, unnatural death and the soul from doom" (R. Johanan, B. B. 10a, after Prov. x, 2): "Almsgiving is more than any sacrifice, though personal charity is superior even to almsgiving" (R. Elazar, Suk. 49b). It, R. Elazar states also that it should precede prayer, taking Ps. xvii, 15 also to mean, "After almsgiving I shall behold Thy face," B. B. 10a. Like *ve-each* fast-day was virtually an occasion for almsgiving, as the day's offerings were handed over to the poor (Ber. 66). Compare Midr. Zutpa, Cant., ed. Buber, p. 21: "The Israelites fast and give their food and that of their children to the poor"—quoted by Origen, "Homilies to Leviticus," x. (see also Aristides, xv, 2).

"Almsgiving is a powerful paraclete (mediator) between the Israelites and their Father in heaven; it brings the time of redemption nigh" (B. B. 10a). In allusion to the various Biblical passages concerning *zedek* and *zedakah*

The Gift of King Monobazos.—righteousness in the sense of almsgiving—Tract., Pesah, iv, 20 (also B. B. 12a) narrates a story of King Monobazos, the husband of queen Helena of Adiabene, who lived about the year 18. He is in the legend probably confounded with his son Isates, who, after his father's death, became a convert to Judaism, and sent—in addition to the rich gifts of his mother—large sums to Jerusalem for the relief of the poor (Josephus, "Ant." xx, 2, § 5). "When the generous gifts he had bestowed upon the poor, in the time of great famine, provoked the protests of his brothers, who reproached him for having thus squandered what his royal ancestors had gathered together, he replied:

"My ancestors laid up here on earth; I to heaven (Ps. lxxv, 12):
My ancestors laid up treasures where the human hand can reach them; I, where no human hand can reach them (Ps. lxxix, 15):
My ancestors laid up treasures that bear no fruit; I, such as bear fruit (Am. ii, 10):
My ancestors laid up treasures of Mammon; I, treasure of souls (Prov. xi, 30):

3. **Hajim** (1872–1923) – rođen je i umro u Beogradu. U matičnim knjigama umrlih piše da je bio oženjen.

Slika 126. Hajim Almuzlino, Sefardsko jevrejsko groblje u Beogradu

4. **Hana** (1874–1941) – rođena u Beogradu, venčana u Obrenovcu 1900. godine. Hanin suprug, Haim Amodaj bio je trgovac (rođen u Kalafatu-Rumunija). Stradali su u logoru na Starom sajmištu. Imali su sina i ćerku Bertu koja je živela u Francuskoj, udata za francuskog oficira. Berta je bila jedina od svoje uže porodice koja je preživela Holokaust. Upoznala sam je prilikom dolaska u Beograd (1960. god.), kada je obilazila moju majku.

Slika 127. Berta Amodaj, ćerka Hane Almuzlino-Amodaj
udata u Francuskoj Viet

5. **Muško dete** rođeno 1875. godine.

6. **Samuilo** (Ćamilo) – rođen 1877. godine u Beogradu. Bio je glumac, pevač i kafedžija. Prvi brak sa Oru (Zlata) Albahari zaključen je 26. 11. 1900. godine. Drugi brak je zaključio sa Venezijanom (Vezom) Alkalaj 5. 6. 1906. godine.

Slika 128. Samuilo Almozlino (Ćamil Ćamilović) Boldogasonj 1916. godine, pozorišni kostim iz komada „Dido“

Slika 129. Kafana „Dardanelli“ na uglu Kralja Petra i Dušanove (kafana o kojoj je mama govorila) gde su moji često odlazili porodično

7. **Mordehaj** – rođen 1879. godine u Beogradu. Prema podacima iz *Vojnog službenog lista* od 16. 3. 1903. godine primio je pravoslavnu veru i dobio ime **Marko Stanimirović**. (3)

Slika 130. Marko (Mordohaj) Almuzlino u kafani „Dardanelli“, 1902. godine sa školom igranja „TALE“

8. **Nisim** (moj deda) – rođen 12. 2. 1881. (MKR 5282/5271 9/87 str.), u Beogradu, apotekar, oženjen Terezom Vig, otac troje dece (Josif, Rea, Emil). Ubijen od strane četnika 1941. godine. (36)

Mr ph. Nisim Josifa Almozlino (1881–1941), apotekar

Slika 131. Nisim Almozlino, kao oficir Jugoslovenske vojske

Nisim Almozlino, moj deda, bio je potomak familije Almozlino koja je iz Španije, preko Soluna, stigla u Beograd. To je jedna od najstarijih, najpoznatijih i najbrojnijih beogradskih jevrejskih porodica. Nastanili su se u Beogradu početkom XVII veka. Osim Beograda, idući za svojim, poslom porodica Almozlino naselila se i u nekoliko gradova u Srbiji (Niš, Novi Sad, Zemun, Šabac, Pančevo...). Članovi te familije bili su različitih profesija i imovnog stanja, ali vrlo solidarni između sebe. Jedna crta ih je sve krasila, bili su velike patriote kada je bilo pitanje opstanka srpske države. Borili su se u Balkanskim ratovima, Velikom ratu i Drugom svet-skom ratu. (37)

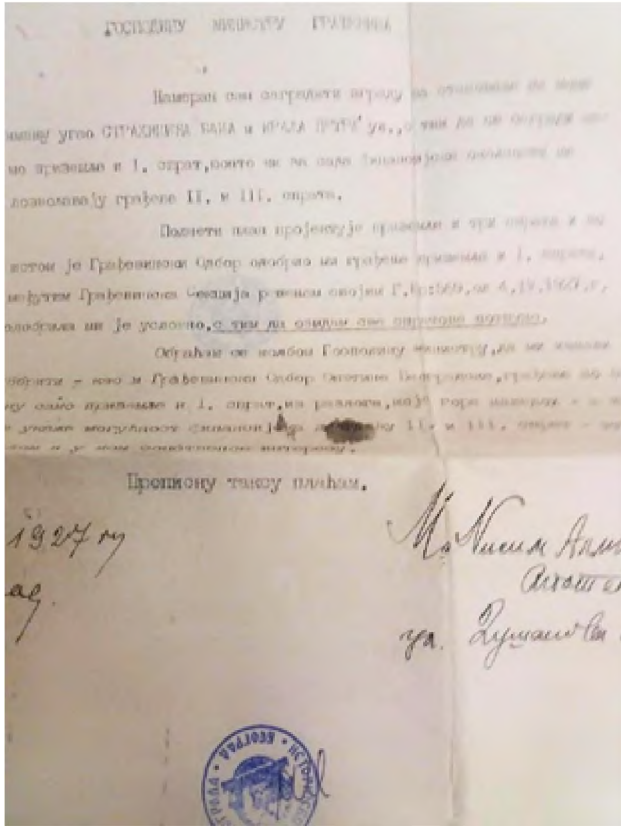
Nisim Almozlino, rođen je u Beogradu 1881. godine, kao poslednje, najmlađe dete od oca Josifa i majke Rahele Almozlino (rođene Cevi). Nisim je rođen nepunih godinu dana pre smrti svoga oca. U porodici gde je razlika u godinama između njega i najstarijeg polubrata Avrama bila 27 godina, bila mu je pružena pažnja svih članova porodice. Bio je dobar đak i kao takav poslat je u Beč na studije farmacije. Po povratku brzo je otvorio apoteku na Dorćolu, na uglu ulica Kralja Petra i Strahinjica Bana. (38)

Улица 7 јула почетком XX века

Slika 132. Predratna slika ulice u kojoj je bila kuća sa apotekom Nisima Almozlina

Nisim je bio predratni poznati beogradski apotekar. Mama je pominjala da je bio poznat po izradi specijalnih globula. Svojoj apoteci daje naziv „Beli orao“, po odlikovanju koje je nosio iz Prvog svetskog rata. Videvši nadolazak Holokausta prodao je apoteku, zajedno sa licencom, 1935. godine mr Đorđu Naumoviću. (39)

Slika 133. Dozvola Nisimu Almozlinu o izgradnji zgrade na Dorćolu

Kao i druge kuće na Dorćolu iz tog doba, kuća Nisima Almozlina imala je u prizemlju po dva prostrana dućana (u ovom slučaju apoteku), dok su se na spratu nalazili stanovi u koje se ulazilo stepenicama sa dvorišne strane. Pored toga, ispod svake od dorćolskih kuća postojali su i duboki zasvođeni podrumi (Nisim je imao bogate magazine apoteke gde su se pored ostalog čuvali i različiti čajevi). Druge dorćolske kuće bile su među sobom povezane prostranim podrumima o kojima se i danas raspredaju priče. U ranom detinjstvu, deca su se zavlčila po još dostupnim podrumima koji su ličili

na nekadašnje kalemegdanske kasarne. Zna se da je vojni inženjer de Morez, koji je projektovao ovu prostornu celinu na Dorćolu, bio poznat i kao graditelj rovova i podzemnih prokopa Kalemegdana.

Nisim je sagradio zgradu na Dorćolu, koja je imala prizemlje, gde je bila smeštena njegova apoteka, i jedan sprat na kome je živela porodica Almozlino. Po rečima njegove ćerke Ree, napravio je jake temelje kako bi kasnije mogao da sazida još dva sprata, da bi sve troje njegove dece imalo po sprat.

Slika 134. Nisimova apoteka „Beli orao“ (slika iz 1935. godine)

Nažalost, kuću sa apotekom i svojom licencom mr Nisim Almozlino je prodao uoči Drugog svetskog rata, nadajući se da će porodicu izvesti iz zemlje i spasti od dolazećeg Holokausta. O odlasku iz zemlje nisu se složila njegova deca koja su već uveliko radila u naprednom pokretu SKOJ-a. Pare od prodate kuće su većinom pokradene, deo je opljačkan prilikom njegovog ubistva, a mali deo koji je ostao kod njegove ćerke predat je NOV-u za duvan za vojnike na frontu.

Nakon prodaje kuće sa apotekom, Nisim je otvorio drogeriju na ime svoje žene Terezije u Vasinoj ulici.

«Alma» Nisim Almozlino drogerija Vasina ulica.

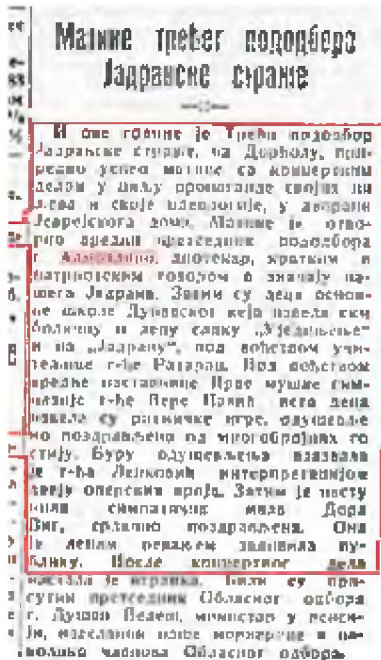

Ova drogerija na malo osnovana je u decembru 1936 godine. Još nije protokolacije sprovedena. Osnivač i vlasnik je T. Magistra Pharmacija N. Almozlina supruga Nisina Almozlina 48 godina stara, udata 3 dec. Radnju vodi kao poslovođa Nisina Almozlina apotekar koji je preko 25 godina imao apoteku na uglu Kralja Petra i Strah Bana ulici gde je imao a kuću ali je propao i morao kuću i apoteku prodati. Lager se ceni na din. 100.000, kredita ne uživa. Potraživanje nema jer ne daje na kredit. Robu kupuje za gotovo ~~xxxxxxxxxxx~~ jer ne uživa nikakav kredit već mora pre odašiljanja robe iz fabrike položiti pare u banku. Radi vešibom sa Jugosl. Udruženom Bankom. Napokretnost ni on ni njegova žena ne poseđuju. Firija za lokal je din. 1.000, koju se plaća uređo. Nameštenika ima 1 prodavačicu i 1 monka. U ličnom pogledu opisan je sa rezervom. Za kreditne poslove nemože da dodje u obzir.

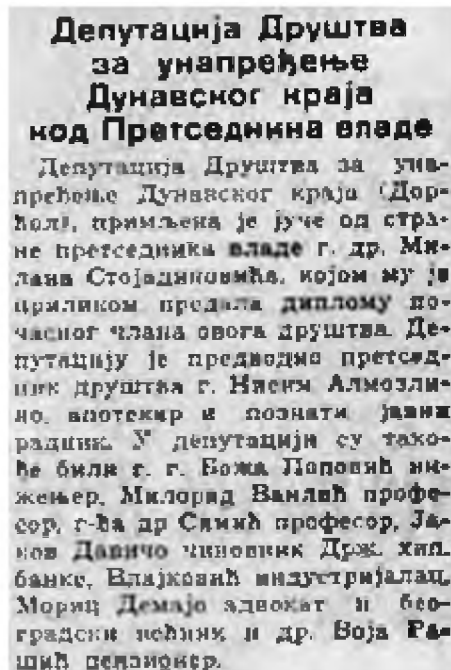
Неср. 28.1.1937.

Slika 135. Dokument o otvaranju drogerije na ime Tereze Almozlino

Nisim je najviše voleo da se druži sa starijim bratom Samuilom-Ćamilom (poznatim glumcem, pevačem i kafedžijom) ali i sa ostalim članovima uže i šire familije. Često je boravio u Beču kod starijeg brata Solomona. Po priči moje majke, pomagao je siromašnije članove porodice, bio je često darodavac i dobrotvor u školama na Dorćolu. (40, 41)

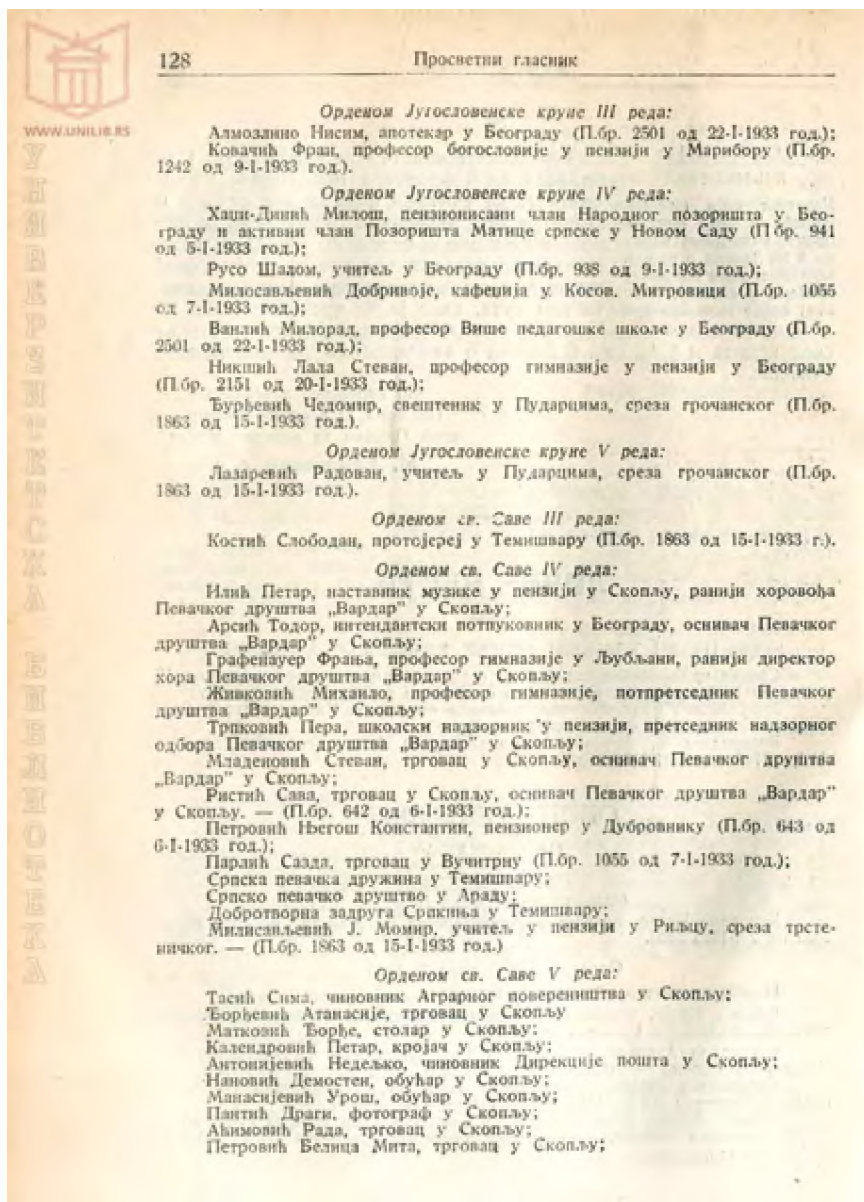

Slika 136. Objavljeno u listu Pravda 15. 3. 1933. godine

Slika 137. Objavljeno u listu Vreme 10. 7. 1936. godine

Kao učesnik Prvog svetskog rata Nisim Almozlino je nosio čin rezervnog potpukovnika. Bio je solunski borac, nosilac Albanske spomenice i ordena „Beli orao sa mačevima“. Sa srpskom vojskom prešao je Albaniju i sudelovao u borbama na Solunskom frontu.

Slika 138. Ukaz o odlikovanju Nisima Almozlina

Za vreme Velikog rata Nisim Almozlino se u Grčkoj venčao sa Terezom Vig, koja je poticala iz aškenaške porodice iz Novog Sada. Nisim je radio kao apotekar u bolnici za rekonvalescente u Vodenu, danas Edesa u Grčkoj, gde je Tereza bila bolničarka. Tu im se i rodio prvi sin, Josif-Alma, 17. septembra 1917. godine. (33)

Slika 139. Bolnica za rekonvalescente u Vodenu, gde su radili Tereza i Nisim (1917. god.)

U članku „Priznanje Jevrejske Domaje“ autora Nisima Almozlina, opisuje se proslava 1917. godine u Solunu, posvećena proglasu engleske vlade obnovi Palestine. Po pozivu Velikog Rabinera Solunskog, gospodina Majera, Nisim Almozlino je bio lično prisutan u Solunu gde je između ostalog dao opis grada: *Solun leži na jednom malom uzvišenju, a na obalama Solunskog zaliva, varoš koja broji do 200.000 stanovnika, a od kojih su dve trećine Jevreji, drugim rečima čisto jevrejska varoš. Ima lepих, i modernih zgrada, kao i starih turskih, od kojih je bio jedan čitav kraj, nazvan turskim krajem sa uzanim malim ulicama. Moderni je kraj pored obale morske, sa jednom vrlo dugačkom ulicom, koja je u dužini preko 5 km a pruža se od železničke stanice, do samoga dvora, gde je bio sultan Abdul Hamid u zatočenju. Sinagoga ima preko 70, ali je u nesrećnom požaru koji je izbio avgusta 1917. uništeno preko 60 sinagoga, kao i preko 8.000 kuća, mahom Jevrejskih.*

ЖИДОВСКА СВИЈЕСТ - ŽIDOVSKA SVIJEST

KULTURNO-POLITIČKI TJEDNIK

U svakom broju... (Small text on the left side of the masthead)

Članak za preporučeno... (Small text on the right side of the masthead)

Broj 72.

Sarajevo, 19. tjera 5680

7. maja 1920.

God. II

Поздрав Јеврејског Домаја.)

Свиом је познато, Јеврејима и нејеврејима, историјски промисли, који је извршио Јеврејског Домаја у новембру месецу 1917. го, о симболима према Царинственом пореци, да је новим обичајем Јеврејске државе у Палестини. И да је овај Јеврејски влада узела на себе иви програм, да Јеврејска држава врати, обнови иачи, нову стару државу Палестину.

Тај дан историјског промисла Јеврејске државе, приликом је од свих Јевреја на свету, као највећа и историјски Јеврејства. И да би остала трајна успоница ког историјског датума, готово се се у свима иви-вањим државама Јеврејске, објављиваје

...и у Сарају, и крај Јеврејског... (Continuation of the article text)

...Свиом је познато, Јеврејима и нејеврејима... (Continuation of the article text)

...Јеврејског Домаја... (Continuation of the article text)

...Јетро је био обавезан и извршити... (Continuation of the article text)

...Породица која настаје, која је при-... (Continuation of the article text)

...и други објавио... (Continuation of the article text)

...У првином симболима је био... (Continuation of the article text)

...После савице ствари Божје... (Continuation of the article text)

Slika 140. Izvod iz članka koji je napisao Nisim Almozlino, 1917. godina

Nisim Almozlino je dao i opis same proslave na koju je bio pozvan: *I pored te strašne katastrofe, koja je zadesila Jevreje u Solunu, ipak su Jevreji sa radošću prihvatili ideju Velikog Rabinera i svi uzeli učešća na proslavi godišnjice. U predveće, dana proslave, već se je mogao opaziti po neki okićeni dom svim savezničkim zastavama i jevrejskim, a kada je dan osvanuo, Solun je bio obučen u svečanom rubu. Gotovo sve zgrade jevrejske i nejevrejske bile su okićene svim savezničkim zastavama kao i jevrejskim, tako da se nije ni video spoljni deo zgrada sem krovova. Na ulici od Vejas kule do dvora Venizelosa, bilo je nekoliko trijumfalnih kapija sa jevrejskim, francuskim i grčkim natpisima. U toj ulici gde je bila sinagoga 'Bet Šaul', gde će se i svečana služba održati, u*

blizini njenoj okićeno je sa šimširo. Da bi se došlo do same sinagoge, mora se proći jednom malom ulicom i za tim u dvorište sinagoge. Sinagoga je u sredini dvorišta, dosta velika da bi mogla da primi preko 2.000 duša, oblik je starog vizantijskog stila kao što su se obično i gradile sinagoge u starom vremenu. Unutarnji deo sinagoge je sličan svim jevrejskim sinagogama sem onaj veliki pokrivač, koji pokriva vrata Svete dveri (Peteha) u kome se drži Sveto pismo, koji je bio od same kadife sa pozlaćenim jevrejskim slovima, koji čini jedini ukras u svima sinagogama. Jutro je bilo oblačno i nagoveštavalo kišu, a koja je već uskoro počela silno padati. Vreme je bilo vrlo hrdavo, te po jutru smo mogli dan poznati. Iako je bilo tako hrdavo vreme, još od rana jutra svet se tiskao ulicama Solunskim, odeven u novome ruhu, zakićeni Jevr. Nacionalnim značkama, a najviše se svet tiskao u ulici od Bejas kule do spomenika gde je ubijen grčki kralj Đorđe – i same sinagoge. Tramvaji u toj ulici nisu radili, usled te svečanosti. Pored mase sveta, koja je pritiskala tu ulicu, zauzele su sa jedne i druge strane jevrejske korporacije, sa svojim nacionalnim zastavama i društvenim natpisima. Pri ulazu u sinagogu postavljena je muzika jevrejskog gimnastičkog društva sa svojom četom u lepim uniformama. Svečano blagodarenje zakazano je tačno u 10¼ časova.

Naveo je i prisutne delegacije: Već u 9^{3/4} časa počeli su pristizati razni izaslanici, diplomatsko telo, među prvima engleski predstavnici sa osobljem, zatim američki, francuski, belgijski, srpski i ostali saveznici kao i predstavnici neutralnih država: Španije, Holandije, Švedske, Norveške itd. Vojni predstavnici savezničkih i neutralnih država, najviši komandanti vojske Solunskog fronta, kao general Gijomo, komandant Istočne vojske sa osobljem štaba, engleski generali, ministar vojni Srbije đeneral G. Mih. Rašić, sa svojim adutantima, predstavnici civilnih grčkih vlasti, zatim šef Generalštaba grčke vojske đeneral Danglis sa svojim štabom, i drugi oficiri istočne vojske.

Dao je i opis same svečanosti: Sinagoga je bila dupkom puna sveta iz sviju klasa, koja je obučena u svečanome ruhu, oficiri u paradnim uniformama, ukoliko su je tada imali. Veliki Rabiner, obučen u svečanom belom ornatu, stajao je pred Svete dveri (Peteha) okrenut licem vratima ulaza sinagoge. Sa desne strane od njega stajao je Diplomatski kor, a sa leve generali sa vojnim predstavnicima savezničkih i neutralnih država. U sredini sinagoge je bila katedra sa nekoliko Jevr. Sveštenika i predstavnici Jevr. Opštine na čelu sa svojim predsednikom. Tačno u 10¼ čas. oglasi se početak svečane službe Božje. Nasta u sinagogi veliki tajac. Veliki Rabiner počeo je svečanu službu sa molitvom, koja se u tim prilikama čita, uz činodejstvo jednog engleskog i jednog francuskog Rabinera, koji su bili tada u istočnoj vojsci. (42)

Iz Prvog svetskog rata Nisim, Tereza i Josif su se vratili u Beograd, na Dorćol. Nisim je bio ubeđeni demokrata, javni radnik i predsednik „Društva za uređenje Dorćola“. Veoma se angažovao u podizanju nove škole u Dušanovoj ulici. Rea se sećala perioda kada je redovno slao priloge (za praznik Svetom Savi) deci u školu, bio je njihov veliki dobrotvor. (43)

Slika 141. Nisim je bio dobrotvor osnovne škole na Dorćolu

U arhivima se nalazi opis škole, današnje i brodarske gimnazije: *Početakom 20. veka školu su posećivala i muška i ženska deca, mada su imala svoje posebne razrede i nisu se mešala, pa su muška deca ulazila na glavni ulaz iz Dušanove ulice, a ženska na sporedni iz školskog dvorišta. Muška odeljenja su bila odvojena od ženskih dvokrilnim vratima koja su bila zaključana. U školi je bilo najviše srpske dece, a zatim jevrejske koja su živela u Jevrejskoj maloj, gde je ovaj narod bio gusto naseljen, i nešto malo cincarske dece. Jevrejska deca su bila većinom deca španskih Jevreja Sefarda. Prema upisnici IV razreda iz 1924/25. godine, vidimo da je od 26 učenika bilo 9 Srba i 17 Jevreja. Od toga troje dece intelektualaca a 23 fizičkih radnika. Uspeh učenika je bio sledeći: 8 odličnih, 10 vrlo dobrih i 8 dobrih. Godine 1927, upravitelj škole predložio je Ministarstvu prosvete da osnovna škola na Dorćolu dobije naziv 'Janko Veselinović', što je Ministarstvo i odobrilo. Na početku 1932. godine škola je brojala oko hiljadu đaka, od kojih oko 700 Srba, 250 Jevreja i oko 60 katolika*

i muslimana. Najveće školske svečanosti bile su proslava Sv. Save i Vidovdan kao završetak školske godine. Pomoć đачkih roditelja i humanih društava bila je velika. Svake godine 100–150 siromašnih učenika dobijali su odelo i obuču. Na tavanu školske zgrade, sve do rata živeli su i stvarali poznati akademski slikar Petar Lubarda i vajar Živorad Mihajlović.

*Već prvih dana okupacije 1941. godine, škola prestaje da nosi ime Janka Veselinovića. Za vreme Drugog svetskog rata nije konstatovan ni jedan slučaj nedrugarskog i nepatriotskog držanja među nastavnicima škole. Ova škola je položila veliki broj žrtava u toku Drugog svetskog rata. Prilikom bombardovanja Beograda 6. aprila 1941. godine, poginuli su nastavnik Petar Kozomarić i nastavnica Ljubica Poljakova. Sa sigurnošću se zna da su svoje živote, od učenika, u borbama širom zemlje položili **Josif Almuzlino** i **Emil–Hajim Almuzlino**. Učenica Bela Baruh je streljana 1943, a Jelena Demajo i učiteljica Estira Ruso nestale su u ratnom vihoru. Može se naslutiti sudbina učenika – Jevreja ove škole, kada se zna da je neposredno pred rat u Beogradu živelo 12.000 Jevreja, a da je preživelo samo njih 1.115.*

Nisim Almuzlino je bio član i masonske lože u Beogradu.

Članovi masonskih loža u Beogradu 1940.

Adanja Dr. Sima – advokat, Adanja Dr. Solomon – lekar, Azriel Isak – arhitekt, Albala Dr. David – lekar, Aleksijević Mita – veliki župan u penziji, Aleksić Jovan – senator, Alkalaj Aron – glavni sekretar Hipotekarne banke, **Almuzlino Nisim – apotekar**, Adam Dr. Adolf – sekretar švajcarskog poslanstva, Ambrožić Dr. Matija – profesor univerziteta, Andrić Dr. Ivo – ministar na strani, Antić Dr. Dimitrije – profesor univerziteta, Antula Milan – sekretar ministarstva trgovine i industrije, Arandelović Dr. Dragoljub – profesor univerziteta...

Slika 142. Izvod iz spiska masona 1940.

Kao protivnik konkordata, Nisim je bi hapšen od strane tadašnjih vlasti. Vlada Milana Stojadinovića potpisala je 1937. godine konkordat sa Vatikanom, kojim se Katoličkoj crkvi daju znatna prava na polju obrazovanja, socijalnih, javnih i humanitarnih delatnosti, čemu se naročito protivila Srpska pravoslavna crkva i patrijarh Varnava. Posle velike krize u društvu, vlada je na kraju odustala od konkordata.

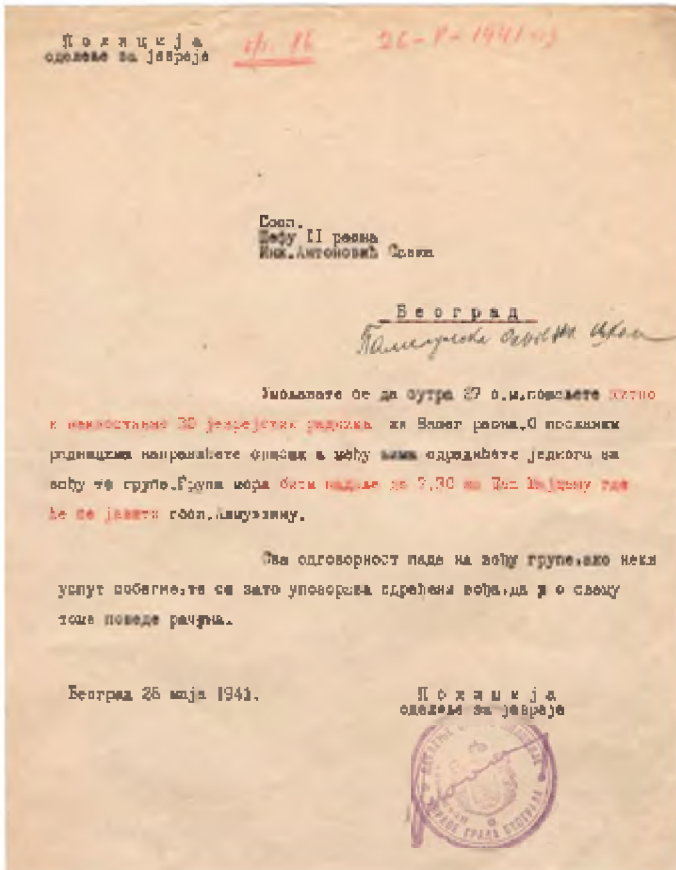
Slika 143. Nisim Almozlino

Pored sina, Josifa–Alme, koji je rođen u vihoru Velikog rata u Grčkoj, 1917. godine, Nisimu se 13. oktobra 1919. godine rađa ćerka Rahela–Rea (moja majka), a par godina kasnije, 7. septembra 1923. godine i drugi sin Elias–Guta ili kako su ga u familiji zvali, Bubika.

Sve troje Nisimove dece je odraslo na Dorćolu. Bili su đaci Osnovne škole „Janko Veselinović“ i Prve beogradske gimnazije. Od pet članova uže

porodice Almozlino, samo je jedan član preživeo Holokaust – moja majka Rea Almozlino.

Krajem maja 1941. godine nemačka Vojna uprava izdala je Uredbu koja se odnosila na Jevreje, a u kojoj se sankcionišu, ukoliko se ne pridržavaju već uvedenim merama registracije i nošenja žute trake. Tada je definisano ko se smatra Jevrejinom u smislu propisa koji su od ranije uvedeni u Nemačkoj, to jest koliko posto krvi ili stepena predaka nejevreja neko mora da ima, pa da ne potpadne pod udar proganjanja. Uredbom je Jevrejima zabranjeno da mogu biti javni službenici, veterinari, apotekari, vlasnici ili službenici vaspitnih, umetničkih ili drugih javnih ustanova. Jevrejima je zabranjen pristup u kafane, kupatila, tramvaje i sl. Naređeno im je da moraju da prijave celokupnu imovinu. Ovom uredbom je „ozakonjeno“ postupanje sa Jevrejima kao nižom rasom ljudi, zgaženom nacističkom čizmom.

Slika 144. Naredba za prinudni rad

Slika 145. Dušanova ulica 1941. godine

Nisim Almozlino posle okupacije odlazi u Aranđelovac i uspostavlja vezu sa Čačanskim partizanskim odredom u kojem su već bila dva njegova sina. Stavio je na raspolaganje deo svoje imovine (od prodaje kuće, apoteke i licence).

Nisimova deca su pripadala naprednom pokretu, pa kada su u proleće 1941. godine morala da beže iz Beograda (zbog učešća mlađeg sina u diverzantskim akcijama), cela se porodica pridružila NOP-u. Roditelji sa ćerkom Reom su izbegli u Čačak. Posle oslobođenja Čačka, mr Nisim je radio na organizovanju apotekarske službe u sastavu NOV, na sakupljanju sanitetskog materijala i organizovanju sanitetskog skladišta.

Potresen smrću svog mlađeg sina Emila (avgust 1941. godine), otišao je sa suprugom u Ovčarsku banju, gde su ga uhvatili četnici, opljačkali i mučki ubili.

Četnici su ubili Nisima Almozlina, misleći za njega da je neki viši partizanski funkcioner. Saznali su da kod sebe ima dukate, ostale od prodate kuće i apotekarske licence. Opljačkan je i ubijen septembra 1941. godine kod Čačka u Ovčarsko-kablarskoj klisuri. Međutim, istina je bila drugačija. Nisim je bio demokrat, pristalica Ljube Davidovića, koji je voleo svoju zemlju i svoju decu sa kojom je krenuo u borbu protiv okupatora. Iz knjige *Čačanski kraj i NOB – slobodari na stratištima*, u spisku stanovnika čačanskog kraja (bivši Jelički, Ljubički, Trnavski i Takovski srez) koji su ubijeni izvan borbe od strane četnika Draže Mihailovića tokom Drugog svetskog rata, navodi se i stradanje Nisima Josifa Almozlina. Bio je magistar farmacije, rođen 1881,

u Beogradu. Navodi se da je bio nosilac Albanske spomenice, pobjegao iz Beograda sa porodicom i stupio u Čačanski NOP odred, ubijen u Ovčar Banji 21. novembra 1941. godine. (44)

Nisim je znao za predratne aktivnosti svoje dece, kojima se u početku protivio i nastojao je da ih spreči. Kasnije, kada je video, po početku rata, šta se dešava onda je odobravao rad svoje dece (iz pismenog iskaza Ree Almozlino-Rot). (6)

U toku Drugog svetskog rata pored cele šire porodice koja je stradala u logorima, poginuli su mu supruga Tereza i dva sina Josif i Emil, dok se samo ćerka Rea, magistar farmacije, potpukovnik JNA, spasla. (8)

Porodica Almozlino, koja je u Beogradu brojala preko 200 ljudi, stradala je u odmazdama nad Jevrejima. Prva odmazda je bila avgusta 1941. godine, zbog paljenja nemačkog kamiona, kada je ubijeno 122 Jevreja. Počelo je sistematsko odvođenje Jevreja u logore. U Beogradu su bila 4 masovna hapšenja, prvo krajem avgusta, a poslednje i najveće 18. oktobra 1941. godine. Tada su internirani svi preostali Jevreji, oko 3.500 ljudi. Uhapšene su zatvorili najvećim delom u logoru kod Topovskih šupa (sadašnja Autokomanda), a ostatak u logor na Banjici. Odatle su ih odvodili na streljanje prema potrebama odmazdi. Nemačka vrhovna komanda u Srbiji dala je detaljna uputstva o uništenju Jevreja kao talaca. Za žene i decu odlučeno je da se zatvore u sabirni logor (Sajmište) i kasnije su ubijeni u proleće 1942. godine. (45, 46)

3. Logor Topovske šupe

Tabanovačka 1

Slika 146. Kasarna kraljević Andreja Karadorđević – logor Topovske šupe

Tereza Almozlino, rođ. Vig (1892–1943)

Rođena je 1892. godine u Novom Sadu od oca Emila–Samu i majke Rožike–Belgrad.

A gyermek neve		Nem		Állapota		A gyermek anyja		A gyermek apja	
1	Antónia	♀	1892	1892	1892	Emil Samu	Rožika Belgrad	Emil Samu	Rožika Belgrad
2	8 ^o Sára	♀	1892	1892	1892	Emil Samu	Rožika Belgrad	Emil Samu	Rožika Belgrad
3	9 ^o Teréz	♀	1892	1892	1892	Emil Samu	Rožika Belgrad	Emil Samu	Rožika Belgrad
4	9 ^o Sára	♀	1892	1892	1892	Emil Samu	Rožika Belgrad	Emil Samu	Rožika Belgrad
5	23 ^o Mándor	♂	1892	1892	1892	Emil Samu	Rožika Belgrad	Emil Samu	Rožika Belgrad
6	24 ^o Lipót	♂	1892	1892	1892	Emil Samu	Rožika Belgrad	Emil Samu	Rožika Belgrad

Slika 147. Izvod iz matične knjige rođenih Tereze Vig, sinagoga u Novom Sadu

Tereza je imala je 4 sestre: Elzu, Melaniju, Sofiju i Doru. Po maminjoj priči, sestre Vig rano su ostale bez roditelja.

Tereza je bila prvi put udata u Novom Sadu za Mađara, koga napušta i odlazi na Solunski front kao bolničarka (postoje dokumenta u Novom Sadu).

U Grčkoj, za vreme Prvog svetskog rata Tereza upoznaje Nisima Almozlina, apotekara. Udaje se i u Vodenom rada najstarije dete Josifa zvanog Alma. Po povratku u Beograd, zajedno sa suprugom osniva dom i porodicu kojoj je odana. Vodi veliko domaćinstvo uz apoteku, učestvuje u životu dorćolskih

Jevreja i redovnim kontaktima sa porodicama svojih sestara kao i mnogobrojnom Nisimovom porodicom. U njihovoj kući se školuje Lazar Lotvin, sin njene sestre Elze iz Maradika.

Slika 148. Sestre Vig: Dora, Elza, Tereza, Sofija

МКВ

РЕПУБЛИКА СРБИЈА

ГРАД НОВИ САД

ОПШТИНА _____

ИЗВОД ИЗ МАТИЧНЕ КЊИГЕ ВЕНЧАНИХ

У матичну књигу венчаних која се води за матично подручје НОВИ САД под текућим бројем 76 за годину 1915 извршен је упис закључења брака:

Место закључења брака, а ако је брак закључен у иностранству и држави	НОВИ САД, НОВИ САД	
Дан, месец и година закључења брака	22. ДВАДЕСЕТ, ДРУГИ МАЈ 1915.	
Име	жењика	невесте
	MANÓ	TERÉZ
Презиме	SZERESI	WIG
Јединствени матични број грађана		
Дан, месец и година рођења	24. АВГУСТ 1888.	09. ДЕЦЕМБАР 1890.
Место и општина-град рођења, а ако је лице рођено у иностранству и држави	СУБОТИЦА	НОВИ САД
Држављанство	—	—
Пребивалиште и адреса	—	НОВИ САД
Име и презиме родитеља супружника	оца	NÓSHAN SCHÖNANG
	мајке	ROZÁLIA EPSHEIN
Презиме које су супружници узели при закључењу брака	SZERESI	SZERESI
Напомене уписа и забелешке:	—	
Број: <u>XV 202-1/2014-6559</u>	у <u>НОВИ САД</u>	
дана <u>03.12.2014</u>	Петарс матичник	
0 1402337	НОМЕРА ЗАПИСНИКА	

Slika 149. Izvod iz matične knjige venčanih Tereze Vig (Novi Sad 2014)

Tereza učestvuje u životima svoje dece, podržava ih u njihovoj naprednoj borbi i zajedno sa njima odlazi u partizane. Sa suprugom i ćerkom Reom izbegla je 1941. godine iz Beograda ka Arandelovcu. Posle streljanja mlađeg sina Emila i ubistva supruga, zajedno sa ćerkom Reom odlazi sa partizanima na slobodnu teritoriju. Pošto je Rea stupila u Čačanski bataljon II proletherske brigade, Tereza odlazi u centralnu bolnicu gde je sve vreme predano radila sa ranjenicima. Dalje u toku rata kreće se sa Centralnom bolnicom. Priključuje se pokretu i jedno vreme radi pri Vrhovnom štab. Stradala je sa mnogim

ranjenicima i bolničkim osobljem u V ofanzivi u borbama na Sutjesci 1943. godine. Njena ćerka Rea je pričala da je dugi niz godina po povratku u Beograd iz partizana, osluškivala korake i iščekivala majčin povratak.

Slika 150. Nisim, Emil i Tereza u Vrnjačkoj Banji (1936. god.)

Slika 151. Spomenik partizanskim žrtvama na Sutjesci

Terezina sestra **Elza** bila je udata za Efraima Lotvina. Živeli su u Maradiku. Imali su dvoje dece, Lazara i Rožiku. Lazar je gimnaziju pohađao kod svoje tetke Tereze u Beogradu. Zajedno sa njenim sinovima odlazi u partizane. Jedino je on preživio Holokaust od svoje uže porodice. U logoru su mu stradali roditelj i sestra Rožika Lotvin-Kariljo sa mužem Avramom Kariljo. Lazar Lotvin se oženio Natalijom Božić sa kojom je imao dvoje dece, Josifa i Gordanu. Gordana osniva porodicu i sa suprugom Bojanom Golubovićem rađa Danka i Miodraga i dalje dobija unuke Stefana, Lazara i Sofiju–Doru. Tako se kroz Gordanine unuke nastavljaju imena članova očeve porodice.

Druga sestra **Sofija**, udata za Emila Šozbergera, bila je bankarska službenica u Beču. Nakon smrti roditelja i muža, godine pred rat živi u svojoj kući na Dorćolu u Ulici Strahinjčića bana 72, sa sestrom Dorom Vig.

Dora je bila glumica. Živela je u Americi. Pred rat se vraća u Beograd i otvara Bombonjeru u Kolarčevoj ulici. Strada sa celom porodicom i širom familijom u logoru. (47)

Melanija se udala za Arpada Girinfilda. Zajedno su stradali u logoru. (8)

Slika 152. Dora Vig – glumica (SAD, 1936)

Slika 153. Dora ispred svoje Bombonjere u Kolarčevoj ulici (1940. god.)

Josif–Alma Almozlino (1917–1942)

Slika 154. Josif–Alma Almozlino

Stariji sin Nisima Almozlina, student iz Beograda, rođen je 17. 9. 1917. godine u Vodenu, danas Edesa (Grčka), gde su oba roditelja bili učesnici Prvog svetskog rata (majka – bolničarka, otac – apotekar). Alma je postao član SKOJ-a u gimnaziji 1935. godine, a član KPJ 1936. godine. Još u srednjoj školi učestvovao je u naprednom omladinskom pokretu. Po završetku gimnazije studirao je dve godine medicinu, gde je bio vrlo aktivan u udruženju studenata. Godine 1939. postaje sekretar osnovne organizacije KPJ Medicinskog fakulteta. Zatim prelazi na studije prava i zapošljava se u Gradskoj opštini u Beogradu. Aktivno je učestvovao u skautskoj organizaciji, a zatim u BOTIC-u. Godine 1940. učestvovao je sa Ivom Lolom Ribarom ispred Beogradskog univerziteta na Međunarodnom omladinskom kongresu u

Parizu. Neposredno po okupaciji pristupio je NOP-u, sakupljao oružje i sanitetski materijal. Aprila 1941. godine pošao je kao dobrovoljac u vojsku. Kapitulacija ga je zatekla u Sarajevu. Izbegao je zarobljeništvo i vratio se u Beograd. Prema partijskim direktivama radi na organizovanju diverzantskih akcija, učestvuje u paljenju kioska i novina *Novo vreme*, prikupljanju oružja. Posle jedne akcije paljenja nemačkih kamiona, u kojoj je učestvovao njegov mlađi brat Emil, morao je da se krije, kao i cela njegova porodica.

Otac Nisim je u Beogradu ostavio novac od prodaje kuće i apoteke pod šifrom koju je znao samo Alma. Pošto je Alma rekao drugovima za šifru, novac je uskoro sav uzet (iz izjave Ree Almozlino u istorijskom arhivu).

Alma još neko vreme ilegalno radi u Beogradu da bi krajem jula 1941. godine stupio u NOV gde je bio izabran za člana sreskog komiteta KPJ Takovo. Od početka avgusta bio je borac u Čačanskom odredu a zatim u Drugoj proleterskoj brigadi gde učestvuje u borbama. Alma je bio veoma omiljen kod drugova u četi, umeo je da razgovara sa ljudima. Kada bi došlo do ofanzive bio je pravi borac. Učestvovao je u borbama na Bugojnu i Kupresu. Poginuo je na Kupresu 3. avgusta 1942. godine, istoga dana, samo godinu dana kasnije, kao i njegov mlađi brat Guta, koji je streljan 3. avgusta 1941. godine. Alma je toga dana išao ispred jedinice kao prethodnica sa drugom, starim robijašem iz Sremske Mitrovice. Obojica su poginuli. Rea se nalazila takođe tu u blizini na položaju. Neki borac ju je uhvatio za rame i rekao da joj je brat poginuo. Odgovorila je „Znam, tačno pre godinu dana“. Objasnili su joj da je poginuo i drugi brat. Tada je Rea zanemela. Jednostavno, nije mogla više da govori od bola i tuge. Mnogo godina kasnije, iako je teško i sa tugom pričala o svojim, Rea je rekla da je Alma poginuo sa metkom u leđima. Sahranjen je u selu Blagaj pored malog jezera. Sahranila ga je sestra Rea, koja zbog direktive nije smela da zaplače. Grob je kasnije našla po sećanju 1982. godine kada ga je obišla sa svojom porodicom (suprug, kćerka Mirka, zet Vlada i unuka Ivana). (48, 49)

Slika 155. (slika sa mesta gde je poginuo Alma)

Hajim (Emil) Guta Almozlino (1923–1941)

Slika 156. Emil Almozlino

Rođen je 1923. godine u Beogradu. Srednju školu je završio u Prvoj muškoj gimnaziji u Beogradu aprila 1941. godine. Uprkos propisima da se Jevrejima zabranjuje pohađanje gimnazije, proleća 1941. godine Emil je završio gimnaziju. Kao odličan učenik, jedan od najboljih iz generacije, oslobođen je mature i dobija svedočanstvo o položenoj maturi. Tada ima tek 18 godina. Već u VI razredu je postao član SKOJ-a, a čim je fašistička Nemačka napala zemlju, javio se kao dobrovoljac u vojsku. Vrlo je aktivan u naprednom omladinskom pokretu u Prvoj muškoj gimnaziji. Član jevrejskog društva „HAŠOMER HACAIR“ (u prevodu „Mlada garda“ – socijalističko-cionistički omladinski pokret sekularnih Jevreja). Neposredno po okupaciji uključio se u sastav jedne omladinske udarne grupe. Jula 1941. godine učestvuje u diverziji-paljenju jednog nemačkog kamiona u Ruzveltovoj ulici u Beogradu.

Jаша Алмули: ЖИВОТ И СТРАДАЊА НАШИХ ЈЕВРЕЈА

Почетак стрељања талача

Затим је 21. маја 1941. већина Војне управе издала фашисту Урбулу која се од поседа на Јевреје и Цигане. У оклопу Јевреја ова је самоодговорно већ узетом мере регистрације и постоје...

Елиас Алмозлино славно немачки камјон због чега су стрељани 22. београдски Јевреји. - Сае мушке Јевреје воде као таче у логор у Тополским шупама. - Немачки командант у Србији наређује савршене одмазде. - Капањени свих комуниста, Јевреја и „националистички и демократски настројених лица“

пријаве целокупну земљину, забранило да истом располажу и предложено постојељног комесара у свим јеврејским родољима и предлозима. Већина свих ствари већ је била узетима, тако да је Урбула од 21. маја 1941. била тежа зрота „доказана“ поступања са Јеврејима као нижем расом...

Јевреји су дужни предати своја радио апарате и хладњаке

Два Јеврејска партизана у Београду, који су у јулу 1941. године извршили самоодмазде, извршили су самоодмазде. Пошто је радио апарат и хладњаке који су узети од Јевреја, партизани су их предали немачкој полицији. Други партизани добили су да одвоје на стрељање према јеврејима одмазде.

Подвиг са трајничним последицама

4. VII 1941. стрељано је 13 комунистички функционера и Јевреја због апетита који је извршио на војној касарни „Србија“.

за предлогу је као партизанка болничарка у италијанској војсци. Стрела је јавна само одстрајења, узела носом рата. Неколико Партизанских екипација, која се налазила у једној од окупационих зона, извршила је самоодмазде на једном од окупационих зона. Стрела је јавна само одстрајења, узела носом рата. Неколико Партизанских екипација, која се налазила у једној од окупационих зона, извршила је самоодмазде на једном од окупационих зона.

Две антијеврејске мере извршене дошавши авиати и Немци

као и ставностиву, окупација да ће у случају вандала на немачке војводе и функционере бити стрељани. Друге партизани добили су да одвоје на стрељање према јеврејима одмазде. Пошто је радио апарат и хладњаке који су узети од Јевреја, партизани су их предали немачкој полицији.

Slika 158. Objava u streljanju prve grupe Jevreja

U listu Danas od 12. i 13. februara 2005. godine objavljen je feljton Danka Vasovića pod nazivom „Prvo masovno streljanje u Jajincima“, odakle prenosim citat: Do prvog masovnog streljanja Jevreja u Beogradu došlo je na dan 29. jula 1941. godine. Popodne 26. jula 1941. 17-godišnji Haim Almozlino zapalio je jedan nemачки kamion. Almozlino je, iako primećeno, uspeo posle izvršenog dela da pobjegne. Još iste večeri naredila je Policija Savezu jеврејskih veroispovedničkih opština da saopšti svim Jevrejima da odmah sutradan, 27. jula dodu na Tašmajdan. Organi saveza uspeji su da to naredenje saopšte samo malom broju lica, jer je isto stiglo kasno, skoro neposredno pred sam policijski čas za Jevreje. Ipak se na dan 27. jula, skupilo na Tašmajdanu kod Požarne komande oko 1.200 muškaraca. Na Tašmajdan došao je toga dana sam referent za jеврејska pitanja u Gestapu, SS-potporučnik Stracke. Po njegovom naredenju organi jеврејske policije i Ljotičeva milicija podelili su došavše u grupe po profesijama, postrojili ih u redove i svakog desetog izdvojili na stranu; skupili su na taj način 120 ljudi. Tek je tada Stracke saopštio sakupljenim o aktu „sabotaže“ koji je izvršio Almozlino, dodavši da je izdvojena lica za držao kao taoce, i da će isti snositi sve posledice učinjenog „zločina“ ako se Almozlino

do 18 časova istog dana ne pronade i ne preda nemačkim vlastima. Stracke je taoce pod stražom uputio u požarnu komandu, ostale poslao na rad. Tokom dana i u noći između 27. i 28. jula pobjeglo je 13 lica, tako da je u zoru 28. jula, kada su ih pripadnici Ljotičevih odreda, povelili na streljanje, ostalo svega 107 talaca. Iz neke od gestapovskih tamnica uzeli su Nemci još 15 lica, tako da su ukupno bila 122 čoveka. Taoce su prebacili kamionima na streljiste u Jajincima i tamo ih streljali. Jedan od šofera koji ih je prevezao pričao je kasnije vatrogascima iz Požarne komande da su Jevreji junački podneli svoju sudbinu i hrabro se držali pred Nemcima do poslednjeg časa. (50)

Sutradan u istom listu izneti su netačni podaci da se Almozlino odmah prijavio nemačkim vlastima, da je uhapšen i odveden na streljanje. Greška je učinjena i u knjizi *Zločin fašističkih okupatora i njihovih saradnika protiv Jevreja u Jugoslaviji* poznata kao „Crna knjiga“ u izdanju Saveza jevrejskih opština Jugoslavije. (51)

U listu *Danas* od 17. 2. 2005. pod naslovom „GUTA SE NIJE PREDAO“ Aleksandar Lebl je objavio sledeće – Citat: *Haim Almozlino, zvani Guta nije se predao nego je otišao u partizane i poginuo je u borbama protiv Nemaca u zapadnoj Srbiji, a o okolnostima pogibije ima više verzija. (52)*

Uzimanje i streljanje talaca (Vojin Dimitrijević), bilo je još pre Drugog svetskog rata zabranjeno po međunarodnom pravu, ali su nemačka vojska i okupacione vlasti to činile i čak objavljivale. U Srbiji je važila „norma“ od 100 talaca za svakog ubijenog i 50 za ranjenog nemačkog vojnika. Međutim, streljanje 122 taoca u zoru 28. jula 1941. godine nije bilo u okviru te naredbe već je cilj bio zastrašivanje naroda. Da se Guta predao to ne bi izmenilo sudbinu Jevreja.

Istina je drugačija. Guta je uspeo da pobjegne iz Beograda zajedno sa Almom i Lazarom. Krenuli su u partizane u fijakeru, lepo obučeni u pratnji neke bake koja ih je predstavljala kao svoje unuke i 1. avgusta stupa u NOV, u Čačanski partizanski odred, kao borac i bolničar.

Grupa omladinaca išla je ka Stjeniku, brdašcu kraj Čačka gde je trebalo da se priključe partizanima. Znalo se da se tu organizuje partizanski odred. Izdajom jednog lugara njihova četa je bila opkoljena. Pošto su Nemci imali obaveštenje o organizaciji partizanskog odreda oni su opkolili Stjenik. Ova grupa organizovanih partizana se probijala ka vrhu brda, Alma je bio napred, a Guta treći od njega. Uskoro su primetili da Gute nema. Nisu mogli da se zadržavaju jer su im Nemci bili za petama. Kasnije su saznali da je sa Gutom bio učitelj Cile Radovanović, inače njegov prijatelj od ranije, izdavali su zajedno neke partizanske novine. Učitelj je bio ranjen, a Guta je hteo da ga izvuče po svaku cenu.

Verovatno se zbog prijateljstva nisu razdvajali ni u najtežim trenucima. Njihovo sporo kretanje je omogućilo Nemcima da ih uhvate. Obojica su streljani. Pošto je Guta znao malo nemački držeci se vrlo hrabro uzvikivao je Nemcima da neće moći pobediti Partiju. Nemci su ih zarobili i streljali u prisustvu seljaka koji su morali da prisustvuju tom činu, kod manastira Stjenika u selu Banjica kod Čačka. Tako je Guta žrtvovao svoj život. Seljaci su kasnije pričali o hrabrom omladincu koji gine sa poklicima o slobodi.

Манастир Стјеник

Slika 159. Mesto gde je streljan Emil Almozlino

Nemački vojnici, nekrofli – ljubitelji tuđe smrti, slikaju streljanje. Nije prošlo dugo vremena, jedinica u kojoj se borio stariji brat Josif, napada grupu Nemaca među kojima je kod jednog našao sliku sa streljanja svog brata. Prema podacima, iz dnevnika jednog ubijenog Nemca u akciji mesec dana kasnije a u kojoj je učestvovao i Josif, Emilov stariji brat, piše da se Emil držao izvanredno hrabro kličući komunističkoj partiji i slobodi, pozivajući na borbu protiv okupatora.

U vreme stradanja mlađeg brata, Rea je sa roditeljima bila u okolini Čačka. Susreli su se sa Almom, koji je u početku izbegavao da kaže roditeljima šta se desilo sa Gutom. (6, 8)

Mnogo godina kasnije u svom Partizanskom dnevniku Rodoljub Čolaković piše pod naslovom „Srce mog naroda“: „Na putu za Dragačevo zaustavio sam se na Stjeniku ispod Jelice planine, kod Čačka, gde je izdajom napadnut Čačanski odred i gde su blizu jednog izvora seljaci sahranili dva streljana borca. Sedeo sam blizu groba i razmišljao o beogradskom gimnazijalcu Jevrejину Almozlinu, koji je poginuo samo zato što nije hteo da ostavi samog ranjenog druga Srbina. Sada ovde leže ispod Stjenika, u zajedničkom grobu

Тела убијених бораца Александра Радловића и Гуте Алмозлића

Slika 160. Telo ubijenog Gute

na koji je nečija ruka probola prost krst od letve uvezan žicom, na mestu gde se spajaju krakovi. Neveštom rukom neko je napisao na krstu „ovde leže tela dvojice nepoznatih ljudi, bog neka im dušu oprosti“. (53)

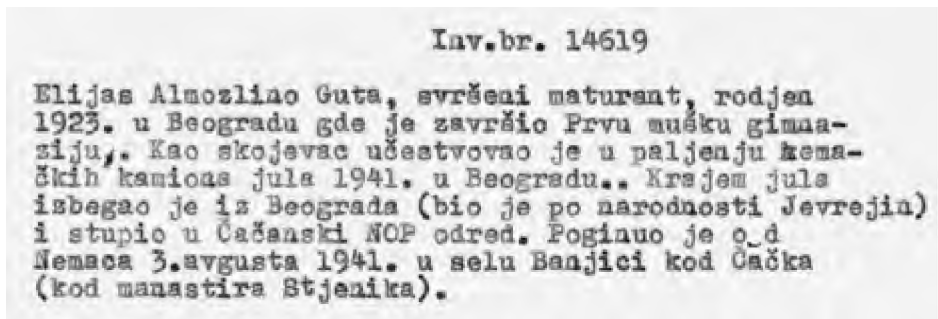
Seljaci su posle streljanja i odlaska Nemaca sahranili telo u blizini crkve na Stjeniku. Po oslobođenju Čačka, Emilov otac je dao da se izradi metalni sanduk i sahranio ga na Čačanskom groblju u grobnici nekog stranca. Sahrani su prisustvovali borci čačanskog odreda među kojima je bio i njegov brat od tetke Lazar Lotvin. Sahranjen je u metalnom kovčegu da bi jednog dana mogao biti prenesen u rodni Beograd, što je kasnije i učinila njegova sestra Rea. Tragajući za posmrtnim ostacima brata u maju 1969. nađen je dobro očuvan kovčeg u jednoj grobnici na Čačanskom groblju. Prenos posmrtnih ostataka za Beograd pomogli su predstavnici saveza boraca u Čačku. Reina je želja bila, kako je navela u dokumentu obraćajući se Odeljenju za komunalne poslove Gradske skupštine Beograd, da Emilovo telo bude sahranjeno u Beogradu, gde se rodio gde je njegova porodica živela i gde je počeo revolucionarnu borbu. Rea je imala i poseban razlog da sahrani Gutu u Beogradu da bi na njegovom grobu označila i spomen na ostale članove uže porodice koji su svi poginuli u borbi.

Rea je ispunila očevu želju i prenela telo mlađeg brata Gute u Beograd 1969. godine. Metalni sanduk iz grobnice u Čačku je prenesen i telo je kremirano u Beogradu. Sanduk je imao stakleni deo gde se još uvek videla valovita Gutina kosa i crveni džemper koji mu je sestra Rea ištrikala pre odlaska u partizane. Na sahrani ekshumiranih ostataka dirljiv govor je održao Radivoje Lola Đukić, Emilov nerazdvojni drug iz gimnazije. Urna je kasnije, posle Reine smrti, prenetu u porodični grob na Sefardsko jevrejsko groblje. To je grob Reine bake po kojoj je i dobila ime (Nisimove majke). Na grobu

su uklesana imena Reinih stradalih roditelja (Nisim je ubijen u Ovčarsko-kablarskoj klisuri 1941. godine, Tereza je nestala na Sutjesci 1943. godine) i starijeg brata Alme koji je poginuo i sahranjen na Kupresu 1942. godine. U Čačku je po okončanju rata, napravljena zajednička spomen grobnica i podignut spomenik partizanima poginulim u ratu u okolini Čačka. Spomenik prikazuje ranjenika u ležećem položaju pored koga stoji vezan partizan (Guta i njegov ranjeni drug Cile).

Slika 161. „Spomenik hrabrosti“, Čačak. Ovaj spomenik je podignut u čast palih boraca partizanskog odreda.

Slika 162. Istorijski arhiv grada Beograda (54)

Za vreme Drugog svetskog rata, mnogobrojna beogradska familija Almuzlino (Almozlino), gotovo je nestala. Od ruku nacista stradalo je više od 200 članova ove familije. Od malog broja preživelih većina je ostala u Beogradu,

dok su pojedini emigrirali, uglavnom u Izrael. Danas u Beogradu žive njihovi potomci, ali prezime Almuzlino (Almozlino) više ne postoji. (55, 56)

Otrgnuti iz zaborava

Nemoguće je opisati živote svih članova porodice Almuzlino, ali ima pojedinaca koji to zavređuju. Ulazeći na Sefardsko jevrejsko groblje u Beogradu sa desne strane se vidi veliki spomenik poginulim Jevrejima u Balkanskim ratovima i u Prvom svetskom ratu. Među poginulim ratnicima često se može pročitati prezime **Almozlino**.

Slika 163. Spomenik poginulim Jevrejima u Balkanskim ratovima i u Prvom svetskom ratu, Sefardsko jevrejsko groblje u Beogradu

Prezime	Ime oca	Ime	God. rod.	God. smrti	Parcela	Red	
296	Almuzlimus			1893	I	2	28
272	Almuzlino	I			V	8	167
275	Almuzlino	I		1915	V	3	50
274	Almuzlino		1871	1935	VI	2	24
276	Almuzlino	R		1926	VII	5	113
273	Almuzlino	Jos.			XV	12	153
277	Almuzlino	J	1872	1924	Poprečna levo	Desno	31
278	Almuzlino	M	1866	1922	VI	2	24
279	Almuzlino	A		1932	XV	10	57
280	Almuzlino	Isak		1912	V	8	170
283	Almuzlino	Jichak		1899	II	1	12
281	Almuzlino	Josif		1917	V	1	3
282	Almuzlino				XIII	4	91
284	Almuzlino	A		1926	VII	8	176
285	Almuzlino	M		1918	VII	7	150
289	Almuzlino	A	1922	1929	XIII	4	91
287	Almuzlino	M		1916	V	3	50
290	Almuzlino	Rafael		1916	V	2	29
288	Almuzlino	Moša		1912–1919			
291	Almuzlino			1902	III	5	102
292	Almuzlino	I			XIII	1	6
294	Almuzlino		1879	1906	IV	7	162
293	Almuzlino		1871	1939	VIII	7	120
295	Almuzlinović			1914	Gučevo Mač. kamen		
297	Almuzlinus	M		1912	V	7	141
259	Almozlino	M	1868	1920	Gl. aleja levo		38
271	Almozlino	J	1854	1928	VIII	7	120
260	Almozlino	Avram	1841	1910	IV	2	27
261	Almozlino	Mošo		1900	III	6	129
262	Almozlino	Moša			IV	7	146

Prezime	Ime oca	Ime	God. rođ.	God. smrti	Parcela	Red		
265	Almozlino	Avram	Josif	1928	Poprečna levo	levo	7	
266	Almozlino	Moša	Klara	1895	II	5	99	
267	Almozlino	Aron	Moša	1912–1919				
263	Almozlino		Neti-Ester	1891	1929	VIII	6	102
268	Almozlino	Rufa	Rafajlo	1868	1937	X	3	45
269	Almozlino	ž. Josifa	Rakila	1845	1913	Poprečna levo	levo	7
569	Almozlino	Rot	Rea	1919	1993	Poprečna levo	levo	7
270	Almozlino		Solomon	1871	1926	Poprečna desno	levo	44
264	Almozlino		Tuca-Josif	1880	1932	IX	7	127

Slika 164. Spisak sahranjenih članova porodice Almozlino na Sefardskom jevrejskom groblju u Beogradu

U grobnici **Josifa i Rakile Almozlino**, na Sefardskom jevrejskom groblju u Beogradu 1993. godine sahranjena je i njihova unuka **Rea Almozlino-Rot** (moja majka). U grobnicu su preneti i posmrtni ostaci Reinog mlađeg brata **Emila Almozlina** sa Čačanskog groblja, streljanog u Drugom svetskom ratu. U spomen na svoju suprugu i njenu porodicu (roditelje i braću), moj otac, **Nikola Rot**, dao je da se uklešu imena oca **Nisima**, njegove žene **Tereze** i njihovih sinova **Josifa i Emila**.

Tu je 2007. godine sahranjen i Rein suprug dr Nikola Rot. Danas ovaj grob obilaze njihovi potomci: Reine i Nikoline ćerke (Vera i Mirka), unuci (Mirko, Ivana, Marko i Goran) i prauunci (Ema, Vuk i Stefan).

Šetajući beogradskim Sefardskim jevrejskim grobljem nailazimo na spomenike umrlim članovima porodice Almozlino:

Moša Almuzlinović, podnarednik 1. čete, 3 baterije 6. puka, 1. poziva. Rođen je u Šapcu 10. avgusta 1891. godine. Po zanimanju je bio zlatar. Bio je dobrovoljac u Balkanskim ratovima, bolničar, odlikovan je. U februaru 1914. godine služio je redovan vojni roku u Šapcu u činu kaplara, gde ga je zatekao rat sa Austrougarskom. Kao podnarednik, teško je ranjen 10. novembra 1914. godine na Mačkovom kamenu. Umro je podlegavši ranama, 25. novembra 1914. godine u Valjevskoj bolnici.

Samuilo-Sima Almuzlino, redov 1. čete, 1. bataljona, 7. puka, 2. poziva, po zanimanju moler. Učestvovao u oba Balkanska rata, umro po povratku iz ropstva, 8. novembra 1918. godine u Beogradu.

Slika 165. Moša Almozlino

Slika 166. Samuilo-Sima Almozlino

Povodom dvadeset godina bitke kod Jedrena 1913. godine izašao je članak o jevrejskim borcima u srpskoj vojsci, koji su zajedno sa svojom braćom Srbima izvojevali pobjedu kod ovog grada.

Posle rata u izjavi o stradalnoj porodici, napisano lepim Reanim rukopisom, zapisano je:

U Holokaustu stradali su najbliži članovi porodice Almozlino i Vig:

- U partizanima: Nisim, Tereza, Josif i Emil
- Na Sajmištu: Čamilo, Mika, Hana Almozlino-Amodoj, Bukica Amodoj, Elza Vig Lotvin, Efreim Lotvin, Rožika Lotvin-Kariljo, Avram Kariljo, Vig Dora, Melanija Vig-Grinfeld i Arpad Grinfeld

Slika 167. Grobovi porodice Almozlino

Slika 168. Pod brojem 13, označen je Solomon Almuzlino, trgovački agent, Nisimov rođeni brat. List *Politika* od 28. marta 1933. godine, str. 8

Family Name	First Name	Father's Name	Place Of Origin	Year Of Birth
Almozlino	Andelko	Samuilo	Beograd	1895
Almozlino	Andelko	Mošo	Beograd	1875
Almozlino	Avram	Aron	Beograd	1920
Almozlino	Avram	Josip	Beograd	1909
Almozlino	Bele	Jakob	Skopje	1914
Almozlino	Bjanka	Salamon	Višegrad	1927
Almozlino	David	Josip	Beograd	1918
Almozlino	Elijas	Nisim	Beograd	1923
Almozlino	Ester	Mošo	Beograd	1939
Almozlino	Hana	Josip	Beograd	1888
Almozlino	Josif	Nisim	Beograd	1917
Almozlino	Lujza	Isak	Bitola	1916
Almozlino	Moriz	Josip	Beograd	1907
Almozlino	Nisim	Josif	Beograd	1894
Almozlino	NN	NN	Beograd	1895
Almozlino	NN	NN	Beograd	1905
Almozlino	Rifke	Sabitaj	Niš	1878
Almozlino	Rifke	Mošo	Beograd	1937
Almozlino	Roza	Andelko	Beograd	1900
Almozlino	Sabitaj	Andelko	Beograd	1912
Almozlino	Samika	Andelko	Beograd	1925
Almozlino	Simo	Josip	Beograd	1914
Almozlino	Streja	Amdelko	Beograd	1903
Almozlino	Tereza	Emil	Beograd	1901

Slika 169. Spisak stradalih iz porodice Almozlino u Holokaustu
(dokument dobijen iz Izraela)

Nakon uništenja skoro celokupnog jevrejskog stanovništva Beograda, njihova nepokretna imovina je oduzeta i prodavana putem licitacije preko Hipotekarne banke. Tako dobijena sredstva, srpska država morala je da uplati nemačkoj banci Bankferain na ime „ratne odštete“. Veliki broj kuća porodice Almozlino, uglavnom na Dorćolu, ostao je prazan i njihova imovina je pripala državi. Samo mali broj je pripao sekvestriranoj imovini. Preživelim naslednicima nije vraćena. (45)

Znam da je u našoj zemlji, pre Drugog svetskog rata, bilo uobičajeno da se za pripadnike jevrejske zajednice piše: Srbin, Mojsijeve vere. To je napisano i na

grobnici porodice Almozlino. Onda je došao rat i svi koji su bili „Mojsijeve vere“ morali su da nose žute trake, a ubrzo zatim su pobijeni.

„Bilo je nekih sretnika koji su uspjeli da nabave dokumenta kojima su dokazivali da imaju drugo ime i prezime i, naravno, da pripadaju nekoj drugoj verskoj zajednici, najčešće hrišćanskoj. Zahvaljujući tome oni su preživeli nacističke progone, a kada je rat završen oni su, dokazavši ko su, dobili isprave na svoja nekadašnja imena i vratili se jevrejskoj zajednici. Posle Drugog svetskog rata, u vreme Titove Jugoslavije, religija je proglašena opijumom za narod. Ljudi koji su svoje verske praznike praznovali, činili su to krišom, a u crkve nije bilo preporučljivo odlaziti. Najveći deo stanovništva je, vadeći svoje nove isprave, pisao da su Jugosloveni. Oni koji su pisali da su Srbi, Hrvati, Makedonci ili nešto slično, smatrani su šovinistima“. (Iz *Glasa razuma*)

Презиме	Име	Историјски	Година рођења	Земљина	ИП
Алмузлино	Алфонсо	Бенедикт	1925	Умјатик	579
Алмузлино	Андреј	Марија	1877	Радич	380
Алмузлино	Андреј	Емилија	1895	Трговиштво у Београду	581
Алмузлино	Бруно		1901		582
Алмузлино	Бруно	Анђелија	1900	Деловица	383
Алмузлино	Ђорђе	Ђорђе	1925	Умјатик	184
Алмузлино	Моиса	Андреј	1933	Трговица	385
Алмузлино	Моиса	Бруно	1895	Трговица	386
Алмузлино	Моиса	Емилија	1885	Трговиштво у Београду	587
Алмузлино	Наташа		1881	Деловица	183
Алмузлино	Розалија	Моиса	1903	Деловица	188
Алмузлино	Рубен	Емилија	1900	Деловица	389
Алмузлино	Рубен	Андреј	1879	Трговиштво у Београду	181
Алмузлино	Самуило	Андреј	1921	Трговиштво у Београду	384

Презиме	Име	Историјски	Година рођења	Земљина	ИП
Алмузлино	Евоја	Наташа	1909	Деловица	590
Алмузлино	Евђија	Андреј	1904	Радич	188
Алмузлино	Њево	Јовија	1877	Келовица	393
Алмузлино	Албан	Моиса	1872	ПЕТИТИТИ НАСТАВИТЕЛИ	594
Алмузлино	Радич	Јовија	1876	Деловица	595

Slika 170. Iz baze podataka o žrtvama Holokausta – Staro sajmište iz familije Almuzlino/Almozlino (nastavak na sledećoj strani)

Презиме	Име	Име оца	Година рођења	Занимање	ИД	
*	Алмозлино	Јова	Јосиф	1923	ученик	344
*	Алмозлино	Јосиф	Аврам	1891	трговац	345
*	Алмозлино	Јосиф	Аврам	1887	трговац	384
*	Алмозлино	Јосиф-Јова	Берух	1925	ученик	343
*	Алмозлино	Јохан	Моше	1925	ученик	346
*	Алмозлино	Аврам	Арон	1921	књижевни помоћник	329
*	Алмозлино	Аврам	Јосиф	1908	лекар	330
*	Алмозлино	Аврам	Нисим	1922	ученик	331
*	Алмозлино	Анђелко	Самуило	1893	трговац	332
*	Алмозлино	Арон	Аврам	1894	трговац	333
*	Алмозлино	Ашер	Нисим	1924	ученик	334
*	Алмозлино	Берух	Јосиф	1896	трговачки помоћник	335
*	Алмозлино	Берта	Хајим	1896	домаћица	336
*	Алмозлино	Дана	Анђелко	1925	кројачка радница	339
*	Алмозлино	Данка		1924	ученица	337
*	Алмозлино	Ерих	Берух	1919	студент	340
*	Алмозлино	Зифа	Сабита	1876	домаћица	341
*	Алмозлино	Исак	Аврам	1931	ученик	342
*	Алмозлино	Исак	Аврам	1891	царински посредник	375
*	Алмозлино	Клара	Хајим	1911	домаћица	347
*	Алмозлино	Клер	Јосиф	1901	домаћица	348
*	Алмозлино	Мехли-Мила	Берух	1923	ученица	349
*	Алмозлино	Моша	Анђелко	1924	књижевни помоћник	350
*	Алмозлино	Нисим	Аврам	1929	ученик	352
*	Алмозлино	Нисим	Јаков	1881	апотекар	353
*	Алмозлино	Рахел	Берух	1901	домаћица	354
*	Алмозлино	Рахела	Анђелко	1912	радница	355
*	Алмозлино	Рафаел	Мандил	1874	домаћица	356
*	Алмозлино	Роза	А.	1897	домаћица	357
*	Алмозлино	Роза	Нисим	1895	домаћица	358
*	Алмозлино	Роза	Хајим	1923	домаћица	359
*	Алмозлино	Роза	Анђелко	1905	кројачка	360
*	Алмозлино	Руди	Моше	1923	ученик	362

Партнери Умјетности Контакт

Презиме	Име	Име оца	Година рођења	Занимање	ИД	
*	Алмозлино	Софија	Аврам	1911	домаћица	367
*	Алмозлино	Хајим	Аврам	1890	трговац	369
*	Алмозлино	Хајим	Јосиф	1889	трговачки агент	370
*	Алмозлино	Хајим	Рубен	1901	человник	371
*	Алмозлино	Цица	Јосиф	1925	ученица	372

Porodica Rot

Porodica Roth (moj otac je izbacio poslednje slovo iz prezimena) vodi poreklo od Aškenazi Jevreja, (Jevreji Austrije i Mađarske) čiji preci potiču iz severne, srednje i istočne Evrope. Aškenaški Jevreji su do dolaska napredne Marije Terezije na vlast, imali samo imena. Tek tada dobijaju prezimena i to prema svom izgledu, osobenim znacima (Altman – stari, Klajn – mali, Grose – veliki). Moji preci su bili crvenokosi i dobili su prezime Rot. Ovaj pigment se i dalje pojavljuje u potomcima porodice Rot (kod moje sestre Vere).

Istoričari se razilaze, kad je u pitanju poreklo Aškenaza. Prema teoriji koja prevladava, Karlo Veliki pozvao je mediteranske Jevreje, da nasele Nemačke teritorije (oko 800-te godine). Ovi Jevreji postepeno su se pomerali na Istok prelazeći u Poljsku, pogotovo nakon Luterovih nastojanja, da protera Jevreje iz svih nemačkih krajeva. Do 1600-te godine Poljska je bila mesto najmasovnijeg naseljavanja Jevreja. Moja baka Terezija Fabricky vodi poreklo iz ovih krajeva. Takođe, u gradovima u Belorusiji, Aškenazi su činili polovinu ili većinu stanovništva. Sjedinjene Američke Države su u 19. i 20. veku, zahvaljujući njihovom doseljavanju, postale aškenaški centar, gde su već ranije postojale zajednice sefardskih Jevreja.

Poreklo Aškenazi Jevreja označava pre kulturnu nego geografsku grupu jevrejskih naroda. Srednjovekovni Aškenazi bili su u manjoj meri sekularni (religiozni) od Sefarda. U liturgijskom pogledu, aškenaški rituali razlikuju se od sefardskih po tekstu i redosledu, mada je osnovni zakon u osnovi isti. Što se tiče jezika, Aškenazi su prihvatili *jidiš*. Iz ovih razlika, koje su postojale u kulturi, jeziku i običajima često se rađalo rivalstvo, koje je ponekad onemogućavalo saradnju u drugim područjima. Danas se ta netrpeljivost može videti u Izraelu, gde Aškenazi imaju političko i ekonomsko rukovodstvo, dok je većina stanovništva sefardskog porekla.

Evropski Jevreji obično su bili izolovani u fizičkim i društvenim *getima*, ali su te ograde počele da nestaju u 17. i 18. veku, kada je povećana ekonomska razmena dovela do veće društvene i kulturne pokretljivosti. Evropske vlade su ovaj proces unapredile dajući Jevrejima građanska i politička prava u 19. veku.

Izražen antisemitizam u Evropi u 19. veku doveo je do iseljavanja Jevreja u Sjedinjene Američke Države i rađanje cionizma. Cionizam je jevrejski nacionalistički oslobađajući pokret, koji predstavlja borbu Jevreja za samostalnost i suverenost Jevrejske domovine, a dobio je ime po brdu Cion koje se nalazi u istočnom Jerusalimu i simbolizuje državu Izrael. Kasnije je Holokaust praktično uništio jevrejske zajednice u Evropi. Preživeli Jevreji danas žive uglavnom u Severnoj Americi, Izraelu i u zemljama bivšeg SSSR-a.

Iako su u 11. veku Aškenazi činili tek 3% svetske jevrejske populacije, na svom vrhuncu, početkom 20. veka (oko 1930), Aškenazi su činili 92% svet-skih Jevreja. Danas oni čine oko 80% Jevreja u svetu. Većina jevrejskih zajednica sa dužom istorijom u Evropi su Aškenazi, s izuzetkom onih koji su povezani sa mediteranskom regijom. Veliki deo Aškenaza je doživeo pogrom tokom Drugog svetskog rata, a preživeli su se većinom odselili u SAD, a manji deo u Izrael.

Poznati aškenaški Jevreji su: Albert Ajnštajn, Ana Frank, Gustav Maler, Sigmund Frojd, Golda Meir, Franc Kafka, Hajnrih Hajne, Šimon Peres i dr.

Iako u Americi Jevreji (većinom Aškenazi) čine svega oko 1,7% ukupnog stanovništva, oni zauzimaju značajan deo među intelektualcima. Među 200 vrhunskih intelektualaca Jevreja je 50%. Jevreji danas imaju 40% nobelovaca za nauku i ekonomiju, 20% profesora na najuglednijim univerzitetima, 40% partnera u pravnim ustanovama Njujorka i Vašingtona, 59% producenta i scenarista najuspešnijih filmova i 50% svetskih prvaka u šahu.

Moji baka Tereza i deda Ernest

Moji baka i deda venčali su se 1907. godine u Harkanju (danas Mađarska). Živeli su u Valpovu, pored Osijeka. Prvo dete im je umrlo, zatim su imali sina Nikolu i ćerku Zlatu. Brak ima se završio 1914. godine, odlaskom Ernesta u Prvi svetski rat, odakle se nije vratio.

Slika 171. Sa venčanja mojih bake i dede u Harkanju 1907. godine

Ernest (mađarski Andor) Roth

Otac Nikole Rota, Ernest (moj deda) bio je mađarski Jevrejin.

Slika 172. Ernest Roth – moj deda (1905. god.)

Njegov otac, a moj pradedu zvaao se Lajoš. Ernest je imao brata i dve sestre (brat se zvaao Samuľ a jedna sestra Šarlota). Porodica potiče iz Miškoljca, bila je srednjeg imovnog stanja. Cea porodica Roth (osim mog oca i tetke) stradala je za vreme Holokausta.

Slika 173. Roditelji Ernesta ROTH-a (kraj XIX veka)

Slika 174. Moja prabaka Roth

Moj deda, Ernest se bavio trgovinom vina u Valpovu, kraj Osijeka. Bio je privatni nameštenik kod jedne velike firme alkoholnih pića iz Pečuja (vlasnik je bio Benke). Kasnije, po njegovom odlasku u Prvi svetski rat 1914. godine, taj posao je nastavila njegova supruga, a moja baka Tereza. Po odlasku muža u rat ostala je sa sinom od četiri godine i ćerkom sa nepunih godinu dana. Iz rata, gde je otišao kao Husarski vojnik, Ernest se nikada nije vratio.

Tereza se dugo nadala da će joj se suprug vratiti. Ostao je u Rusiji. Tek mnogo godina kasnije, kada je Nikola diplomirao, a Zlata maturirala, saznali su da im je otac živ u Rusiji, da se tamo oženio Ruskinjom, koja ga je spasla za vreme Prvog svetskog rata. Saznali su i da ima dva sina. Nikola je napisao pismo ocu i poslao njihovu zajedničku sliku, iz tog perioda. Dobio je i odgovor, da je presrećan što ima takvu lepu decu i pozvao ih da zajedno sa majkom dođu kod njega u Rusiju. Počela je prepiska sa Ernestovim sinovima. Jedan od njih je bio agronom i tražio je od Nikole nemoguće, da mu pomogne da prebегne iz Rusije za Ameriku. Tada se ta kratka prepiska završila.

Slika 175. Odlazak Nikolinog oca u rat (1914. god.)

Kasnije smo od poznanika saznali da se jedan unuk Ernesta Rota zove Peter, ali ništa više od toga. Na nekom putovanju je rekao poznanicima da ima porodicu po ocu u Jugoslaviji.

Slika 176. Slika Zlate, Tereze i Nikole koja je poslata ocu u Rusiju

Terezija Fabritzky udata Roth (1885–1965)

Terezija Fabricki (15. 12. 1885. – 20. 9. 1965), po očuhu Oblak, udata Roth. Svi smo je zvali **Bakica**.

Rođena je kao najmlađa od tri ćerke u porodici poljskih Jevreja u mestu Vajslu (Podravska Moslavina). Otac im je bio učitelj. Majka se zvala Roza Rozenberg-Zweig. Starije sestre su se zvale Johanna (Ivana), mlađa je bila Berta. I ovde se istorija ponavlja, slučajno je i moja ćerka dobila ime Ivana.

Otac im je rano umro od galopirajuće tuberkuloze. Po jevrejskim običajima ženu je trebalo zbrinuti, naći joj muža koji će se brinuti o njoj i njenoj deci, tri male ćerke. Terezina majka se tako preudala za Davida Oblaka, koji joj je bio neobično privržen (prema Bakicinoj priči). Tereza je znala da uz svoje devojačko prezime doda i prezime Oblak. Zajednički su podizali majčine tri ćerke iz prvog braka.

Slika 177. Tereza u Valpovu (oko 1920. godine)

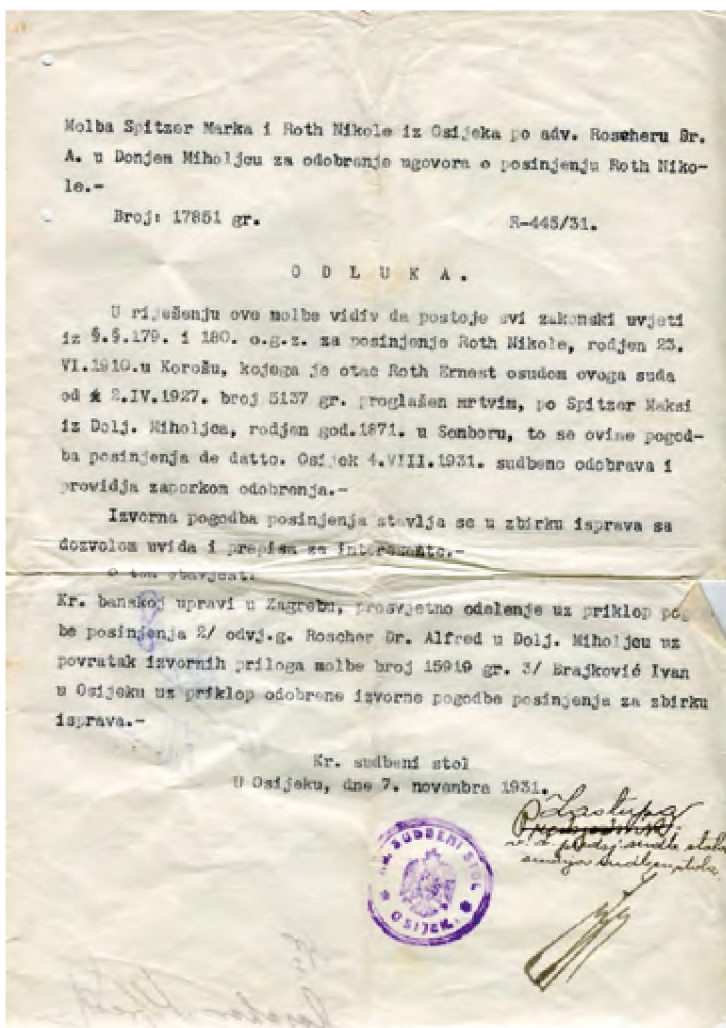
Najstarija Terezina sestra Johana Fabricki se udala za Maxa Spicera sa kojim je imala sina Mirka. Kao desetogodišnje dete ga je poslala kod svoje majke u Valpovo gde se utopio u reci Karašici. Tereza je kasnije želela da svom sinu da isto ime Mirko, ali ga je otac Ernest prijavio kao Mikloš, što je prevedeno sa mađarskog jezika značilo Nikola. Bakica je mislila da Mikloš znači Mirko i tek kod njegovog upisa u školu, saznala je tačan prevod imena. Do kraja života Mikloša–Nikolu, mama i sestra zvale su Mirko. Kasnije, po imenu koje je Bakica želela da da svom sinu, Nikolin prvi, najstariji, unuk dobio je ime Mirko.

Maks Spitzer je usvojio Nikolu, tako da se on kroz školovanje zvao Nikola Roth-Spicher. Kasnije je Nikola pojednostavio svoje prezime samo na Rot.

Slika 178. Tri sestre Fabrizcki: Johana, Tereza i Berta, snimljene u Osijeku 1900. godine

Srednja ćerka Fabricki udala se za Isidora Švarca i imala je dve ćerke, Gizelu i Margitu. Margita je imala dve prelepe bliznakinje, Miru i Melu, koje su stradale u gasnoj komori u Aušvicu sa 16 godina. Kasnije su se u našoj

Slika 179. Ugovor o posinjenju

porodici opet rodile dve blizakinje (Bakicina unuka, a Zlatina kćerka Vlasta dobila je Ljiljanu i Laticu). Gizela Fabricki, udata Birnhof imala je sina Alfreda-Fredija. Nikola je bio veliki njegov prijatelj i kada je kretao u partizane želeo je da povede i Fredija. Njegova majka nije htela da pusti sina jedinca pod izgovorom da oni nisu nikome ništa našao učinili i da im se neće ništa lose desiti. Cela porodica zajedno je stradala u Aušvicu.

Kao i Ernestova, tako je i cela Terezina porodica stradala u logorima za vreme Holokausta.

Pričalo se da je od sve tri sestre, najmlađa Terezija (moja baka – Bakica), bila najlepša i neobične inteligencije. Tereza se udala 1907. godine u Harkanju za lepog mađarskog Jevrejina Ernesta Roth-a. Rodila je troje dece, muško dete koje je umrlo na porođaju, Nikolu 1910. godine i ćerku Zlatu–Helgu 1914. godine. Te iste godine Terezin muž je mobilisan i otišao u Prvi svetski rat. Nikada se iz rata nje vratio. Još pre udaje Tereza je završila domaćinsku školu, tako da je kasnije preuzela trgovinu sa vinima koju je držao njen muž pre odlaska u rat. Baveći se trgovinom vina iškolovala je sama svoje dvoje dece. Nikola je postao poznati profesor psihologije na Beogradskom univerzitetu, a Zlata nastavnik nemačkog i hrvatskog jezika u osiječkoj osmogodišnjoj školi (u jednom period bila je direktor škole).

Slika 180. Moja baka Terezija, kakve se uvek sećam. Ova slika je godinama bila iznad Nikolinog pisaćeg stola, a i danas je na zidu u mom stanu (Beograd, 1947)

Uz svoju lepotu, Tereza je imala neobičnu inteligenciju, mudrost i životnu sposobnost. Još uvek pamtim njene lepe svetloplave oči i meku belu kosu, koju sam često kao mala devojčica češljala. Lice je bilo belo, glatko, bez bora. Živo se sećam kada je na nekoj porodičnoj proslavi obukla tamno-braon haljinu sa belim tufnama, koju joj je kupila moja mama, snaja koju je neizmerno volela i poštovala. Okrenula se i rekla: „Sine, da li sam ti lepa“?

Uz podizanje i školovanje dvoje dece, zaradila je i kupila dve kuće u Osijeku. Jednu je prodala uoči Drugog svetskog rata sa velikom mukom jer ju je kod kupovine prepisala na Ernesta Rota, za koga se uvek potajno nadala da će se vratiti. Između dva rata je trgovala vinom za celu Moslavinu, kasnije je imala kafanu u osiječkoj Tvrđi, pa posle vinski podrum u Ružinoj ulici gde je prodavala vino na veliko. Sećam se da ju je tata kasnije, na našim porodičnim skupovima, često zavilavao da je uvek imala istu količinu vina, a sve više novca, jer je nakon prodaje često dolivala vode. Ona se samo smeškala i posmatrala ga sa puno ljubavi. To je bio divan odnos sina i majke. Nikola je poštovao, cenio i divio se svojoj majci, a ona je bila puna ljubavi i ponosa da ima tako uspešnog sina.

Sina je poslala na studije ekonomije u Zagreb, kako bi jednog dana mogao lagodno da živi. On, da ne bi razočarao majku, to je i upisao, ali paralelno je upisao i Filozofski fakultet. Kada je uspešno završio dve godine Ekonomskog fakulteta, priznao je majci da studira još jedan fakultet za koji želi da se opredeli. Diplomirao je na vreme, a ona se radovala svakom njegovom uspehu.

Nikolina sestra Zlata završila je Trgovačku akademiju (danas je to srednja ekonomska škola). Predavala je u osnovnim školama, večernjoj školi za odrasle, bila je direktor doma za decu bez roditelja koja su došla sa Kozare. U penziji, kada je već izgubila vid, neumorno je radila i držala časove nemačkog jezika svojim učenicima.

Zlata se udala za Albina Altmana, poreklom Austrijanac, talentovanog učitelja, koji je imao neobičan sluh koji je nasledio od svojih roditelja. Antonija Altman je bila dirigent u orkestru „Bečka lastavica“, a njen suprug Albin bio je prva violina u tom orkestru. Albin je imao i izražen slikarski talenat. Nikolijin portret, koji je Albin nacrtao u uglju 1939. godine i danas visi na zidu moje biblioteke.

U ratu je Albin mobilisan kao domobran, odatle prelazi u partizane. Albin je poginuo 1943. godine. Zlata je imala istu sudbinu svoje majke. Rano je

ostala udovica sa dvoje male dece. Oko podizanja Zlatine dece, Zvonka (rođenog 1939) i Vlaste (rođene 1943) nesebično se brinula Bakica. Pošto je Zlata, moja tetka, mnogo radila, Bakica im je zamjenjivala oba roditelja, učila ih, vaspitavala i iznad svega volela.

Slika 181. Albin Altman: Portret Nikole Rota (Osijek 1939)

Nikola se odmah po završetku studija 1933. godine, zaposlio kao profesor nemačkog i psihologije na Cetinju. Na svoj zahtev 1939. godine vraća se u Osijek kao profesor Realne gimnazije. Želeo je da bude uz majku, sestru i njenu porodicu u trenutku kad se iz Evrope približavala pretnja jevrejskom narodu. Morao je nositi žutu traku i ići na prisilni rad. Po dolasku ustaša na vlast, otpušten je iz državne službe. Povezuje se sa naprednim pokretom, traži vezu da ode u partizane. Uspeo je da ode na Sušak gde se izdržavao dajući časove nemačkog jezika. Odlazi u Partizane i za sve vreme rata ne zna šta se dešava sa njegovom majkom i sestrinom porodicom u Osijeku.

Uoči rata, kada joj je sin Nikola krenuo u partizane, a ćerka Zlata sa suprugom i dvoje dece u Paučje gde je Albin bio učitelj, Tereza je ostala sama u Osijeku, u svojoj kući u Mihanovićevoj ulici. Nikolini prijatelji su javili njegovoj majci da će ustaše „naredne noći“ sakupljati Jevreje iz tog dela grada i da se što pre skloni iz Osijeka. Tereza je krenula ka Paučju – srpskom selu, preko Đakova i Levanjske Varoši. Albin je već tada sa domobranima bio u ratu, negde u Bosni. Zlata je preuzela suprugov posao kako bi se nastava i dalje odvijala u školi. Tako je Tereza, odlazeći kod kćerke izbegla neminovan logor i pogrom gde je cela njena porodica stradala (obe sestre sa porodicama).

Dok je Zlata jednog dana bila poslom u Đakovu, ustaše su upale u Paučje, zapalili školu i celo srpsko selo. Bakici je ostalo samo nekoliko minuta da svoje unuke izvuče iz zapaljene škole, gde su stanovali. Uzela je ruksak, stavila u njega teglu pekmeza, malo dečjih stvari. Čebe je postavila preko ruksaka i uzela dvoje male dece u naručje. Oboje dece su bili nepokretni. Zvonko je imao paralizu kao posledicu pogrešne vakcine protiv tetanusa (ujeo ga pas), a Vlasta je kao mala bila nepokretna beba. Sa ostalim stanovnicima sela stala je u red koji se formirao za sabirni logor (za Srbe i Jevreje) koji je bio u Đakovu. Bakica je tada imala 56 godina. Nosila je na rukama dvoje male dece i polako zaostajala za kolonom, a to je značilo samo jedno – streljanje. Kolonu je pratio uz ustašku vojsku i beležnik iz Levanjske Varoši, koji je inače bio Albinov prijatelj. Beležnik je prišao Bakici, i kada je još malo zaostala i prolazila kraj visoke gomile sena, gurnuo ju je u seno. Kada je kolona prošla naša Bakica se izvukla sa decom iz sena i stigla do Semeljaca. Tamo ju je jedna porodica primila na stan u dvorišnu zgradu, šupu. Zlata je bila u zatvoru, ali je puštena zahvaljujući Albinu koji je na nemačkom jeziku poslao molbu za Zlatino oslobođenje. Izašavši iz zatvora, iz koga je retko ko izlazio, uspela je da sazna gde su joj deca i majka. Zlata, njena majka i deca ostali su u toj šupi u Semeljcima do kraja rata prehranjujući se štrikanjem.

Nikola je sa svojom jedinicom učestvovao u oslobađanju Beograda, odakle je, čim je saznao da je Osijek oslobođen, otišao da traži svoje. Trag ga je odveo u Semeljce, u dvorište jedne kuće gde je spazio trogodišnju devojčicu. Pitavši je kako se zove, shvatio je da je to Vlasta, njegova sestričina. Kada joj je mlad vojnik u uniformi saopštio da je on njen ujak, nije poverovala. Stalno su joj govorili da će joj se ujak vratiti i doneti veliku lutku. Vlasta se i danas priseća Bakicinog vriska kada je spazila svog živog sina. Dok su se grlili u suzama (četiri godine nisu znali ništa jedni o drugima), Vlasta je uporno tražila svoju lutku. Ubrzo su iz Beograda stigle dve velike lutke (Rea je uspela da ih nađe u vojnom magacinu). Bile su velike, od kaučuka i zvale su se Jelica i Milica.

Slika 182. Zvonko i Vlasta (Nikolini sestrići) 1946. godina u Semeljcima

Lutke su kasnije dugo bile ukras na kauču u „špajzimeru“ i Veri i meni nije dato da se igramo sa njima da bi se što duže sačuvale. Kasnije, kada je Vlasta došla prvi put u Beograd, probudivši se spazila je oko sebe veliki broj porcelanskih lutki i raznobojnih niski perli koje joj je Rea poklonila, a bile su sačuvane sa malobrojnim stvarima iz Reine predratne kuće.

Slika 183. Prilikom čestih boravka u Beogradu (Rea, Nikola, Mirka, Vera, Bakica i Vlasta) 1951. godine na Avali

Bakica je nastavila da živi posle rata u svojoj kući u Osijeku u Mihanovićevoj ulici br. 7. Živo se sećam lepog dvorišta sa bunarom (u koji su se leti u kofi spuštale lubenice), velike kajsije (od koje je svake zime stizao divan džem u Beograd, koji je Bakica pravila) i puno životinja po dvorištu. Bakica je mnogo volela životinje. Pred rat je imala velikog crnog psa koji se zvao Dim. Njega je još Albin nabavio u Paučju pre rata. Kada je spaljena škola u kojoj je bio učiteljski stan, Dim je nestao. Navodno su ga videli kako se sa vojskom povlači po okolnim šumama za vreme rata. Nekoliko meseci posle toga komšinica je zvala Bakicu da joj kaže da joj ispred kuće sedi neki pas. Bio je to Dim koji se vratio uz prugu. To je bila velika radost, pogotovu za Vlastu i Zvonka. Dugo je živio, bio je jako dobroćudan, neobično pametan i privržen, posebno nama deci. Dozvoljavao je da se igramo sa njim, jahali smo ga. Sećam se i Bakicinih mačaka koje je čuvala, a i guski koje je šopala. Sela bi im na krila i gurala hranu kroz dugi vrat pomoću varjače. Uvek smo zimi jeli divnu guščiju džigericu.

Slika 184. Rea, Bakica, Nikola i Zlata (Osijek 1965)

Bakica je dugo imala kuhinju u podrumu kuće u Osijeku, u Mihanovićevoj ulici. Mi, deca smo se igrali na ulici među japanskim šljivama (prelepo onisko drveće sa crvenim lišćem), a kada bi ogladneli kroz mali prozor bi nam dodavala hleb namazan mašću sa alevom paprikom. Taj miris i ukus je ostao trajan.

Kasnije se sećam Bakice koja je sedela u fotelji kraj peći. Volela je da hekla. Napravila nam je mnogo stolnjaka i kragni za školske kecelje. Kada bi spustila heklicu čitala je, puno je čitala. Sećam se da je u rukama često držala knjige *Rat i mir* i *Tibi Don*, i čitala ih ponovo po ko zna koji put. Čitala je knjige i na nemačkom i na mađarskom jeziku. Danas te knjige koje je Bakica nebrojeno puta iščitavala imaju počasno mesto u porodičnoj biblioteci. Pamtim i njenu hoklicu ispred kuće, gde je sedela, motrila na nas i pričala sa komšijama. Bila je omiljena kako kod dece, tako i kod odraslih. Svi su je zvali Bakica. I sada kada me moj unuk tako nazove, drago mi je jer me podseća na moju dragu Bakicu.

Potomci

Veći deo članova porodica Almozlino i Rot stradao je u toku Drugog svetskog rata u Holokaustu, a manji deo u partizanima. Danas smo mi, njihovi potomci (deca, unuci i šira familija), ponosni što su bili među nama. Ponosni smo što smo živeli sa tako snažnim ličnostima, ponosni na njihovo poštenje, na njihov način života.

Rei i Nikoli, na veliku radost rodile su se dve ćerke, Vera (1948. god.) i Mirka (1949. god.). Vera je dobila ime po majčinom partizanskom imenu, a Mirka po očevom imenu koje mu je majka dala na rođenju (Mirko). Dalje

Slika 185. Mirka i Vera Rot (1950. godine)

one proširuju porodicu, svaka ima dvoje dece. Mama nas je često okupljala i uvek se radovala da se porodica širi. Najsrećnija je bila kada bismo se svih desetoro okupili za stolom (baka, deka, ćerke, zetovi i unuci).

Vera Rot, pedijatar, udala se za Peru Glavanovića, ekonomistu (1943–2011) i sa njim ima Mirka (1973. god.) i Marka (1978. god.). Obojica sinova danas žive u Americi, u Čikagu sa svojim porodicama. Mirko se oženio sa Leigh i imaju Emu i Vuka. Marko je oženio Milicu. Zahvaljujući dugom životu Nikola je doživeo da oženi svog najstarijeg unuka Mirka i da doživi rađanje njegove dece, prauunuke Emu (2003. god.) i Vuka (2005. god.).

Slika 186. Porodica Glavanović: Marko, Vera, Mirko, Pero

Slika 187. Na Mirkovoj svadbi, okupljanje porodice: Zvonko i Nada Altman, Nikola Rot, Li, Mirko i Vera Glavanović

Slika 188. Milica i Marko Glavanović (Beograd, 2013)

Slika 189. Mirkova deca, praunuci Nikole i Ree: Vuk i Ema Glavanović (Čikago, 2015)

Mirka Rot, prof. univerziteta, specijalista medicinske biohemije udala se za Vladimira Ilića (1949–2004), lekara, otorinolaringologa. Imaju dvoje dece, Ivanu (1974. god.) i Gorana (1982. god.).

Slika 190. Mirka i Vlada na venčanju (Beograd, 1971)

Slika 191. Porodica Ilić na okupu: Goran, Vlada, Ivana, Mirka (Beograd, 1986)

Tek nedavno, dobivši unuka Stefana, shvatila sam koliko veliku radost i ljubav pričinjavaju unuci. To sam videla i kod mojih roditelja, nesebična sreća i ljubav se širila prilikom svakog njihovog susreta.

Slika 192. Rea i Nikola sa svojim unucima (1986)

Slika 193. Ivana Ilić

Slika 194. Goran Ilić

Slika 195. Na porodičnom okupljanju kod Ree i Nikole: zetovi Pero i Vlada sa decom Goranom, Ivanom, Mirkom i Markom (1988)

Slika 196. Unuci na koje bi njihovi baka i deka danas bili ponosni: Goran – menadžer u banci, Ivana – lekar-specijalista opšte medicine, Mirko i Marko – elektroinženjeri.

Možda najbolje što su baka Rea i deka Nikola usadili svojim unucima jeste osećaj za ljubav prema porodici, uzajamno poštovanje i poverenje. Izgubivši u mladosti porodicu Rea je naučila svoju decu i unuke da se nikada ne odvajaju i da poštuju jedni druge, da je porodica nešto najvažnije u životu.

Slika 197. Braća na veselju: Marko, Mirko i Goran (Beograd, 2015)

Od porodice **Almozlino** niko iz uže porodice (sem moje majke) nije ostao živ, iako je moj deda Nisim Almozlino bio petnaesto dete, a baka Terza imala četiri sestre. Svaki od Nisimove braće i sestara je imao veliku porodicu, često su se i ženili i udavali po dva puta. Tek nedavno sam saznala da postoje još neki živi mamini rođaci. Danas održavam kontakte sa Zoranom Pantelićem, unukom Čamila Almozlina (Nisimovog brata). Njegova majka nije bila u kontaktu sa mojom (ne znam razlog, ali pretpostavljam da je u pitanju bila zabluda oko streljanja prvih jevrejskih talaca 1941. godine, zato što se Guta nije predao Gestapou). Holokaust je preživela i Berta Amodoj-Viet (ćerka Nisimove sestre Hane) koja je živela, a kasnije umrla

u Francuskoj, nije imala dece. U Beogradu je živela i Ružica Maksimović, mamina rođaka, sa kojom su se moji roditelji vidali. Ona nije imala dece. U Izrael se iselila porodica Josifa-Jove Bartheaj (rođak bake Rakile Cevi). Sa njima smo izgubili kontakt za vreme zaoštrene političke situacije između Izraela i naše zemlje. Nekoliko puta su nas posetili u Beogradu, a poslednji put su se javili 1993. godine kada je umrla Rea. Moja deca prilikom odlaska u Izrael 1999. godine nisu uspela da ih nađu, izgleda da su radili u nekim obaveštajnim službama.

Jedina Reina i Nikolina unuka, Ivana Ilić, udata Stojadinović, podarila je veliku radost celoj porodici, sina Stefana.

Slika 198. Ivana i Slobodan Stojadinović (Beograd, 2014)

Baka Terezija rođena **Vig** imala je četiri sestre. Sve su stradale u logorima sa svojim porodicama. Ostao je živ samo mamin brat od tetke **Lazar Lotvin** (1923–1987), sin Terezine sestre Elze koji je u partizane otišao sa svojom braćom od tetke Josifom i Emilom. Mama i Laza su se sreli slučajno u oslobođenom Beogradu 1944. godine i nikada se više nisu rastali. Često su prepričavali taj susret na Brankovom mostu, kada su se prvi put videli nakon četiri godine ne znajući jedan za drugog da su preživeli ratni užas. Kao mladi

su bili veoma bliski, živeli su zajedno na Dorćolu u kući Nisima Almozlina, jer je Lazar gimnaziju završio u Beogradu kod svoje tetke Tereze. U stvari, njih četvoro su bili nerazdvojni: Josif, Rea, Laza i Emil. Iz partizana su se vratili samo Rea i Laza. Uspomene i ljubav ih je povezivala a to su preneli i na svoju decu i unuke.

Slika 199. Lazar Lotvin

Lazar je formirao porodicu sa kojom je Rea ostala u bliskom kontaktu, a danas to nastavljaju i njene ćerke. Oženio se Natalijom Božić i sa njom je imao dvoje dece, Josifa (1946–2012) i Gordanu rođenu 1950.

Gordana Lotvin se udala za Bojana Golubovića i rodila dva sina. Stariji sin Danko se oženio Slađanom i imaju dva sina, Stefana i Lazara, a mlađi Mio-drag ima ćerku kojoj je dao ime Sofija-Dora, ne znajući za imena Lazarevih stradalih tetaka. (Porodična imena se stalno ponavljaju.)

Slika 200. Lazar Lotvin sa porodicom, ženom Natalijom i decom Josifom i Gordanom

Slika 201. Porodica Golubović: Bojan i Gordana sa unucima: Sofijom, Lazarom i Stefanom

Slika 202. Grobnica Lazara Lotvina i njegovog sina Josifa. Na grobnici su uklesana imena stradalih roditelja Elze i Efraima, sestre Rožike i njegovih tetaka Dore, Melanije i Sofije (svi su stradali u logorima za vreme holokausta)

Slika 203. Mirka sa porodicom Golubović: Slađana, Lazar, Gordana, Stefan, Danko i Sofija Golubović.

Od porodice Ernesta **Rota** u Holokaustu su stradali njegovi roditelji, sestre, braća i njihove porodice, kao i svi daljnji i bliži rođaci. Baka Tereza **Fabricki**, udataj Rot, u holokaustu su stradale obe sestre sa svojim porodicama.

U porodici Nikole Rota pored **majke Tereze** rat su preživeli **sestra Zlata** i njeno dvoje dece **Zvonko i Vlasta**. Uzajamno su kroz ceo život pokazivali puno pažnje i ljubavi. Nikola (zvali su ga „Ujo“) jako je bio vezan i brižan za Vlastu i Zvonka, kao i za njihove porodice. Spremno je pomagao u njihovom školovanju, jedan period su bili kod ujaka u Beogradu za vreme studija.

Slika 204. Rea, Bakica, Nikola i Zlata. Dole su Vera, Vlasta i Mirka (Osijek, 1954)

Slika 205. Jedan od dragih porodičnih susreta: Mirka, Vlasta, Vera i Zvonko (Beograd, 1985)

Slika 206. Susret Vlastine porodice sa ujakom (Beograd, 1980)

Vlasta Altman je diplomirala na filološkom fakultetu u Beogradu. Udala za Nauma Kičeeća, veterinara i rodila troje dece, Zvezdana i bliznakinje Ljilju i Laticu (ponovo bliznakinje, kao što je Bakicina sestra imala Miru i Melu koje su stradale u koncentracionom logoru sa 16 godina). Vlasta danas ima 6 unučadi: Teu, Nauma, Enu, Leona, Emu i Vitu.

Slika 207. Vlasta sa svojom decom, Ljiljom, Laticom i Zvezdanom (Cres, 2018)

Slika 208. Ljiljana Bošnjak sa porodicom (Slavonski brod)

Slika 209. Zvezdanova porodica (Slavonski brod)

Slika 210. Laticina Gajzler sa porodicom (Australija)

Zvonko Altman se oženio Nadom Macinger i dobio Jasenku i Javora. Tu su i Kasja, Nadina ćerka iz prvog braka i Saša, Zvonkov vanbračni sin. I Zvonko ima četvero unučadi Maju, Domogoja, Hanu i Roka.

Slika 211. Jasenka Vizentaner sa porodicom (Osijek)

Slika 212. Susret porodice: Renata, Javor i Roko Altman, Maja i Domogoj Vizentaner, Vera Rot, Hana Altman, Vlasta Kičeeć i Mirka Ilić

Velika radost mojim roditeljima su bili njihovi unuci, koji dalje nastavljaju njihove plemenite živote. Bila mi je ideja da napišem sagu o životima Ree Almozlino i Nikole Rota, da se ne zaborave i da se dalje na sledeće generacije prenese njihova ljubav, plemenitost, poštenje, pravednost...

Poklon koji mogu roditelji dati svojoj deci su njihovi koreni, što sam želela da ostane, da se zapamti. Život porodica Almozlino i Rot se nastavlja kroz njihove praunuke Emu, Vuka i Stefana.

Poslednji se rodio Stefan (2015. god.), Ivanin sin. Mada nije upoznao baka Reu i dedu Nikolu, kao da već sad nosi neke njihove osobine i karakterne crte.

Slika 213. Najmlađi praunuk Stefan Stojadinović (Beograd, 2018)

Literatura

1. Dashefsky, Arnold; DellaPergola, Sergio; Sheskin, Ira, (2017). World Jewish Population, 2016, Berman Jewish DataBank.
2. Josephus, Flavius. *Contra Apionem*, I. 176–183. From [http: www.perseus.tufts.edu/hopper/text](http://www.perseus.tufts.edu/hopper/text)
3. Dr David Tajtacak, *Beogradski Jevreji i njihova zanimanja (od kraja 19. veka do II svetskog rata)*, Beograd 1971.
4. Crowe, David. *The Holocaust: Roots, History, and Aftermath*. Westview Press, str. 36. ISBN 978-0-7867-3242-5.
5. Bogumil Hrabak, *Jevreji u Beogradu*; Etiološka biblioteka, Beograd 2009.
6. Istorijski Arhiv Beograda: Sećanje Ree Almozlin-Rot dato aprila 1959. Br. 1873 Mr-XII-150.
7. Jaša Almuli; Život i stradanje naših Jevreja, Početak streljanja talaca, *Politika*, 3. 1. 1956.
8. Baza podataka „Žrtve rata 1941–1945“, Muzej žrtava genocida.
9. Jaša Romano, *Jevreji Jugoslavije 1941–1945. Žrtve genocida i učesnici NOR*, Beograd 1980. Jevrejski istorijski muzej, Saveza jevrejskih opština Jugoslavije.
10. Spomenica 1941. Opštinski komitet SKJ – opština Vračar, Beograd, 5. 6. 1957.
11. Nikola Rot – portret jednog psihologa: Spomena Milančić – Čovek koji je značajno obeležio našu nauku i profesiju; Ivan Ivić – Profesor Nikola Rot – fragmenti o delatnosti na Filozofskom fakultetu, Odeljenju za psihologiju i Institutu za psihologiju; Nenad Havelka – Profesor Rot – istraživački rad i rad u nastavi; Žarko Trebješanin – Reč o profesoru Nikoli Rotu, *Psihološke novine*, januar–februar, 1991.
12. Ko je ko u Jugoslaviji, Beograd 1970, 910.
13. N. Rot; Ničeova prerada šest srpskohrvatskih narodnih pjesama, *Glasnik jugoslovenskog profesorskog društva*, Beograd, decembar 1934, sveska 4, str. 322–340.
14. Spomenica Cetinjske gimnazije 1881–1961, Cetinje 1981.

15. Јаша Романо, Јевреји Југославије 1941–1945. Жртве геноцида и учесници народноослободилачког рата, Београд 1980, 472.
16. N. Rot, Doktorska disertacija „*Uticaoj strukture suda na stepen uvjerenosti pri sudenju*“, Zavod za udžbenike, Beograd 1970.
17. Izabrana dela Nikole Rota u 5 tomova: Psihologija ličnosti, Opšta psihologija, Osnovi socijalne psihologije, Psihologija grupa, znakovi i značenja; Zavod za izdavanje udžbenika, Beograd 2010.
18. Nenad Havelka, Bora Kuzmanović, Nikola Rot – Naučni i pedagoški rad, Izabrana dela Nikole Rota, Zavod za udžbenike, Beograd 2010, IX–XVIII.
19. Ivan Ivić, Žarko Trebješanin, Aleksandar Kostić, Nikola Rot – Ličnost i delo, Izabrana dela Nikole Rota, Zavod za udžbenike, Beograd 2010, XLV–LVI.
20. Ivan Ivić, Nikola Rot: Čovek u svom vremenu, čovek profesije, ličnosti; *Psihološke novine* 308–309, Beograd 2007, 5–6.
21. R. J. Corsini, Eencyclopedia of psychology (generalni urednik, izdavač John Wiley and Sons), New York 1983. Volume 4, str. 253.
22. Opšta enciklopedija Jugoslavije, IV izdanje, Prosveta, 1986, tom 7, 231.
23. Psihološka istraživanja, sveska br. 8, 1997.
24. Scenario za TV emisiju „Trezor“, Nikola Rot – Graditelj psihologije u Srbiji.
25. Intervju sa Žarkom Trebješaninom (DVD), Znakovi i značenja, Zavod za udžbenike, Beograd 2010.
26. Бора Кузмановић, In memoriam. Опроштајни говор над одром професора Рота, *Психолошке новине* 308–309, Београд 2007.
27. Nenad Havelka, Doajen savremene srpske psihologije, *Politika*, 28. VII 2007.
28. Ž. Trebješanin, Legenda srpske psihologije, *Vččernje novosti*, 1. 8. 2007.
29. Mirjana Isić, Uz izabrana dela Nikole Rota, Psihologija ličnosti, Zavod za udžbenike, Beograd, jun 2009.
30. Ž. Trebješanin, „Humanistički psiholozi su idealizovali čoveka“, *Politika*, 19. 6. 2010.
31. Драган Косовалић, *Професор Никола Рот – њривајино, Психолошке новине*, 308–390, Београд 2007, 4.
32. M. Carmoly, L univers Israelite – Familija Almosnino, Paris 1850. (kopija Haruard biblioteke).
33. Ana Šomlo, Glasovi dijaspore, Niro „Književne novine“, Beograda 1985.
34. Beogradski Jevreji u javnom životu između dva rata (Jaša Almulj).
35. Jaša Almulj; Živi i mrtvi, razgovor sa Jevrejima, *Nova*, Beograd 2002, str. 187–241.
36. Baze matičnih knjiga i popis žrtava.

37. Spomenica jevrejskim učesnicima Balkanskih i I sv. Rata.
38. Adresa knjiga Beograda za 1912. godinu.
39. Adresno-informaciona knjiga o Beogradu za 1922. godinu.
40. Popis Jevreja Beograda.
41. Telefonski imenik za 1936. i 1941. godinu.
42. N. Almozlino, Židovski svijest-kulturno, *Politički tjednik*, Sarajevo 1920.
43. Sudbina solunskih Jevreja, Arijane Kondelis; *Politika*, 14. 3. 1999.
44. Radisav S. Nedović, Čačanski kraj i NOB – slobodari na stratištima, Čačak 2009.
45. J. Veselinović, Zbornik 6, Jevrejski istorijski muzej, Beograd 1992.
46. Žrtve rata 1941–1945, Popis iz 1964, Savezni zavod za statistiku, Beograd 1992.
47. Јаша Романо, *Јевреји Југославије 1941–1945. Жртве геноцида и учесници народноослободилачкој ратној борби*, Београд 1980, 472.
48. Čačanski kraj u NOB 1941–1944; Istorijski arhiv Čačka, Čačak 1968, str. 61.
49. Jaša Almul, Početak stradanja talaca, *Politika*, 27. 4. 1989.
50. *Danas* od 12. i 13. februara 2005. godine objavljen je feljton Danka Vasovića pod nazivom „Prvo masovno streljanje u Jajincima“.
51. Crna knjiga, „Zločin fašističkih okupatora i njihovih saradnika protiv Jevreja u Jugoslaviji“, Savez jevrejskih opština Jugoslavije.
52. Aleksandar Lebl, *Danas*, 17. 2. 2005, pod naslovom „GUTA SE NIJE PREDAO“.
53. Dnevnik Rodoljuba Čolakovića, „Srce mog naroda“.
54. Istorijski Arhiv Beograda; dokumentacija logora na Banjici.
55. Iz baze podataka o žrtvama Holokausta – Staro sajmište iz familije Almozlino/Almozlino.
56. Јаша Алмули, *Живи и мртви*, Београд 2002, 187–220; 1–3.

Mirka Rot-Ilić
Saga
o porodicama
Almozlino i Rot

Priprema
Grafički studio
Crnomarković
Beograd

Štampa

ČAROBNI TIM
Osijek

Prof. dr Mirka Rot-Ilić
Specijalista medicinske biohemije

Rođena sam u Beogradu kao Mirka Rot. Udajom menjam prezime u Ilić (da bih imala isto prezime kao i moja deca), a sada u poznim godinama mom imenu Mirka dodajem i prezime Rot-Ilić. Osećam se pre svega Beograđankom jer sam ceo svoj život provela tu gde su se moji preci naselili još početkom XVII veka.

U Beogradu sam se školovala (III beogradska gimnazija, Farmaceutski fakultet) i radila kao medicinski biohemičar. Kao doktor farmaceutskih nauka dugi niz godina bila sam rukovodilac biohemijskih laboratorija KCS, a zatim redovni profesor Univerziteta. Uz rad, ceo radni vek bavila sam se objavljivanjem radova i pisanjem predavanja, poglavlja u knjigama i knjiga.

Sakupljajući dokumentaciju mojih roditelja radi restitucije, došla sam na ideju da napišem ovu sagu o njima, da njihovim potomcima, pre svega mojoj deci Ivani i Goranu i unuku Stefanu ostavim podatke nađene u raznim arhivima, porodične slike, dokumenta o njihovim životima. Mislim da su Rea i Nikola zaslužili da se njihovi životi zabeleže i da im se na taj način zahvalim na onome što su mi dali, pre svega ljubav.

Imala sam veliku privilegiju da se bavim strukom koju volim, a sada u zrelim godinama sa ljubavlju da proučavam istoriju mojih predaka i porodica mojih roditelja.